Helsinki

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:9

Helsingin kansallisen kaupunkipuiston esiselvitys

Helsinki

Helsingin kansallisen kaupunkipuiston esiselvitys

Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:9

Ohjausryhmän asettama työryhmä:

Puheenjohtaja: Jussi Luomanen, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala

Sihteeri: Raisa Kiljunen-Siirola, maisema-arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala, maankäytön yleissuunnittelu

Viestintä ja asukasyhteistyö: Juha-Pekka Turunen, vuorovaikutussuunnittelija, kaupunkiympäristön toimiala

Kaarina Heikkonen, kaupunkiekologi, kaupunkiympäristön toimiala, ympäristöpalvelut

Hannu Airola, projektipäällikkö, kulttuurin- ja vapaa-ajan toimiala

Maria Jaakkola, yksikön päällikkö, kaupunkiympäristön toimiala, kaupunkitila ja verkostot

Heikki Salmikivi, tiimipäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala, maankäytön yleissuunnittelu

Petri Angelvuo, ulkoilupäällikkö, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

Sari Saresto, kulttuuriympäristöpäällikkö, Helsingin kaupunginmuseo

Pihla Väänänen, kehityskoordinaattori, kaupungin kanslia, elinkeino-osasto (2017 saakka)

Jukka Punamäki, erityissuunnittelija, kaupungin kanslia, elinkeino-osasto (1.5.2018 alkaen)

KKPH! -liikkeen aloitteesta työryhmää on täydennetty:

Risto Keskinen, varhaiskasvatuksen asiantuntija, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

Annukka Kokkonen, ympäristöasiantuntija, sosiaali- ja terveystoimiala

Lisäksi Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! - liikkeestä on työryhmän kokouksiin osallistunut 4–6 henkilöä: Eeva Kuuluvainen, Marja Leino, Riitta Korhonen, Katri Penttinen, Matti Lipponen, Pete Lipponen, Aija Vainio

Julkaisija | Helsingin kaupunki / kaupunkiympäristön toimiala
Tekijä(t) | Esiselvitystyön työryhmä
Taitto | Sari Yli-Tolppa

ISBN | 978-952-331-747-5 (verkkoversio)
ISSN | 2489-4230 (verkkoversio)

Sisältö

Tiivistelmä - Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin? 7

Aloite 8

Mikä kansallinen kaupunkipuisto on? 9

Esiselvitysvaihe 11

Ohjausryhmä 12

Valmisteluprosessin kulku 14

Vuorovaikutus osana esiselvityksen laadintaa 15

Vuorovaikutuksen vaikuttavuus 16

Kansallisen kaupunkipuiston aluetarkastelut ja vaihtoehdot jatkotyön pohjaksi 17

Vaihtoehtoiset etenemistavat 17

Helsingin kaupunkipuisto (VE Nyky+) 18

Laaja alustava tarkastelualue (VE1) 20

Keskuspuiston ja Helsinkipuiston alustava tarkastelualue (VE2) 22

Merellinen alustava tarkastelualue (VE3) 24

Edellytykset kansalliselle kaupunkipuistolle 26

Kriteerien mukaiset edellytykset 26

Helsingin tarinasta alustavaksi tarkastelualueeksi 26

Helsingin rooli kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa 27

Helsingin tarinan alustava ydinalue ja erityiset arvot 27

Maiseman ja puistohistorian piirteet 28

Kansallisen kaupunkipuiston suunnitteluhistoria ja aikaisemmat vaihtoehdot Helsingissä 32

Helsinkipuisto Yleiskaavassa 2002 33

Yleiskaavan (2016) viher- ja virkistysverkosto, kaupunkiluontoverkostot ja kulttuuriympäristöt 34

VISTRA - Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma 36

Vaikutusten arviointi 38

Valtuustoaloitteessa ja lausunnoissa tunnistetut vaikutukset 38

Vaikutusten arvioinnin kokonaisuus 39

Sosiaaliset vaikutukset 42

Vaikutukset kaupunkilaisille 42

Osallisuus 43

Virkistys, terveys, hyvinvointi 44

Opetus ja kasvatus ja kulttuuri 45

Taloudelliset vaikutukset 46

Yhteenveto mahdollisista taloudellisista vaikutuksista eri tarkastelualuevaihtoehdoissa 49

Vaikutukset luonnonympäristöön, maisemaan ja kulttuuriympäristöön 51

Vaikutukset maankäytön suunnitteluun ja hankekehittämiseen 52

Kaavalliset edellytykset 54

Vaikutukset asemakaavoitukseen ja yhteistyö ympäristöministeriön kanssa 55
Vaikutukset kaupungin toimintatapoihin....55
Vaikutukset maanomistukseen....58
Välilliset vaikutukset....58
Juridiset vaikutukset....59
Erilaiset käsitykset kansallisesta kaupunkipuistosta? 59
Muiden kaupunkien kokemukset 59
Esimerkit ulkomailla.... 61
Vaihtoehtojen vertailu.... 61
Johtopäätökset 63
Jatkotoimenpiteet.... 66
A) Helsingin kaupunkipuisto kaupungin omin päätöksin (VE Nyky+) 66
B) Edetään kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen 67

Lähdeluettelo 68

Liitteet 69

Liiteraportit....69

Tiivistelmä - Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin?

Helsingin kaupunki selvittää kaupunkistrategian mukaisesti mahdollisuuksia ja edellytyksiä perustaa Helsinkiin kansallinen kaupunkipuisto. Työhön on kuulunut lähes kolme vuotta kestänyt vuorovaikutuspilotti, jonka tuloksena syntyneet vaihtoehdot on esitelty tässä esiselvitysraportissa. Kansallisesta kaupunkipuistosta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL). Kaupunki voi hakea kansallisen kaupunkipuiston perustamista ympäristöministeriöltä. Hakemuksessa on määritettävä ja kohdennettava kansallisen kaupunkipuiston alueella olevat MRL 68 §:ssä mainitut erityiset arvot. Lähtökohta on se, että niitä erityisiä arvoja, joiden olemassa oloon kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ja aluerajaus perustuvat ei vastaisella maankäytöllä heikennetä – enneminkin vahvistetaan. Suomeen on perustettu tähän mennessä yhdeksän kansallista kaupunkipuistoa: Hämeenlinnaan, Heinolaan, Poriin, Hankoon, Porvooseen, Turkuun, Kotkaan, Forssaan ja Kuopioon. Ympäristöministeriön tavoitteena on, että Suomeen saataisiin kymmenkunta kansallista kaupunkipuistoa. Liki kolmekymmentä kaupunkia on tähän mennessä selvittänyt mahdollisuutta perustaa kansallinen kaupunkipuisto.

Tämä esiselvitysraportti on kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvityksen ensimmäinen vaihe. Esiselvitysvaiheessa vuosina 2017–2019 on etsitty vastauksia kysymyksiin:

- Mitä kansallinen kaupunkipuisto merkitsisi Helsingille?
- Millaista tarinaa haluamme kertoa Helsingistä jälkipolville?
- Mitä hyötyjä, haittoja ja vaikutuksia kansallisesta kaupunkipuistosta olisi Helsingille, sen asukkaille, elinkeinoelämälle ja muille toimijoille?
- Mitä alueita ja teemoja kansallinen kaupunkipuisto sisältäisi?
- Miten kaupunkipuisto vaikuttaisi maankäytön suunnitteluun?
- Millainen olisi puiston tarkastelualue kaavatarkastelujen pohjaksi?
- Millaisia lisäselvityksiä tarvitaan?

Helsingissä on ollut aloitteita kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta vuodesta 1998 alkaen, jolloin lakia kansallisesta kaupunkipuistosta valmisteltiin. Myös Helsingin Yleiskaavan 2002 yhteydessä selvitettiin kansallisen kaupunkipuiston perustamista. Työssä päädyttiin esittämään lukuisten rajausvaihtoehtoja koskevien aloitteiden ja vuorovaikutuksen pohjalta Helsinkipuiston alue Yleiskaavassa 2002. Tavoitteena oli osoittaa kokonaisuus kaavallisin keinoin ja toteuttaa puisto kaupungin omin toimenpitein.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitystyö aloitettiin uudelleen keväällä 2017 kaupunginvaltuuston päätöksellä (22.2.2017) valtuutettu Jarmo Niemisen aloitteesta. Kansallista kaupunkipuistoa koskevan kuntalaisaloitteen oli allekirjoittanut yli 7000 henkilöä ja 81 yhteisöä. Kaupunginhallitus päätti 27.2.2017, että kansallisen kaupunkipuiston perustamistyö on pilottihanke Helsingin uudessa osallisuus- ja vuorovaikutusmallissa. Helsingin kaupunkistrategian 2017-2021 mukaan tavoitteena on, että kaupunginvaltuusto päättää valtuustokauden 2017–2021 aikana, hakeeko Helsinki kansallisen kaupunkipuiston statusta. Ratkaisu tehdään, kun tarvittavat selvitykset ja työvaiheet ovat valmistuneet. Vuorovaikutusmalliin liittyen on järjestetty karttakysely, työpajoja, sovellettu SITRAn dialogimallia ja järjestetty verkkodialogi. Uutta on ollut myös Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! –liikkeen (KKPH! -liike) aktiivinen toiminta ja osallistuminen työryhmän kokouksiin ja valmisteluun. KKPH! -liike on myös antanut palautteen työryhmän raportista sekä osallisuus- ja vuorovaikutuspilotin onnistumisesta. Esiselvitystyössä on haettu kansallisen kaupunkipuiston tarinaa, perusteluita ja alustavaa tarkastelualuetta. Ohjausryhmä on painottanut vaikutusten arviointia. Esiselvitystyön lähtökohtana on se, ettei ratkaisu ole ristiriidassa yleiskaavan (2016) toteuttamisen kanssa. Esiselvitysvaiheessa syntyi neljä alustavaa, vaihtoehtoista etenemistapaa, johtopäätökset ja ehdotuksia jatkotoimenpiteistä. Vaihtoehtoiset etenemistavat ovat: A) turvataan kaupungin vetovoimatekijät omilla päätöksillä, jotka turvaavat viher- ja virkistysverkoston ja kulttuuriympäristökokonaisuuksien säilymisen kaupungin vetovoimatekijöinä tai B) edetään kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen alustavien tarkastelualuevaihtoehtojen pohjalta. Esiselvitysraportissa esitetään työn tulokset ja liiteraporteissa käydään tarkemmin läpi työn vaiheita ja vuorovaikutusta sekä taloudellisia vaikutuksia.

Aloite

Valtuutettu Jarmo Nieminen ja 53 muuta valtuutettua esittivät aloitteessaan 25.5.2016, että kaupunki käynnistää valmistelut kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Helsinkiin siten, että periaatepäätös puiston perustamisesta tehdään joulukuussa 2017, jolloin päätös liitettäisiin osaksi Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden ohjelmaa. Perustamisselvityksessä kartoitetaan kansalliseksi kaupunkipuistoksi erityisten arvojen perusteella rajattavien kokonaisuuksien toteuttamisedellytykset ottaen huomioon alueiden nykyiset kaavat ja suojelupäätökset sekä kansallisen kaupunkipuiston arviointikriteerit.

Valtuustoaloitteen perusteluissa todetaan, että Helsingin kansallisesta kaupunkipuistosta luodaan laaja merellinen ja mantereinen idästä länteen ja etelästä pohjoiseen ulottuva urbaani uuden ajan kaupunkipuisto. Sen ytimen muodostavat ekologisesti merkittävimmät vihersormet sekä valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt. Puistokokonaisuudessa saaristo ja merenrantojen, Vantaanjoen ja kaupunkipurojen, puistojen ja luonnonmetsien sekä keskustakortteleiden ja esikaupunkien kulttuuriympäristöt muodostavat yhtenäisen verkoston.

Kansallisen kaupunkipuiston avulla Helsingille voidaan kehittää vahva, kestävän kehityksen brändi ja lähiluontomatkailun yritysklusteri. Asukkaat, oppilaitokset ja päiväkodit, kulttuuritoimijat, liikuntasektori, matkailu ja muu elinkeinoelämä voivat hyödyntää kansallista kaupunkipuistoa monin eri tavoin eri palveluissaan ja markkinoinnissaan.

Aloitteen mukaan kansallinen kaupunkipuisto on arvokkaiden luonto- ja vesialueiden ja kulttuuriympäristöjen muodostama yhtenäinen kokonaisuus, joka voidaan maankäyttö- ja rakennuslain nojalla perustaa kaupunkialueelle. Kansallista kaupunkipuistoa koskeva päätösvalta on kaupungin käsissä, koska kaikki laissa todetut toimenpiteet kansallisen kaupunkipuiston synnyttämiseksi ja kehittämiseksi ovat kunnan oman päätöksenteon varassa. Helsinki hakijana on avainasemassa alueen säilyttämisvaatimusten toteuttamisessa, valmistelu- ja hakemusprosessissa sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa.

Kaupunginhallitus viittasi saatuihin lausuntoihin ja totesi, että kaupunginvaltuuston 26.10.2016 hyväksymässä yleiskaavassa viherverkosto, kaupunkiluonto, kulttuuriympäristöt ja merellisyys on nähty Helsingin tärkeiksi vetovoimatekijöiksi, joiden jatkuvuus on kaavamääräyksissä turvattu. Yleiskaavan toteuttamisohjelmaan ja alueiden jatkosuunnitteluun liittyen on jatkettu Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelman (VISTRA II) laatimista. Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 8.11.2016 viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteista, joita käytetään suunnittelun lähtökohtina viher- ja virkistysverkostoon vaikuttavissa hankkeissa.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamista on esitetty useita kertoja, mutta sen perustamista ei ole pidetty tarpeellisena. Kaupunginvaltuusto käsitteli 25.4.2012 (95 §) kunnan asukkaan aloitetta, jossa esitettiin, että Helsinkiin perustettaisiin kansallinen kaupunkipuisto, johon liitettäisiin paitsi laajoja viheralueita, puistoja ja saaristoa, myös useita kaupungin kulttuurihistoriallisesti arvokkaita alueita, kuten siirtolapuutarhoja ja kesämaja-alueita sekä puukaupunginosia. Kaupunginvaltuuston näkemys oli tuolloin, että Helsinkipuisto täyttää luonnon- ja rakennetun ympäristön arvojensa puolesta kansallisen kaupunkipuiston kriteerit. Helsinkipuistolle ei nähty tarvetta hakea ministeriöltä kansallisen kaupunkipuiston statusta, sillä sen arvojen säilymisen koettiin olevan turvattua kaupungin omilla, mm. kaavoituksen, keinoilla.

Kansallista kaupunkipuistoa koskeneen aloitteen allekirjoitti 54 valtuutettua. Lausunnot saatiin kuudelta eri lautakunnalta, jotka lausuivat hyvin toisistaan poikkeavalla tavalla. Jotta voitaisiin luoda pohja kaupunkipuistoa koskevalle yhteiselle näkemykselle, kaupunginhallitus katsoi, että kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitys on tehtävä. Perustamisselvityksen pohjalta voidaan päättää kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta tai perustamatta jättämisestä.

Kaupunginhallitus päätti 21.11.2016 esittää kaupunginvaltuustolle seuraavaa: Kaupunginvaltuusto päättää katsoa valtuutettu Jarmo Niemisen (aloitteen) loppuun käsitellyksi.

Mikä kansallinen kaupunkipuisto on?

Kansallisesta kaupunkipuistosta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL), sen 9. luvussa (68 §–71 §). Kansallisten kaupunkipuistojen tarkoituksena on säilyttää erityisiä arvoja omaavaa suomalaista kaupunkiluontoa (puisto-, virkistys- ja viheralueita) ja rakennettua kulttuuriympäristöä laajoina, eheinä kokonaisuuksina ja edistää niiden hoitoa. MRL: n mukaan kansalliseksi kaupunkipuistoksi osoitetulla alueella edellytetään olevan maisemallisia, kaupunkikuvallisia, sosiaalisia, virkistyksellisiä tai muita erityisiä arvoja taikka historiallisia ominaispiirteitä. Kansallisen kaupunkipuiston tarkoitus on edellä mainittujen erityisten arvojen säilyttäminen ja hoitaminen. Kansallisen kaupunkipuiston alueen tulee olla kaavassa osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansalliseen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan tarkoitukseen. Kyseeseen voi tulla maakuntakaava, oikeusvaikutteinen yleiskaava tai asemakaava. Rakentamista ja muita toimia ohjaavat yleis- ja asemakaavat, joiden aluevarausten tulee lain mukaan olla kansallisen kaupunkipuiston tarkoitukseen soveltuvia.

MRL 68 §

Kansallinen kaupunkipuisto

Kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, luonnon monimuotoisuuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistyksellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa kansallinen kaupunkipuisto. (30.12.2008/1129)

Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka tämän lain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön.

Puistoon osoitetaan ensi sijassa kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Muita alueita puistoon voidaan osoittaa omistajan suostumuksella. Omistajan suostumus ei ole kuitenkaan tarpeen, jos puiston perustamispäätöksessä tai hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei anneta aluetta koskevia 70 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä. (30.12.2008/1129)

69 § (30.12.2008/1129)

Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Puisto voidaan perustaa kunnan hakemuksesta.

70 §

Puistoa koskevat määräykset

Kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätökseen voidaan kunnan suostumuksella ottaa alueen olennaisten arvojen säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka kunta laatii. (30.12.2008/1129)

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelun tulee tapahtua vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy ympäristöministeriö. (30.12.2008/1129)

Kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon puistoa koskevat määräykset.

71 §

Puiston lakkauttaminen tai määräysten muuttaminen

Kansallinen kaupunkipuisto voidaan lakkauttaa tai sen rajausta muuttaa, jos alueen arvo on olennaisesti vähentynyt tai jos yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttaminen sitä edellyttää.

Mitä 69 §:ssä säädetään puiston perustamisesta ja 70 §:ssä puistoa koskevista määräyksistä, koskee soveltuvin osin puiston lakkauttamista ja määräysten muuttamista

Hakemus ja kriteerit kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi

Kaupunki voi hakea kansallisen kaupunkipuiston perustamista ympäristöministeriöltä. Hakemus valmistellaan yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden, kaupunkilaisten sekä puiston alueella maata tai rakennuksia omistavien tahojen kanssa. Kaupunkipuistoon voi kuulua kunnan, valtion, muiden julkisyhteisöjen sekä yksityisten maa- tai rakennuskiinteistöjä.

Kansallinen kaupunkipuiston luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyttäminen perustuu kaavoihin tai erilaisiin suojelupäätöksiin. Kaupungin on hakemuksessaan selostettava, miten kaupunkipuistoksi rajatun alueen luonnon- ja kulttuuriperinnön elementtien säilyminen on näillä keinoin turvattu.

Kansallista kaupunkipuistoa hoidetaan ja kehitetään sen luonnon- ja kulttuuriperinnöllisiä arvoja vaalien ja vahvistaen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kaupunki laatii alueelle hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka hyväksyy ympäristöministeriö. Kaupunkilaisille ja kansallisen kaupungin omistajatahoille tulee varata mahdollisuus osallistua suunnitelman tekoon. On suositeltavaa, että luonnos hoito- käyttösuunnitelmaksi liitetään kaupungin hakemukseen.

Yhtenäiset kriteerit arviointia varten

Kansallisten kaupunkipuistojen tunnistamisessa ja arvioinnissa käytetään yhtenäisiä kriteereitä, jotka takaavat kaupungeille tasapuolisen kohtelun ja kaupunkipuistojen valtakunnallisen tason säilymisen.

Sisältö

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy sisältää

- *kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita*
- *kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen*
- *puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.*

Kaupunkikeskeisyys

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa ydinkeskustasta tai heti sen läheisyydestä.

Laajuus ja eheys

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla

- *puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön*
- *viher- ja sinirakenteeltaan niin yhtenäinen, että kaupunkipuistoa pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen.*

Ekologisuus ja jatkuvuus

Ekologiselta kannalta on tärkeää, että

- *alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä*
- *alue on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.*

Lähde: Ympäristöministeriö. https://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansalliset_kaupunkipuistot/Haku_kansalliseksi_kaupunkipuistoksi

MRL:n säännösten mukaan perustamispäätökseen voidaan kunnan suostumuksella ottaa alueen olennaisten arvojen säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Perustamispäätöksessä sekä hoito- ja käyttösuunnitelmassa annetut määräykset on otettava huomioon kansallisen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Kansallinen kaupunkipuisto on yksi väline kaupungin erityisten viher- ja kulttuuriarvojen vaalimiseen, mutta kaupunki voi turvata nämä arvot myös kaavoituksen ja muun suunnittelun keinoin.

Esiselvitysvaihe

Kaupunginvaltuusto päätti 22.2.2017 kansallista kaupunkipuistoa koskevan perustamisselvityksen teettämisestä, jotta voidaan päättää, haetaanko kansallisen kaupunkipuiston perustamista vai ei. Helsingin kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitys on jaettu esiselvitysvaiheeseen, tarkempiin selvityksiin sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen. Esiselvityksessä tuotetaan tietoa päätöksentekoa ja mahdollista hakuvaihetta varten sekä selvitetään, mitä kansallinen kaupunkipuisto merkitsisi Helsingille. Vuorovaikutuspilotissa on testattu erilaisia tapoja saada kaupunkilaisten asiantuntemus osaksi valmistelutyötä.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitysvaihe vie muiden kaupunkien kokemusten mukaan useita vuosia kaavallisten edellytysten selvittämisen, suunnittelun ja vuorovaikutuksen takia. Helsingissä työn on arvioitu kestävän 5–10 vuotta riippuen kansallisen kaupunkipuiston laajuudesta ja siitä edetäänkö päätöksenteossa ympäristöministeriön ehdottaman ”Helsinkimallin” mukaisesti. Esiselvitysvaiheessa järjestettiin kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti kaupunkilaisille verkkokysely kansallisesta kaupunkipuistosta sekä selvitettiin työpajoissa ja asiantuntijatyönä Helsingin kansallisen kaupunkipuiston sisältöä koskevat helsinkiläiset piirteet, alustavat rajausedellytykset, kaavalliset valmiudet ja edellytykset sekä suhde uuden yleiskaavan arvioituun muuhun maankäyttöön. Lisäksi tunnistettiin lisäselvitystarpeet ja arvioitiin hankkeen hyötyjä ja haittoja. Työhön kuuluvan Helsingin tarinan runkoa valmisteltiin työpajoissa.

Työn lähtökohtana on ollut, että valmisteltava kansallisen kaupunkipuiston alustava tarkastelualue ei ole ristiriidassa kaupunginvaltuuston vuonna 2016 hyväksymän Helsingin uuden yleiskaavan kanssa ja ratkaisu perustuu yleiskaavan viher- ja kulttuuriympäristöjen verkostoon. Vaikutusten arviointi, maankäytön muutosten ja hankkeiden ennakointi kansallisen kaupunkipuistoalueen rajauksessa on tärkeää, jotta päätöstä ei tarvitse myöhemmin osittain purkaa esimerkiksi yleiskaavan mahdollistamien maankäytön muutosten takia. Päätös kansallisesta kaupunkipuistosta on sitova ja päätökseen mahdollisesti otettavat määräykset ja alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa annettavat määräykset on otettava huomioon kansallisen kaupunkipuiston alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Uusi yleiskaava sisältää runsaasti maankäytön muutosalueita. Muutosalueiden kaavallisten edellytysten selvittäminen hidastaa kansallisen kaupunkipuiston valmisteluprosessia.

Esiselvitysvaiheen työstä ovat vastanneet ohjausryhmä ja työryhmä. Työryhmään ovat kaupungin toimialojen edustajien lisäksi kuuluneet kaupunkilaisia ja yhdistyksiä edustavan Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! -liikkeen edustajat.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvityksen vaiheet Helsingissä.

Kaupungin johtoryhmä sai esiselvityksen luonnoksen tiedokseen 26.8.2019 ja 27.1.2020. Johtoryhmän edellyttämän kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin tulokset on liitetty tähän selvitykseen.

Ohjausryhmä

Kaupunginjohtaja päätti johtajistokäsittelyssä 15.3.2017 asettaa kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvityksen ohjausryhmän seuraavasti:

Puheenjohtaja:

Mikko Aho, toimialajohtaja, kaupunkiympäristön toimiala

Jäsenet:

Raimo K. Saarinen, maankäyttöjohtaja, kaupunkiympäristön toimiala (vuoteen 2019 saakka)

Esa Nikunen, ympäristöjohtaja, kaupunkiympäristön toimiala

Tarja Loikkanen, liikuntajohtaja, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

Tiina Merisalo, museonjohtaja, Helsingin kaupunginmuseo

Rikhard Manninen, yleiskaavapäällikkö, (maankäyttöjohtaja vuodesta 2019 alkaen) kaupunkiympäristön toimiala

Saila Machere, yksikön päällikkö, kaupunginkanslia (vuoteen 2018 saakka)

Minttu Perttula, merellisten asioiden projektipäällikkö, kaupunginkanslia (2019 alkaen)

Ohjausryhmän asettama työryhmä:

Puheenjohtaja: Jussi Luomanen, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala

Sihteeri: Raisa Kiljunen-Siirola, maisema-arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala, maankäytön yleissuunnittelu

Viestintä ja asukasyhteistyö: Juha-Pekka Turunen, vuorovaikutussuunnittelija, kaupunkiympäristön toimiala

Kaarina Heikkonen, kaupunkiekologi, kaupunkiympäristön toimiala, ympäristöpalvelut

Hannu Airola, projektipäällikkö, kulttuurin- ja vapaa-ajan toimiala

Maria Jaakkola, yksikön päällikkö, kaupunkiympäristön toimiala, kaupunkitila ja verkostot

Heikki Salmikivi, tiimipäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala, maankäytön yleissuunnittelu

Petri Angelvuo, ulkoilupäällikkö, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

Sari Saresto, kulttuuriympäristöpäällikkö, Helsingin kaupunginmuseo

Pihla Väänänen, kehityskoordinaattori, kaupungin kanslia, elinkeino-osasto (2017 saakka)

Jukka Punamäki, erityissuunnittelija, kaupungin kanslia, elinkeino-osasto (1.5.2018 alkaen)

KKPH! -liikkeen aloitteesta työryhmää on täydennetty:

Risto Keskinen, varhaiskasvatuksen asiantuntija, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

Annukka Kokkonen, ympäristöasiantuntija, sosiaali- ja terveystoimiala

Lisäksi Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! -liikkeestä on työryhmän kokouksiin osallistunut 4–6 henkilöä:

Eeva Kuuluvainen
Marja Leino
Riitta Korhonen
Katri Penttinen
Matti Lipponen
Pete Lipponen
Aija Vainio

Asiantuntijat:

Ohjausryhmään, työryhmään, työpajoihin, dialogiin ja verkkodialogiin ja KKPH! –liikkeen toimintaan osallistuneiden kymmenien henkilöiden lisäksi työhön ovat osallistuneet seuraavat asiantuntijat:

Jukka-Pekka Flander, ympäristöneuvos, ympäristöministeriö

Samuli Saarinen, suunnittelija, Turun kaupunki

Petteri Kummala, tutkija, Helsingin kaupunginmuseo (kulttuuriympäristöt)

Noora Reittu, yleiskaavasuunnittelija, kaupunkiympäristön toimiala (sosiaaliset vaikutukset)

Meri Louekari, arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala (merellinen strategia)

Henrik Ahola, arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala (merellinen strategia)

Elina Luukkonen, yleiskaavasuunnittelija, kaupunkiympäristön toimiala (taloudelliset vaikutukset)

Mikko Jääskeläinen, erityisasiantuntija, kaupunkiympäristön toimiala (taloudelliset vaikutukset)

Minna Maarttola, kehityspäällikkö, kaupunginkanslia, yrityspalvelut (taloudelliset vaikutukset)

Ulla Tapaninen, yksikönpäällikkö, kaupunginkanslia, yrityspalvelut (taloudelliset vaikutukset)

Riikka Äärelä, maisema-arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala (viher- ja virkistysverkostot, karttojen toteutus)

Anna Böhling, maisema-arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala (viher- ja virkistysverkostot)

Janne Prokkola, yksikönpäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala (asemakaavoitus)

Matti Kaijansinkko, tiimipäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala (asemakaavoitus)

Tuomas Eskola, yksikönpäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala (asemakaavoitus)

Anri Linden, yksikönpäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala (asemakaavoitus)

Antti Varkemaa, yksikönpäällikkö, kaupunkiympäristön toimiala (asemakaavoitus)

Liisa Kuokkanen-Suomi, tutkija, kaupunkiympäristön toimiala (Helsingin tarina)

Sakari Mentu, arkkitehti, kaupunkiympäristön toimiala (Helsingin tarina)

Irene Varila, lakimies, kaupunkiympäristön toimiala

Valmisteluprosessin kulku

Tässä raportissa esiteltävän esiselvitysvaiheen jälkeen on mahdollista aloittaa varsinainen kansallisen kaupunkipuiston valmistelu- ja hakuvaihe, jota on kuvattu alla olevassa kuvassa.

Ympäristöministeriön tulkinnan mukaan ympäristöministeriön tehtävänä on toimia valmistelu- ja hakemisvaiheessa kaupungin konsultatiivisena apuna sekä antaa tarvittava tietämys kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi. Valmisteluvaiheessa ympäristöministeriö ja kaupunki tarkastelevat yhdessä kaupunkipuiston rajausehdotuksia, sisältöjä ja arvoja kriteerien kannalta. Näin varmistetaan, että hanke täyttää maankäyttö- ja rakennuslain ja ympäristöministeriön kansalliselle kaupunkipuistolle asettamat kriteerit.

Ympäristöministeriö tekee päätöksen kansallisen kaupunkipuistostatuksen myöntämisestä kaupungin esityksen pohjalta. Statuksen myöntämisen perusteena on kaupunkipuistolle asetettujen kriteerien täyttyminen ja että alueella on erityisarvoja, jotka on turvattu joko maakunta-, yleis- tai asemakaavoissa tai ne on suojeltu lailla. Ympäristöministeriö hyväksyy myös hoito- ja käyttösuunnitelman kaupungin esityksen pohjalta. Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksymisen perusteena on kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden toteutuminen.

Kaupungin ja ympäristöministeriön roolit kansallisen kaupunkipuiston hakuprosessissa. Hakemisesta päättää kaupungin valtuusto. Lähde: https://www.tampere.fi/tiedostot/t/Zgv0Q45Gd/KKP_tarveselvitys_netti.pdf ja ympäristöministeriö

KAUPUNGIN ROOLI

VALMISTELUVAIHE
- päättää säilytettävistä erityisarvoista
- määrittää aluerajauksen
- varmistaa kaavoituksen ja tarvittavien suojelutoimien riittävyyden rajatulla alueella
- osallistaa asianosaiset
- järjestää yhteistyön toimialojen välillä
- hoitaa poliittisen päätöksenteon, kuulemiset ja nähtävillä olon

HAKUVAIHE
- valmistelee hakemuksen
- antaa mahdolliset määräykset alueen kehittämisestä
- hoitaa tarvittavat kuulemiset ja nähtävillä olon
- laatii hoito- ja käyttösuunnitelman
- valtuusto päättää hakemisesta

STATUKSEN VOIMASSAOLOVAIHE
- ohjaa kaupunkipuistoalueen kehittämistä kriteerien ja hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti
- varmistaa arvojen säilymisen
- hyödyntää statusta kaupungin kehittämisessä

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN ROOLI

VALMISTELUVAIHE
- toimii kaupungin konsultatiivisena apuna valmistelussa
- antaa tarvittavan tietämyksen kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta

HAKUVAIHE
- auttaa hakemuksen laadinnassa
- tekee päätöksen statuksesta virkamiesjohtoryhmässä, kuuluttaa päätöksestä virallisessa lehdessä ja asettaa virallisesti nähtäville 30 päiväksi. Käsittelee mahdolliset muistutukset ja lausunnot. Ministeriön päätöksestä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen
- hyväksyy hoito- ja käyttösuunnitelman

STATUKSEN VOIMASSAOLOVAIHE
- osallistuu kaupungin pyytäessä kansallisen kaupunkipuiston alueen kaavoitushankkeisiin asiantuntijana
- auttaa tulkitsemaan kansallisen kaupunkipuiston tavoitteita kaavakysymyksissä
- seuraa tasapuolisesti kaupunkipuistohankkeiden toteutumista ja varmistaa, että kriteerit tulevat tulkittua tasa-arvoisesti eri hankkeissa.

Vuorovaikutus osana esiselvityksen laadintaa

Kaupunginvaltuusto hyväksyi helmikuussa 2017 valtuustoaloitteen kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvityksen tekemisestä. Samassa yhteydessä valtuusto päätti, että selvitystyön yhteydessä kaupunkilaisille tulee järjestää kysely siitä, mitä helsinkiläiset kaupunkimetsät, puistot ja kulttuuriympäristöt kaupunkilaisille merkitsevät. Myöhemmin kaupunginhallitus linjasi, että perustamisselvitys on Helsingin uuden osallisuus- ja vuorovaikutustoimintamallin pilottihanke.

Kaupunginvaltuuston ja -hallituksen päätökset loivat perustan esiselvitystyön avoimuudelle ja vuorovaikutukselle. Myös kaupunkipuistoaloitteen taustalla oleva Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! –liike on korostanut vuorovaikutuksen merkitystä ja tarvetta. Helsingin uuden yleiskaavan valmistelun alussa syntynyt kansanliike kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi kokoaa yhteen noin 80 järjestöä, joista suurin osa on kaupunginosayhdistyksiä ja luontojärjestöjä.

Vuorovaikutteinen työote on ollut leimaa antava koko esiselvitysvaiheelle. Prosessin eri vaiheissa on käytetty useita eri osallistumisen tapoja sekä kokeiltu uusia vuorovaikutuksen menetelmiä ja alustoja. KKPH! –liike on ollut aktiivisesti mukana vaikuttamassa myös itse valmisteluprosessin ja vuorovaikutuksen suunnitteluun.

Esiselvitystyö käynnistyi kaikille avoimella aloitustilaisuudella toukokuussa 2017. Alustusten jälkeen osallistujien näkemyksiä kerättiin tehtävärasteilla. Tilaisuuteen osallistui noin 100 kaupunkilaista. Syksyllä 2017 käynnistyi kaupungin asiantuntijoista koostuvan työryhmän työskentely. KKPH! –liikkeen toiveen mukaisesti liikkeen 4-6 edustajaa saivat osallistua työryhmän kokouksiin. Työryhmä on kokoontunut 18 kertaa. Loppuvuodesta 2017 toteutettiin verkkokysely kansallisesta kaupunkipuistosta. Kysely suunniteltiin yhdessä KKPH! –liikkeen edustajien kanssa. Kyselyyn vastasi 1 419 vastaajaa ja karttamerkintöjä saatiin 12150. Kyselyaineisto on julkaistu myös avoimena datana Helsinki Region Infoshare:ssa. Syksyllä 2017 käynnistyi viiden työpajan sarja. Jokaisella työpajalla oli oma teema ja pajoihin kutsuttiin asiantuntijoiden lisäksi eri sidosryhmien edustajia. Kutsuttujen joukossa oli aina myös KKPH! –liikkeen ehdottamia osallistujia. Teematyöpajojen lisäksi järjestettiin kaksi työpajaa, joissa hahmoteltiin Helsingin tarinaa, jota kaupunkipuisto kertoisi. Keväällä 2018 järjestettiin KKPH! –liikkeen aloitteesta kaupunkipuistodialogi, johon kutsuttiin kaupunkiympäristölautakunnan jäsenet, johtavia virkamiehiä, asiantuntijoita ja kaupunkilaisia. Tilaisuus toteutettiin Sitran kehittämän Erätauko –konseptin mukaisesti. Loppuvuodesta testattiin myös Erätaukokonseptiin perustuvaa verkkokeskustelua, jonka aiheena oli kaupunkipuiston vaikutukset ja vaihtoehtoiset rajausesitykset. Keskustelua varten lähetettiin 250 sähköpostikutsua ja uusintakutsut. Sosiaalisen median kautta tavoitettiin yli 55 000 henkilöä, joista yli 1000 vieraili keskustelusivuilla. 50 henkilöä osallistui kirjautumista edellyttävään keskusteluun ja kirjoitti 194 kommenttia. Aktiivisesta markkinoinnista ja kutsuista huolimatta verkkokeskusteluun osallistui lähinnä henkilöitä, jotka muutenkin osallistuivat asian valmisteluun.

Kaupungin uuden osallisuusmallin näkökulmasta voidaan todeta, että kaupunkilaisten osaamista ja tietopohjaa on saatu hyvin kerättyä ja hyödynnettyä esiselvityksen valmistelussa. Kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa on tuettu erityisesti avaamalla työryhmätyöskentely KKPH! -liikkeen jäsenille. Kaupunkilaisten yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet ovat kuitenkin toteutuneet vain osittain. Myös osallistumishalukkuus ja kiinnostus kansallista kaupunkipuistoa kohtaan on ollut rajallista. Tämä johtunee osittain sitä, että kansallisen kaupunkipuiston konsepti on toistaiseksi huonosti tunnettu, moniulotteinen ja vaikeasti hahmottuva.

VUOROVAIKUTUSPILOTIN TOTEUTUS ESISELVITYSVAIHEESSA

Vuorovaikutuksen toteutus

- Käynnistymistapahtuma (n. 100 osallistujaa)
- Verkkokysely (1 400 vastaajaa)
- 5 kpl sidosryhmätyöpajoja
- 2 kpl tarinatyöpajoja
- Kaupunkipuistodialogi (kylk, virkamiehet, asiantuntijat, kaupunkilaiset)
- Verkkokeskustelu vaikutusten arvioinnista
- KKPH! – liikkeen osallistuminen työryhmätyöskentelyyn ja työpajojen valmisteluun

Vuorovaikutuksen arviointia

- Kaupunkilaisten osaamista ja tietopohjaa saatu hyvin valmistelussa käytettäväksi
- Kaupunkilaisten (KKPH! –liike) omaehtoista toimintaa on tuettu avaamalla työryhmätyöskentely ja valmisteluaineiston avoimuudella
- Kaupunkilaisten yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet ovat toteutuneet vain osittain; moniulotteinen ja vaikeasti hahmotettava asia
- Yksimielisesti hyväksyttävää tarkastelualuerajausta ei ole saatu aikaan vaan on esitetty vaihtoehtoja

Vuorovaikutuksen vaikuttavuus

Työn aikana käyty vuorovaikutus on vaikuttanut merkittävästi esiselvitysvaiheen prosessiin, eli siihen tapaan, jolla työtä on tehty ja mitä tahoja siihen on osallistettu. Vuorovaikutuksen tuloksena on tullut selkeästi esille aloitteen takana olevien kaupunkilaisten kanta kansallisen kaupunkipuiston tarpeellisuudesta. Mutta on keskusteltu myös siitä, tulisiko Helsingin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen sijasta pyrkiä omilla toimillaan muutoin saavuttamaan kansallisen kaupunkipuiston perustamiselle asetettuja tavoitteita.

Laajassa ja intensiivisessä vuorovaikutusprosessissa vaihtoehtojen pohjalta on käyty avointa keskustelua, joka on lisännyt osapuolten ymmärrystä toistensa näkemyksistä. Vuorovaikutuksen tuloksena on syntynyt myös merkittävä määrä eri vaihtoehtojen vaikutuksiin liittyviä näkemyksiä ja arvioita, joita on hyödynnetty ja kirjattu esiselvitysraporttiin.

Vuorovaikutuspilotin dialogissa on saavutettu yhteinen ymmärrys viher- ja kulttuuriympäristöjen kokonaisvaltaisen suunnittelun ja toimintatavan tarpeesta. Työssä on saatu hyvää aineistoa koko Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämiseen ja työtapa on tuonut esiin viher- ja kulttuuriympäristön merkityksen Helsingin vetovoimatekijänä. Osallisuus- ja vuorovaikutuspilotissa käytetyt menetelmät eivät poista kansallisen kaupunkipuiston valmisteluun liittyvien mielipide- ja lausuntokierrosten tarvetta työn seuraavissa vaiheissa. KKPH! -liikkeen mielestä vuorovaikutus ei ole ollut riittävää kaupunginosien osallistamisen osalta ja osallistamista tulee jatkaa työn seuraavissa vaiheissa. KKPH! -liike on antanut palautetta vuorovaikutuksen onnistumisesta työn eri vaiheissa. Esiselvitysvaiheen palaute on esitetty liiteraportissa 1.

Keväällä 2018 KKPH! –liikkeen aloitteesta käydyssä Sitran Erätauko-mallin mukaisessa dialogissa tulivat esiin kansallisen kaupunkipuiston tarpeellisuus, kansallisen kaupunkipuiston käsitteen epäselvyys ja laajuus, vuorovaikutuksen tärkeys, luottamuksen puute kaupungin viher- ja kulttuuriympäristöjen säilyttämistä kohtaan sekä kansallisen kaupunkipuiston merkitys Helsingille ja Helsingin brändille. Keskustelussa nousi esiin myös jännite Helsingin ja ympäristöministeriön välillä. Dialogin yhteenveto on esitetty liiteraportissa 1.

Kansallisen kaupunkipuiston aluetarkastelut ja vaihtoehdot jatkotyön pohjaksi

Vuonna 2016 tehdyssä valtuustoaloitteessa kansallisen kaupunkipuiston rajauksena esitettiin laajaa ja merellistä, idästä länteen ja etelästä pohjoiseen sijaitsevaa aluetta, johon sisältyisi urbaaneja alueita, saaristoa ja merellisiä rantoja, Vantaanjoki, kaupunkipuroja, puistoja, luonnonmetsiä, keskustakortteleita sekä esikaupunkien kulttuuriympäristöjä. Ytimenä olisivat ekologisesti merkittävimmät vihersormet sekä valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt. Valtuustoaloitteessa esitetty laaja viher- ja virkistysverkosto on osoitettu Helsingin oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa (2016), uuden yleiskaavan teemakartoissa ja 8.11.2016 kaupunkisuunnittelulautakunnan hyväksymissä viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteissa (VISTRA).

Esiselvitystyössä tuli esiin myös, että kansallinen kaupunkipuisto -käsite ei ole ainut työkalu koko kaupungin viher- ja kulttuuriympäristöjen kehittämiseen ja hoitamiseen, vaan siihen on kaupungilla kaavoitukseen ja muuhun suunnitteluun perustuvat keinot.

Työssä pyrittiin hahmottamaan ja arvottamaan kansallisen kaupunkipuiston kriteerien kannalta keskeisimmät osa-alueet ja erityiset arvot. Työpajatyössä todettiin, että Kansallisen kaupunkipuiston edellytykset ja erityiset arvot ovat Helsingissä säilyneet.

Työpajoissa syntyi useita erilaisia kansallisen kaupunkipuiston rajauksia, joille yhteistä oli laajuus. KKPH! -liike valmisteli näiden rajausten perusteella tarkennettuja karttaehdotuksia jatkotarkastelutarpeineen kansallisen kaupunkipuiston alueiksi ja korosti, että alustavan tarkastelualueen tulee olla mahdollisimman laaja. Verkkokyselyn tulokset, työpajojen tulokset ja KKPH! -liikkeen työstämät vaihtoehdot on esitelty liiteraportissa 1.

Vaihtoehtoiset etenemistavat

Helsingissä on hyvin säilynyt koko kaupungin kattava viher- ja kulttuuriympäristöjen verkosto, jota työhön osallistuneet kaupunkilaiset arvostavat ja haluavat säilyttää. Esiselvityksessä on syntynyt neljä vaihtoehtoista etenemistapaa. Vaihtoehdossa VE Nyky+ kaupunki turvaa työssä esiin tulleet erityiset arvot omilla päätöksillään (Helsingin kaupunkipuisto, VE Nyky+). Jos kansallinen kaupunkipuisto perustetaan, alustavia ja laajuudeltaan erilaisia tarkastelualueita on kolme (vaihtoehdot VE1, VE2 ja VE3). Kaikista vaihtoehdoista on keskusteltu avoimessa verkkokeskustelussa. Kaikki vaihtoehdot edellyttävät jatkossa tarkempia maankäyttötarkasteluita.

Helsingin kaupunkipuisto (VE Nyky+)

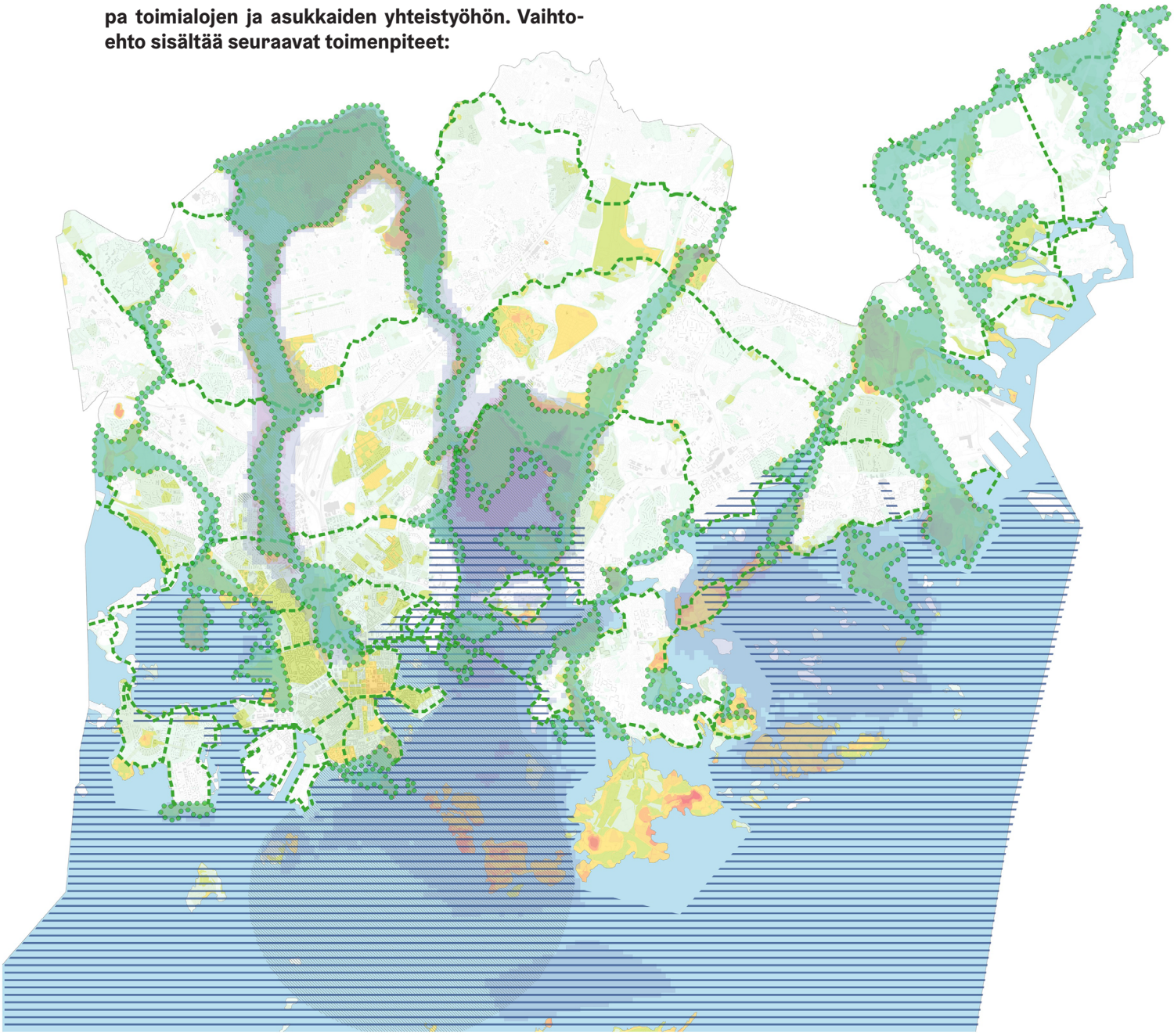
Vaihtoehdossa VE Nyky+ ei edetä kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen, vaan kaupungin erityiset arvot turvataan kaupungin omin toimin ilman ympäristöministeriön päätöstä. Koko kaupungin kattavan merellisen viherverkostokaupungin toteuttamiseksi tarvitaan uudenlainen toimintatapa, joka edistää kaupungin toimialojen ja asukkaiden yhteistyötä ja tukee asukkaiden omaehtoista toimintaa. Vaihtoehdossa esitetään Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelman (kslk 8.11.2016 ja Vistra 2016) ja yleiskaavan (2016) pohjalta toimenpiteitä helsinkiläisten ja kansallisten arvokkaiden piirteiden säilyttämiseksi ja turvaamiseksi koko kaupungin alueella.

Vuorovaikutuksessa esille tulleet mielipiteet vahvistavat tarvetta toteuttaa mahdollisimman kattavasti yleiskaavassa, yleiskaavan toteuttamisohjelmassa sekä viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa tunnistetut kehittämistoimet. VENyky+-vaihtoehdon toimeenpano Vistran ja yleiskaavan tavoitteiden pohjalta tukee tehokkaasti kansallisen kaupunkipuiston arvojen huomioon ottamista ja valtuustoaloitteen tavoitteiden toteuttamista, mutta ei KKPH! -liikkeen mielestä täysin korvaa kansalliseksi kaupunkipuistoksi rajatun alueen perustamisesta syntyvää statusta ja pysyvyyttä. Liikkeen mielestä vaihtoehto VENyky+ voisi toimia kansallisen kaupunkipuiston rinnalla, ja parhaimmillaan Helsingistä voisi tulla Euroopan, ellei maailman toimivin luonto- ja kulttuuripääkaupunki.

Yleiskaavassa osoitettu virkistys- ja viherverkosto vihersormineen, viherlinjoineen ja merellisen virkistyksen ja matkailun alueineen, kaupunkiluontoverkostoineen ja kulttuuriympäristöjä koskevine oikeudellisesti sitovine määräyksineen muodostaa pohjan laajalle koko kaupungin kattavalle kaupunkipuistolle, joka voidaan toteuttaa kaupungin omin päätöksin. Yleiskaava sisältää myös liitekartat, joissa osoitetaan oikeusvaikutteisina luonnonsuojeluverkosto ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet. Vaihtoehdon (VE Nyky+) kartta sisältää kaupungin omat toimenpiteet kaupungin vetovoimatekijöiden turvaamiseksi ja havainnollistaa virkistys- ja viherverkoston ja merellisen strategian toteuttamista.

Helsingin kaupunkipuisto (VE Nyky+). Koko kaupungin alueelle ulottuva laaja Helsingin kaupunkipuisto suunnitellaan kehittämällä uudenlainen toimintatapa toimialojen ja asukkaiden yhteistyöhön. Vaihtoehto sisältää seuraavat toimenpiteet:

HELSINGIN KAUPUNKIPUISTO (VE NYKY+)

1) Panostetaan virkistys- ja viherverkoston toteuttamiseen yleiskaavan (Viher- ja virkistysverkosto 2050) ja Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelman mukaisesti (VISTRA II, Kslk 2016). Vihersormien arvot ja jatkuvuus turvataan. Poikittaisia virkistys- ja viheryhteyksiä (viherlinjat ja rantareitti) vahvistetaan ja virkistyspalveluita parannetaan.

2) Kiirehditään kaupunkiluontoverkostojen (metsä-, niitty- ja siniverkostot) toteuttamista yleiskaavan kaupunkiluonto- teemakartan tavoitteiden ja Helsingin luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 mukaisesti

3) Toteutetaan merellinen strategia

MUUT TAVOITTEET

4) Toteutetaan kulttuuriympäristöjen suojelu yleiskaavan ja asemakaavojen tavoitteiden mukaisesti ja laaditaan kulttuuriympäristöstrategia.

5) Kaupunki turvaa riittävät rahalliset ja henkilöresurssit viher- ja kulttuuriympäristöjen kehittämiseen, toteutukseen ja hoitoon

6) Vahvistetaan kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa ja digitaalisia alustoja

7) Valmistellaan toimintapa, jolla kehitetään ja seurataan viher- ja virkistysverkoston sekä kulttuuriympäristöjen kokonaisuutta kaupungin vetovoimatekijänä

Aineistot: Vistra II, Yleiskaavan kaupunkiluonto -teemakartta, Luontotietojärjestelmä

Taustakartan aineistot:

1) Helsingin Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) tunnistetut luontoarvojen ja kulttuuriarvojen tihentymät
2) Kansallinen kaupunkipuisto -asukaskyselyn 2017 rajauksia Helsingin kansalliseksi kaupunkipuistoksi

Toteutus: Riikka Äärelä 5/2019
Taustakartta: Elina Nyberg 2/2018, Juha Niemelä 10/2016

0 1 2 3 4 5 km

Laaja alustava tarkastelualue (VE1)

Laaja alustava tarkastelualue sisältää pääosan vuorovaikutuksessa, verkkokyselyssä ja valtuustoaloitteessa esille tulleista kohteista ja käsittää ne erityiset arvot, jotka kansalliseen kaupunkipuistoon halutaan liittää. Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! -liike on valmistellut laajan alustavan tarkastelualueen rajauksen. KKPH! -liike esittää, että jatkotyössä selvitetään rakennettujen kulttuuriympäristöjen, siniverkostoon kuuluvien purojen sekä poikittaisten viheryhteyksien osalta sellaiset mahdolliset alueet, joiden tulisi kuulua kansalliseen kaupunkipuistoon. Alustava tarkastelualue mahdollistaisi viheryhteydet naapurikuntien alueille ja puiston laajentumisen jatkossa. Alustava tarkastelualue sisältää kaupunkilaisten kannalta tasapuolisesti Suomen ja Helsingin historian, lähivirkistysalueiden tarjonnan ja tarinan kannalta arvokkaita alueita, jotka on tunnistettu Helsingin viher- ja virkistysalueiden kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II, 2016) ja työpajoissa. Laajan rajauksen on katsottu täyttävän kansallisen kaupunkipuiston kriteerit, mutta työryhmätyössä on nostettu esiin myös kysymys siitä, onko kansallinen kaupunkipuisto oikea väline näin laajan kokonaisuuden säilyttämiseen ja kehittämiseen.

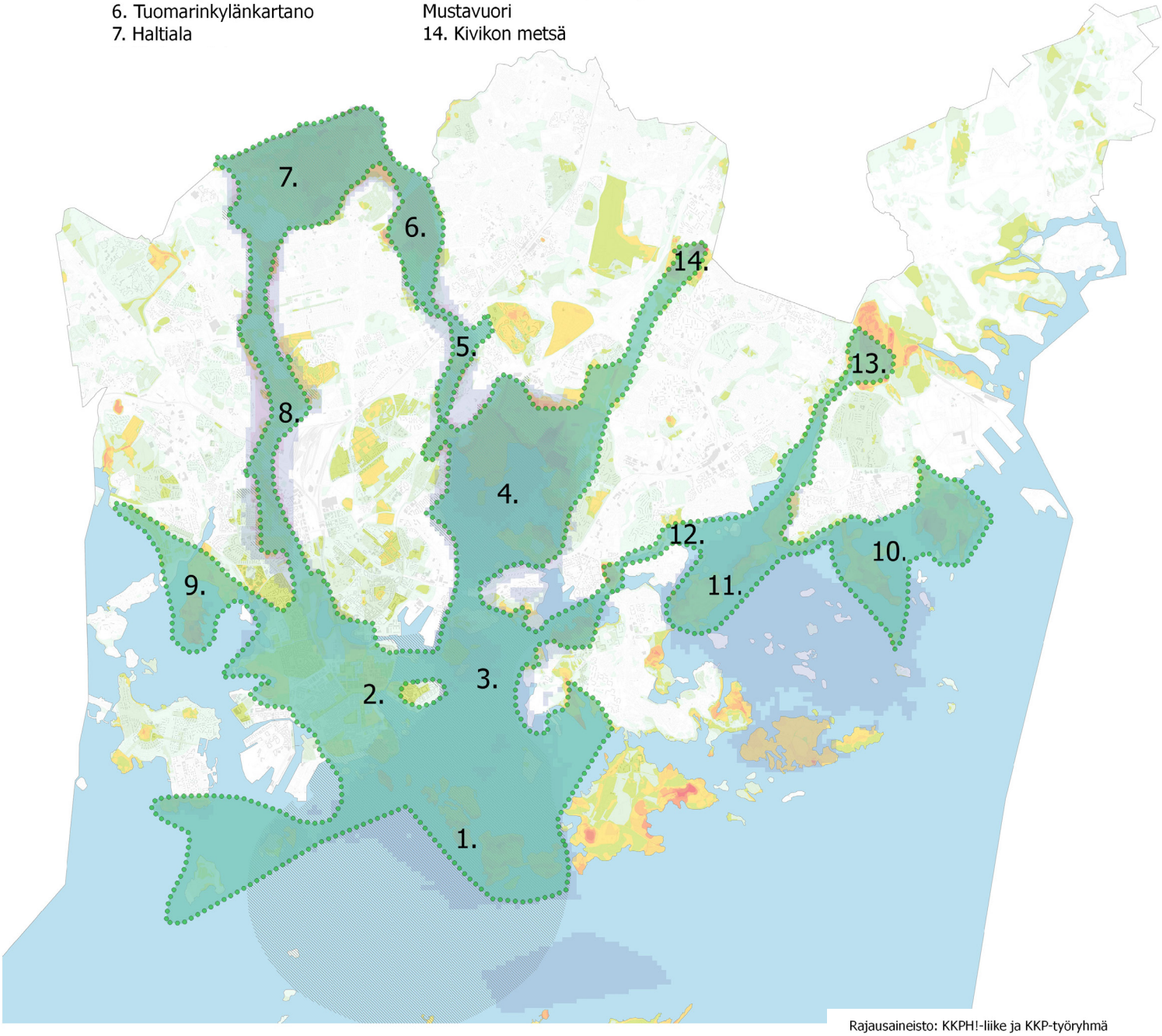
Laajan alustavan tarkastelualueen haasteena on, että tarkastelualue rajautuu useissa kohdin yleiskaavan (2016) mahdollistamiin maankäytön muutosalueisiin. Esiselvityksen lähtökohtana on ollut, ettei mahdollisesti perustettava kansallinen kaupunkipuiston tarkastelualue ole ristiriidassa uuden yleiskaavan tavoitteiden kanssa. Vaikka nykyinen asemakaavatilanne pääosin tukee kansallisen kaupunkipuiston rajauksen tekemistä, uusi strateginen yleiskaava antaa useissa kohdissa mahdollisuuden kaavamuutoksiin VE1 mukaiseen alustavaan tarkastelualueeseen rajautuvilla alueilla. Lisäksi laaja tarkastelualue rajautuu useissa kohdissa myös sellaisiin alueisiin, jotka korkein hallinto-oikeus kumosi valitusten takia vuonna 2018 yleiskaavasta. Näissä kohdissa ja näihin liittyvillä alueilla on katsottu jatkossa tarvittavan yleis- ja asemakaavatasoisia maankäyttötarkasteluja sekä liikennetarkasteluita, jotta mahdollisen kansallisen kaupunkipuiston rajaus voidaan määrittää. Rajauksessa tulisi ennakoida huolellisesti tulevat hankkeet, jotta päätöstä ei tarvitsisi myöhemmin purkaa. Lisäksi on katsottu, että asemakaavoituksen resursseja ei ole tarkoituksenmukaista suunnata hakuvaiheessa kansallisen kaupunkipuiston tarkastelualueen reunoille kansallisen kaupunkipuiston tarkan rajauksen selvittämiseksi. Kansallisen kaupunkipuiston rajausten selvittämiseksi tai hakemukseen mahdollisesti tarvittavien määräysten laatimisen takia ei ole myöskään tarkoituksenmukaista tehdä yleiskaava- ja asemakaavatason suunnitelmia esim. Vartiosaaren, Ramsinniemen, Melkin, Keskuspuiston länsireunan ja Tuomarinkylän osalta.

Ympäristöministeriön edustajan mukaan tarkkaa rajausta ei olisi tarpeen selvittää hakuvaiheessa, jos kansallista kaupunkipuistoa koskevaan hakemukseen liitetään kaupunginhallituksen ja valtuuston hyväksymät oikeudellisesti sitovat määräykset, jotka ohjaavat tulevaa kaavoitusta. Tällöin asemakaavoituksen ei tarvitse olla valmiina hakuvaiheessa, vaan kaavoitusta voidaan hoitaa normaalin kaavoitusaikataulun mukaisesti. Tämä jouduttaisi hakuprosessia ja jättäisi puiston tarkan rajauksen määrittämisen tuleviin kaavamuutosprosesseihin. Ympäristöministeriön edustajan mukaan määräykset voidaan antaa osa-alueittain (kuten muissa kaupungeissa) tai annetaan yksi yhteinen määräys, joka koskisi kaikkia kansallisen kaupunkipuistoon liittyviä maankäytön muutosalueita (”Helsingin malli”). KKPH!-liike korostaa myös sitä, että ”Helsingin malli” on mahdollinen hakemuksen työvaiheiden yksinkertaistamiseksi ja silloin päätös voidaan tehdä valtuustokauden aikana ja asemakaavat voidaan laatia myöhemmin.

Osa-alueet

1. Helsingin edustan merimaisema
2. Keskustan merkittävät julkiset alueet
3. Kruunuvuorenselkä, Tullisaari ja Stansvik
4. Vanhankaupunginlahti
5. Vantaanjokilaakso
6. Tuomarinkylänkartano
7. Haltiala
8. Keskuspuisto
9. Seurasaaren ympäristö
10. Vuosaaren niemet
11. Vartiosaari, Ramsinniemi
12. Strömsinlahden - Herttoniemen kartanon kokonaisuus
13. Itäinen kulttuuripuisto ja Mustavuori
14. Kivikon metsä

Laaja alustava tarkastelualue (VE1)

Rajausaineisto: KKPH!-liike ja KKP-työryhmä

Taustakartan aineistot:

1) Helsingin Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) tunnistetut luontoarvojen ja kulttuuriarvojen tihentymät
2) Kansallinen kaupunkipuisto -asukaskyselyn 2017 rajauksia Helsingin kansalliseksi kaupunkipuistoksi

Toteutus: Riikka Äärelä 5/2019
Taustakartta: Elina Nyberg 2/2018, Juha Niemelä 10/2016

0 1 2 3 4 5 km

Vaihtoehto VE1. Alustava tarkastelualue KKPH! -liikkeen vuonna 2018 verkkodialogia varten tekemän esityksen mukaisesti. KKPH! -liikkeen esittämä tarkennettu rajausesitys on esitetty liiteraportissa 1.

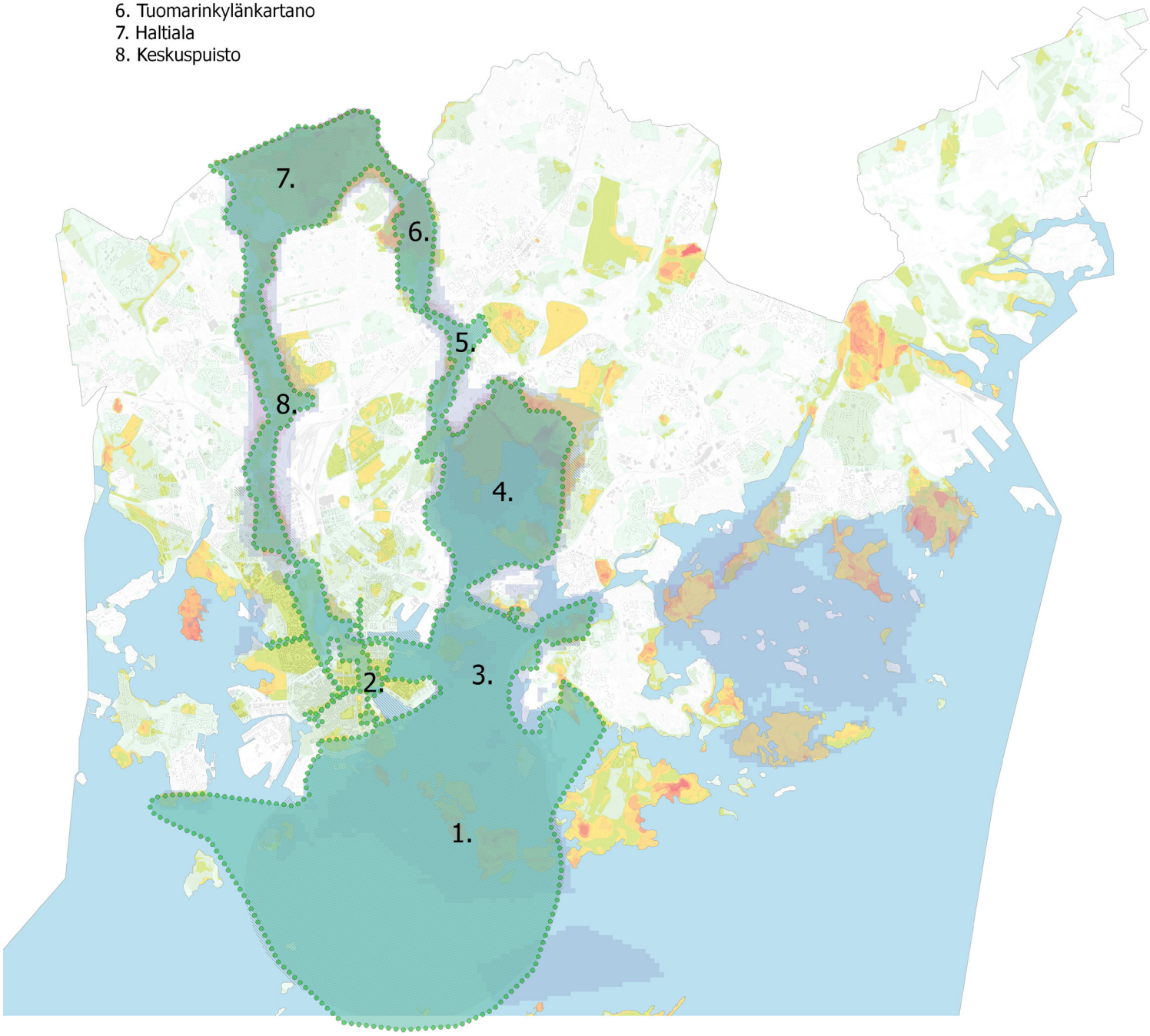
Keskuspuiston ja Helsinkipuiston alustava tarkastelualue (VE2)

Vaihtoehto VE2 sisältää läpileikkauksen Suomen ja Helsingin historian ja tarinan kannalta erityisistä arvoista ja keskeisistä arvokkaista virkistys- luonto- ja kulttuuriympäristöistä. Alue on kaupunkirakenteen keskellä oleva seudulle jatkuva ja merellinen selkeä kokonaisuus, joka perustuu pitkälti Yleiskaava 2002:ssa osoitettuihin Keskuspuiston ja Helsinkipuiston alueisiin. Tarkastelualue rajautuu useissa kohdin yleiskaavan (2016) mahdollistamiin maankäytön muutosalueisiin, mikä edellyttää jatkossa maankäyttötarkasteluja yleis- ja asemakaavatasolla sekä liikennetarkasteluita. Samoin kuin vaihtoehdossa VE1, tarvitaan hakemukseen liitettäviä tulevaa kaavoitusta ohjaavia ja oikeudellisesti sitovia määräyksiä, jotka hyväksytään kaupunginhallituksessa ja valtuustossa. Rajauksen on katsottu täyttävän kansallisen kaupunkipuiston kriteerit. Esiselvitysvaiheessa on katsottu, että ympäristöministeriön 15.1.2019 muistiossa ehdottamat rajausta koskevat tarkennukset Lapinlahden - Hietarannan – Töölön puistojen ja rantojen – Meilahden huvila-alueen – Seurasaarenselän aluekokonaisuuden liittämisestä tähän kokonaisuuteen on tarkoituksen mukaista tehdä mahdollisessa perustamisselvitysvaiheessa.

Keskuspuiston ja Helsinkipuiston alustava tarkastelualue (VE2)

Osa-alueet

1. Helsingin edustan merimaisema
2. Keskustan merkittävät julkiset alueet
3. Kruunuvuorenselkä, Tullisaari ja Stansvik
4. Vanhankaupunginlahti
5. Vantaanjokilaakso
6. Tuomarinkylänkartano
7. Haltiala
8. Keskuspuisto

Vaihtoehto VE2. Helsinkipuiston ja Keskuspuiston alustava tarkastelualue.

Taustakartan aineistot:

1) Helsingin Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) tunnistetut luontoarvojen ja kulttuuriarvojen tihentymät
2) Kansallinen kaupunkipuisto -asukaskyselyn 2017 rajauksia Helsingin kansalliseksi kaupunkipuistoksi

Toteutus: Riikka Äärelä 5/2019
Taustakartta: Elina Nyberg 2/2018, Juha Niemelä 10/2016

0 1 2 3 4 5 km

Merellinen alustava tarkastelualue (VE3)

Merellinen alustava tarkastelualue sisältää tiivistettynä Suomen ja Helsingin historian ja Helsingin kansallisesti merkittävät erityiset arvot ja alueet. Alue on kaupunkirakenteen keskellä oleva, jatkuva ja merellinen selkeä kokonaisuus, joka on helposti saavutettavissa ja markkinoitavissa. Helsingin tarinan kannalta tärkeät alueet keskittyvät tälle alueelle ja niitä on esitelty seuraavassa Helsingin tarinasta tarkastelualueeksi –nimisessä kappaleessa. Vuorovaikutuksessa on syntynyt yksimielisyys siitä, että Helsingin edustan merimaisema ja keskustan keskeiset kaavoitustilanteen kannalta selkeät puistot ja kulttuuriympäristöt olisivat mahdollisen kansallisen kaupunkipuiston ydinaluetta. Tämäkin alustava tarkastelualue edellyttää kaavallisten edellytysten tarkempaa selvittämistä. Kaupunginhallituksen 13.3.2019 hyväksymä Helsingin merellinen strategia ohjaa Helsingin edustan merialueen kehittämistä ja sisältää kansallisen kaupunkipuiston tavoitteita tukevia toimenpiteitä ja tavoitteita. Rajauksen on katsottu täyttävän kansallisen kaupunkipuiston kriteerit. Esiselvitysvaiheessa on katsottu, että ympäristöministeriön muistiossa 15.1.2019 ehdottamat rajausta koskevat tarkennukset Lapinlahden - Hietarannan – Töölön puistojen ja rantojen – Meilahden huvila-alueen – Seurasaarenselän aluekokonaisuuden liittämisestä tähän kokonaisuuteen on tarkoituksenmukaista tehdä mahdollisessa perustamisselvitysvaiheessa.

Osa-alueet

1. Helsingin edustan merimaisema
2. Keskustan merkittävät julkiset alueet
3. Kruunuvuorenselkä, Tullisaari ja Stansvik
4. Vanhankaupunginlahti

Taustakartan aineistot:

1) Helsingin Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) tunnistetut luontoarvojen ja kulttuuriarvojen tihentymät
2) Kansallinen kaupunkipuisto -asukaskyselyn 2017 rajauksia Helsingin kansalliseksi kaupunkipuistoksi

Toteutus: Riikka Äärelä 5/2019
Taustakartta: Elina Nyberg 2/2018, Juha Niemelä 10/2016

0 1 2 3 4 5 km

Vaihtoehto VE3. Alustava Merellinen tarkastelualue

Edellytykset kansalliselle kaupunkipuistolle

Kriteerien mukaiset edellytykset

Työryhmän työn ja vuorovaikutuspilotin perusteella voidaan todeta, että Helsingillä on kansallisen kaupunkipuiston sisällön kriteerien osalta hyvät edellytykset kansallisen kaupunkipuiston perustamiselle. Helsingissä on jopa valinnan varaa sellaisten alueiden osalta, jotka täyttävät ympäristöministeriön kansalliselle kaupunkipuistolle määrittelemät kriteerit. Kaupunki on säilyttänyt keskeiset kulttuuriympäristöt sekä viheralueet ja viher- ja sinirakenne ovat jatkuvia. Arvoympäristöjä on koko Helsingin alueella, mikä edellyttää hyvienkin alueiden karsintaa puistokokonaisuudesta. Ympäristöministeriön edustaja on osallistunut kaupungin järjestämiin valmisteluun liittyviin työpajoihin. Helsingin kaupungin edustajat ovat käyneet alustavia työneuvotteluja ympäristöministeriön edustajan Jukka-Pekka Flanderin kanssa 4.1.2018 ja 5.4.2018 ja 17.12.2018. Neuvotteluissa on tullut esille, että Helsingillä on mahdollisuus saada kansallisen kaupunkipuiston status, mutta eri vaihtoehtojen rajauksen täydentämisen osalta Helsingin tulee jatkaa neuvotteluja ympäristöministeriön kanssa. Ympäristöministeriön edustajan mukaan tärkeää päätöksen valmistelussa on myös kaupungin halu perustaa kansallinen kaupunkipuisto.

Helsingin tarinasta alustavaksi tarkastelualueeksi

Kansallista kaupunkipuistoa koskevan tulkinnan mukaan kansallisen kaupunkipuiston rajaukseen sisältyvien alueiden tulee kertoa kaupungin tarinaa tai Helsingin tapauksessa Stadin stooria. Lisäksi alueeseen sisällytettävät alueilla on erityisiä arvoja ja ne halutaan säilyttää jälkipolville. Kullakin Suomen kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon kuuluvalla kaupungilla on oma rooli.

Kansallisen kaupunkipuiston sisältöä ja tarinaa on työstetty kaupunkilaisten ja asiantuntijoiden kanssa viidessä työpajassa, avoimella verkkoalustalla ja kahdessa erillisessä konsultin vetämässä Tarina-työpajassa. Kaikissa työpajoissa nousi esiin läpileikkaavana teemana kaupungin virkistys- ja kulttuuriympäristöjen pysyvyyden merkitys kaupunkilaisten hyvinvoinnille. Leimallista Helsingille on koko kaupungin alueelle ulottuva viherverkosto kulttuuriympäristöineen sekä merellisyys. Työpajoissa ja karttakyselyssä on tuotu esiin kansallisten arvokohteiden lisäksi myös paikallisesti merkittävät arvoympäristöt, jotka nekin ovat merkittävä osa helsinkiläistä tarinaa. Säteittäinen vihersormijärjestelmä ja meri ovat osa helsinkiläisten arvostamaa lähiympäristöä ja ne luovat pohjaa hel-

Frans Oscar Liewebdalin litografia Eteläsatamasta noin vuodelta 1865. Kaupunginmuseo

sinkiläisten hyvinvoinnille. Helsingin tarinan työstäminen on ollut osa esiselvitystyötä, mutta työtä tulee jatkaa, kun alustava tarkastelualue tarkentuu.

Kaikki rajausvaihtoehdot perustuvat Helsingin tarinaan, jonka ytimenä on Helsingin kasvu maaseutupitäjästä ja sotilaskaupungista Suomen hallinnolliseksi ja henkiseksi pääkaupungiksi ja suurkaupungiksi, joka tuottaa hyvinvointia helsinkiläisille ja koko Suomelle.

Helsingin rooli kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa

Helsingin rooli kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa on pääkaupunkirooli. Helsingin kansallinen kaupunkipuisto kertoo tarinan jokivesistöjen ja Itämeren luonnonantimien ja kulkumahdollisuuksien varaan syntyneen asujaimiston kehitystarinan maaseutupitäjästä sotilaskaupungin kautta Suomen hallinnolliseksi ja henkiseksi pääkaupungiksi. Kansallinen kaupunkipuisto säilyttää yhä tehokkaammin rakentuvien kaupunginosien lomassa sini- ja viherrakenteeltaan eheän kaupunkitilan, jossa leimalliset luonnonpiirteet – meri saaristoineen, rantoineen ja lahtineen, vuosimiljardien ikäiset avokalliot, metsät ja viljelymaisema muodostavat puisto- ja kaavahistoriallisten sekä arkkitehtonisten kerrostumien kanssa luonnon ja kulttuuriperinnöltään omaleimaisen kaupunkimaiseman, joka erottaa Helsingin muista Itämeren kaupungeista. (Ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flanderin alustus 11.1.2018)

Helsingin tarinan alustava ydinalue ja erityiset arvot

Karttakyselyssä, asiantuntijaraporteissa ja työpajoissa on löydetty helsinkiläiset ja kansallisesti merkittävät kohteet, jotka täyttävät kansallisen kaupunkipuiston kriteerit. Lisäksi kansallisen kaupunkipuiston tarkastelualueen pohjana ovat asiantuntijatyönä tunnistetut kaupungin merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman ja luonnonympäristöjen ja merellisen verkoston kohteet. Nämä kohteet on tunnistettu koko kaupungin osalta luonnonsuojeluohjelmassa, yleiskaavatyössä ja Helsinkipuiston, Itä-Helsingin kulttuuripuiston ja muiden vihersormien selvitystöissä sekä VISTRA:ssa (VISTRA osa I: lähtökohdat ja visio 2013 ja VISTRA osa II Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma 2016) sekä merellisen strategian valmistelussa.

Koko kaupungin alueella on paljon säilytettäviä ja arvokkaita kokonaisuuksia, jotka voisivat kuulua kansalliseen kaupunkipuistoon. Tarinatyön kautta on pyritty löytämään Helsingin keskeiset säilytettävät alueet. Alla olevassa alustavassa luettelossa on esitetty Helsingin tarinatyössä esiin tulleita keskeisiä alueita, joista suuri osa sijoittuu Helsingin kansallisen kaupunkipuiston alustavaan tarkastelualueen ytimeen, jota kuvaa lähinnä vaihtoehto VE3. Jatkossa erityisiä arvoja koskevaa luetteloa on perusteltava ja tarkennettava puiston laajuuden mukaisesti. Muiden vaihtoehtojen työpajoissa tunnistetut arvokohteet on esitetty jäljempänä liiteraportin 1 karttaesityksissä. Osa ydinalueen ulkopuolelle jääneistä kohteista voidaan liittää kriteerien täyttymisen puolesta kansalliseen kaupunkipuiston tarkastelualueeseen, jos niin päätetään.

Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ovat: Suomenlinna on maailmanperintökohde, joka on ainutlaatuinen sotilasarkkitehtuurin muistomerkki ja edelleen asuttu ja hoidettu kaupunginosa. Maailmanperintöalueeseen kuuluu seitsemän saarta. Suomenlinnan valtakunnallisesti arvokas maisema-alue ja merellisen Helsingin kansallismaisema vahvistavat Helsingin merellisen maiseman merkitystä kansallisessa ja Itämeren mittakaavassa. Helsingin Vanhakaupunki on Vantaanjokisuulla vuosina 1550-1640 sijainnut kokonaisuus, joka käsittää muinaisjäännökset kirkon paikasta, kirkkotarhasta ja muista rakennuksista. Vantaanjokisuun vesi- ja viemärilaitokset ilmentävät pääkaupungin kunnallistekniikan kehitystä 1800-luvulta nykypäivään. Paikalla on ollut vesivoimaa hyödyntävää toimintaa 1550-luvulta saakka. Viikin opetus- ja koetilan pellot muodostavat 1500-luvulta viljelykäytössä olleen maisemallisesti arvokkaan agraarikerrostuman kaupungin sydämessä. Länsi-Herttoniemen ja Itäisen Pihlajasaaren I maailmansodan linnoitteet edustavat Helsingin laajaa linnoituslaiteketjua. Herttoniemen siirtolapuutarha edustaa 1920-1930-luvuilla perustettuja siirtolapuutarhoja, joilla aikanaan oli merkittävä sosiaalinen tehtävä vähävaraisten perheiden virkistyksessä. Kulosaaren huvilakaupunki ja sen puistot on yksi maan vanhimmista puutarhakaupungeista. Korkeasaaren kansanpuisto yhdessä Seurasaaren kanssa edustaa kansanpuistojen kulttuuriympäristöä. Korkeasaaressa on myös Suomen tärkein eläintarha. Helsingin höyrylaivareittien huvila-asutus Tullisaaressa ja Stansvikissa edustavat 1800-1900-lukujen vaihteen eliitin kesäasumiskulttuuria.

Kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäviä alueita ovat: Viikin pellot 1500-luvulta, Viikin Latokartano, Vanhan kaupungin syntysija 1550-luvulta ja Kuninkaankartanonsaari, Lammassaaren virkistysalue 1900-luvulta, Kivinokan kansanpuisto 1930-luvulta, Lammassaari ja Mölylä, Leposaaren hautausmaa 1920-luvulta, Mustikkamaan kansanpuisto 1920-luvulta, Korkeasaaren virkistysalue 1860-luvulta, Harakan sota- ja luonnonhistorian kohde 1800-luvulta, Särkän merilinnoitus 1700-luvulta, Harmajan majakka 1880-luvulta, Pihlajasaaren kansanpuisto 1920-luvulta, Läntinen ja itäinen Viertotie, Tervasaari, Lauttasaaren eteläkärkien kesämaja-alueet ja Hietarannan, Mustikkamaan, Pihlajasaaren uimarannat.

Alustavalle tarkastelualueelle sijoittuvia puistohistorian kannalta merkittäviä kohteita ovat: Suomenlinnan Piperinpuisto 1700-luvulta, Annalan huvilan puutarha ja puisto 1800-luvulta, Viikin arboretum 1960-luvulta, Tullisaaren kartanopuisto 1800-luvulta, Kaivopuisto 1830-luvulta, Tähtitorninvuori, Esplanadin puistot, Vanha Kirkkopuisto ja Sinebrychoffinpuisto Bulevardin akselin varrella sekä Hesperian esplanadi. Kaisaniemenpuisto, Eläintarhanlahden puistot, Hakasalmen puisto ja Hesperian puisto liittävät yhdessä Töölönlahden puiston kanssa kantakaupungin Keskuspuiston kokonaisuuteen. (Lähde: Helsinkipuiston yleissuunnitelma, 2012)

Maiseman ja puistohistorian piirteet

Helsingin ominaispiirteisiin kuuluu viheralueiden suuri määrä, monimuotoisuus ja metsäinen luonne. Merelliseen ”sinikämmeneen” saumattomasti liittyvä vihersormirakenne on eheydessään ja jatkuvuudessaan ainutlaatuinen ominaispiirre maailman kaupunkien joukossa. Ajallisesta kerroksellisuudesta, metsäisyydestä ja merellisyydestä syntyy tärkeä osa kaupungin identiteettiä. Viher- ja virkistysaluekokonaisuus on verkostomainen ja monipuolinen, ja viheralueet ovat myös jakautuneet melko tasaisesti ympäri kaupunkia.

Helsingin kaupunkikuva muodostuu jäätikön kuluttaman kallioperän aikaansaamien mäkien, saarten ja niemien, tunnusomaisen havumetsän ja tähän viitekehykseen rakentuneen, pääosin modernistisen arkkitehtuurin yhdistelmästä. Suurimmat saaret on yhdistetty mantereeseen, kantakaupungissa täytöillä (mm. Jätkäsaaren ja Kalasataman saaret), ja esikaupunkien suuret saaret (mm. Kulosaari, Laajasalo, Tammisalo) silloilla. Maisemarakenne on näkyvissä kaupunkirakenteessa, korkeimpia mäenhuippuja korostavat julkiset rakennukset (Observatorio, vesitornit), historialliset puistot (Tähtitorninvuori, Eläintarha) tai puistometsät, joista aukeaa näkymiä ympäröivään maisemaan. Tiivis kaupunkirakenne kohtaa vesirajan, ja alkuperäistä kalliomaisemaa luonnonrantoineen löytyy vielä kaupungin keskustasta.

Viherverkoston rungon muodostavat säteittäiset, mereltä metsiin ulottuvat laajat vihervyöhykkeet eli Vihersormet, merellisen Helsingin saaristo, rannat ja vesialueet eli Sinikämmen sekä tulevaisuudessa myös kehitettävät poikittaiset viheryhteydet eli Viherlinjat.

Maiseman kulttuuriperintö huvilapuutarhoista kansanpuistoihin ja historiallisista julkisista puistoista lähiömetsiköihin on osa kaupungin ominaisluonnetta.

Eri aikakausien suunnitteluihanteet ja -ratkaisut sekä vapaa-ajanvieton muodot ovat jättäneet jälkensä helsinkiläiseen maisemakuvaan. Varsinainen puisto- ja puutarhakulttuuri Helsingin seudulla yleistyi 1700-luvulta alkaen. Helsingin kulttuurimaisemassa näkyvät kulttuurihistoriallisesti, asemakaavahistoriallisesti, puutarhataiteellisesti, kaupunkikuvallisesti sekä helsinkiläisen puutarhakulttuurin kannalta arvokkaat ja Helsingille identiteettiä antavat viheralueet. Ne ovat kartanoympäristöjä, huvilapuutarhoja, kaupunkipuistoja ja -aukioita, kansanpuistoja, liikuntapuistoja, siirtolapuutarhoja ja monia vehreitä asuinympäristöjä. Lisäksi Helsingissä on paljon eri aikakausia edustavia helsinkiläisen maisemakulttuurin kannalta arvokkaita kohteita kuten Suomenlinna, kasvitieteellisiä puutarhoja, hautausmaita, puutarhataiteellisesti arvokkaita julkisten rakennusten ympäristöjä ja kasviarboretumeja.

Keskustan laajimmat puistot ovat sijoittuneet maisemallisesti hienoille paikoille. Sakke Somerma/Visit Helsinki

Helsingin vanhimmat ja arvokkaimmat historialliset puistot sijoittuvat keskustan alueelle. Keskustan laajimmat puistot syntyivät maisemallisesti hienoille paikoille meren tai merenlahtien äärelle ja niillä on ollut tärkeä rooli Helsingin identiteetin synnyssä. Kaisaniemen puisto, Kaivopuisto, Esplanadi ja Vanha kirkkopuisto ovat ensimmäisiä julkisiksi puistoiksi kaavoitettuja alueita 1800-luvun alkupuolelta. Ajatus merenlahtia ympäröivästä ja seudulle jatkuvasta, laajasta Keskuspuistosta syntyi jo 1900-luvun alussa. (Lähde: VISTRA I –raportin Maisemakulttuuri-osa)

Esplanadin puisto. Lauri Rotko Visit Helsinki.

Kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen kantakaupungin alueella ovat: (lähde: Helsingin kaupunginmuseo)

Ruotsin vallan ajasta muistumat, autonomian ajan Helsingin ydin, Ehrenströmin kaavaratkaisuiden 1812–1817 ja Engelin yhteispanos, empiren/uusklassismin Helsinki, ”Pohjolan valkea kaupunki”

- Kauppatori, torikorttelit, Päävartio, satama-altaat ja Vanha kauppahalli: Kauppatori osa Ehrenströmin suunnitelmaa, Torikortteleissa ainoita muistumia Ruotsin vallan ajalta (mm. Sederholmin talo 1757), kadut (Sofiankatu, Katariinankatu, Helenankatu).

- Senaatintori keskeisrakennuksineen (Senaatti, yliopisto, Tuomiokirkko, kirjasto)

- Unioninakselin katulinjaus, kaupungin pääkatu, seremoniallinen väylä kohti ydintä, Senaatintoria. Päätteenä Engelin Observatorio ja pohjoisessa myöhemmin Kallion kirkko (Lars Sonck, 1912)

    - yhteiskuntaluokat läpäisevä kantakaupungin pohjois–eteläsuuntainen selkäranka, Pitkäsilta välissä historiallisena poliittisen ja sosiaalisen jakolinjan symbolina

- Myöhemmät hallinto- ym. symbolirakennukset ja Keskustan yliopistokampus (RKY) Kruununhaassa: Ritarihuone, SKS, Suomen Pankki, Säätytalo, Kansallisarkisto.

- Kaisaniemen puisto (RKY), Kaisaniemenlahti ja Eläintarhanlahti rantoineen, Kaupungin teatteri sekä Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset (RKY): Kaisaniemen puutarha jo Ruotsin vallan aikana ja Helsingin ensimmäinen julkinen puisto 1833 lähtien (Engel 1827; Ehrenströmin kaavassa)

- Alppipuisto, Lenininpuisto, Eläintarha ja Olympiarakennukset (RKY)

- Rautatientori (RKY): Rautatieyhteys Helsinki–Hämeenlinna 1862; symbolirakennukset Ateneum (Höijer 1887), Kansallisteatteri (Tarjanne 1902), Fennia (Grahn-Hedman-Wasastjerna 1899), Rautatieasema (Saarinen 1919)

- Töölönlahden ympäristö: pitkä suunnitteluhistoria, historiallinen Kluuvin lahti, Keskuspuiston alkupiste, kulttuurirakennusten vyöhyke, Linnunlaulun huvila-asutus

- Etu-Töölö: 1920-luvun klassisismi ja ensimmäisen asemakaavakilpailun (1898) tuottama ”sitteläinen” asemakaava, ”yhtenäinen kaupunkikuva” (julkisivukaaviot). Eduskuntatalo (Sirén 1931), Taidehalli (Eklund & Ekelund 1928), Kansallismuseo (Gesellius-Lindgren-Saarinen 1910)

- Hietaniemen hautausmaa ja Lapinlahti: RKY. Hautausmaat ilmentävät Helsingin kaupunkihistorian kehitystä sekä hautausmaa-, muistomerkki-, ja puistosuunnittelun ihanteita 1800-luvun alusta nykypäivään. Lapinlahden sairaala-alue puistoineen on Euroopan vanhimpia mielisairaalaksi suunniteltuja alueita. Yksi Helsingin historian arvokkaimmista puistoista (1835-1841)

- Taka-Töölö: RKY, 1930-luvun funktionalistista kaupunkisuunnittelua, erilaiset korttelityypit, avoimet ja puoliavoimet, puistot: Topeliuksenpuisto, Sibeliuksen puisto, yhteys meren rantaan. Topeliuksenkadun katulinjaus, Mechelininkatu - Nordenskiöldinkatu

- Uspenskin katedraali ja Katajanokan vanha osa (RKY): Engelin Merikasarmi (Ulkoasiain ministeriö); Pohjois- ja Länsi-Euroopan suurin ortodoksikirkko; Katajanokan jugendalue ensimmäinen laatuaan Suomessa, Helsingin ensimmäinen ”kivikaupunki”, ainutlaatuinen kokonaisuus 1900-luvun vaihteen arkkitehtuuria (teollistumisen synnyttämä uusi yhteiskuntaluokka); satama-alue 1900-luvun vaihteessa Suomen modernein rahtisatama (teollistuminen), 1970-luvulta matkustajaliikenne.

- Esplanadin puistoakseli ja Bulevardin puistokatu: yhdistää Eteläsataman ja Hietalahden sataman. Vanhankirkon puisto, Hietalahden tori, Hietalahden allas ja telakka-alue sekä Sinebrychoffin puisto (1840-luvulta, yksityinen, mutta päivisin auki yleisölle)

- Eteläinen puistovyöhyke: Merisatamarannan, Kaivopuiston (RKY) ja Tähtitorninmäen (RKY) puistoyhteys Etelä-Helsingissä: Kaivopuisto 1830-luvulta kylpyläpuisto ja huvila-alue kylpylän yhteydessä. Tähtitorninmäki ensimmäinen kunnallinen, kaupungin suunnittelema ja rakentama täysimittainen julkinen puisto Vironniemen korkeimmalla mäellä.

- Eiran huvilakaupunki ja Huvilakadun kokonaisuus (RKY, sis. myös Agricolan kirkon ja Tehtaanpuiston): myöhempää (Eira: 1910–14) ja pienipiirteisempää jugendia. Arvo ei ole yksittäisissä rakennuksissa (myös huippukohteita, kuten Villa Johanna), vaan kokonaisuudessa: Eiran ”sitteläinen” maastoa myötäilevä kaavaratkaisu, huolellisesti suunniteltujen puistojen (Svante Olsson) ja rakennusten muodostama kokonaisuus; Huvilakadun rikasmuotoinen kaupunkikuva.

Merkittäviä luontokohteita on koko Helsingin alueella keskittyen vihersormien ja saariston alueille. Näiden kohteiden arvo on tunnistettu työpajoissa ja ne on esitetty liiteraportissa 1. Merkittäviä tarkastelualueen ytimessä olevia luontokohteita ovat:

Viikki-Vanhankaupunginlahti on Helsingin laajin luonnonsuojelualue, joka on ollut lintututkijoiden tutkimusaluetta jo 1800-luvun alkupuolella. Alue on myös kansainvälisesti ja kansallisesti arvostettu linnustokohde ja Natura-alue. Luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 ja yleiskaavan rauhoitettuja ja rauhoitetavaksi tarkoitettuja kohteita ovat: Pornaistenniemen tervaleppälehto, Vanhankaupunginlahden lintuvesi, Mölylän metsä ja Bäcksin torpan rinneniitty, Kivinokan vanha metsä, Viikin pähkinäpensaslehto, Purolahden rantaniitty, Mäyrämetsä, Fastholma ja Saunalahden itäpuolinen metsä.

Kruunuvuoressa ja Stansvikissa suojeltuja ovat maisemallisesti arvokas Kruunuvuorenlampi rantoineen ja Stansvikissa maisemallisesti ehjä Tahvonlahdenharju.

Kruunuvuorenselällä on lukuisia suojeltuja saarikohteita ja lintuluotoja. Kulosaaren edustalla on lintuluodot Norppa ja Kuutti. Korkeasaaren edustalla on Korkeasaarenluoto, Kaivopuiston edustalla Puolimatkasaari ja Pormestarinluoto. Harakassa on suojeltuja niitty-, linnusto- ja vesialueita.

Lauttasaaressa ja Pihlajasaarissa on merenrantaniittyjä. Tiirakarin, Koirapaaden, Pitkäourin, Matalaharan ja muiden luotojen suojelun tarkoituksena on arvokkaan saaristolinnuston ja kasvillisuuden suojelu. Vallisaaressa ja Kuninkaansaaressa on tarkoitus suojella saaristoluontoa ympäristöministeriön asetuksella. Lisäksi alustavalla tarkastelualueella on lukuisa määrä muita arvokkaita luontokohteita mm. vedenalaiseen luontoon liittyen.

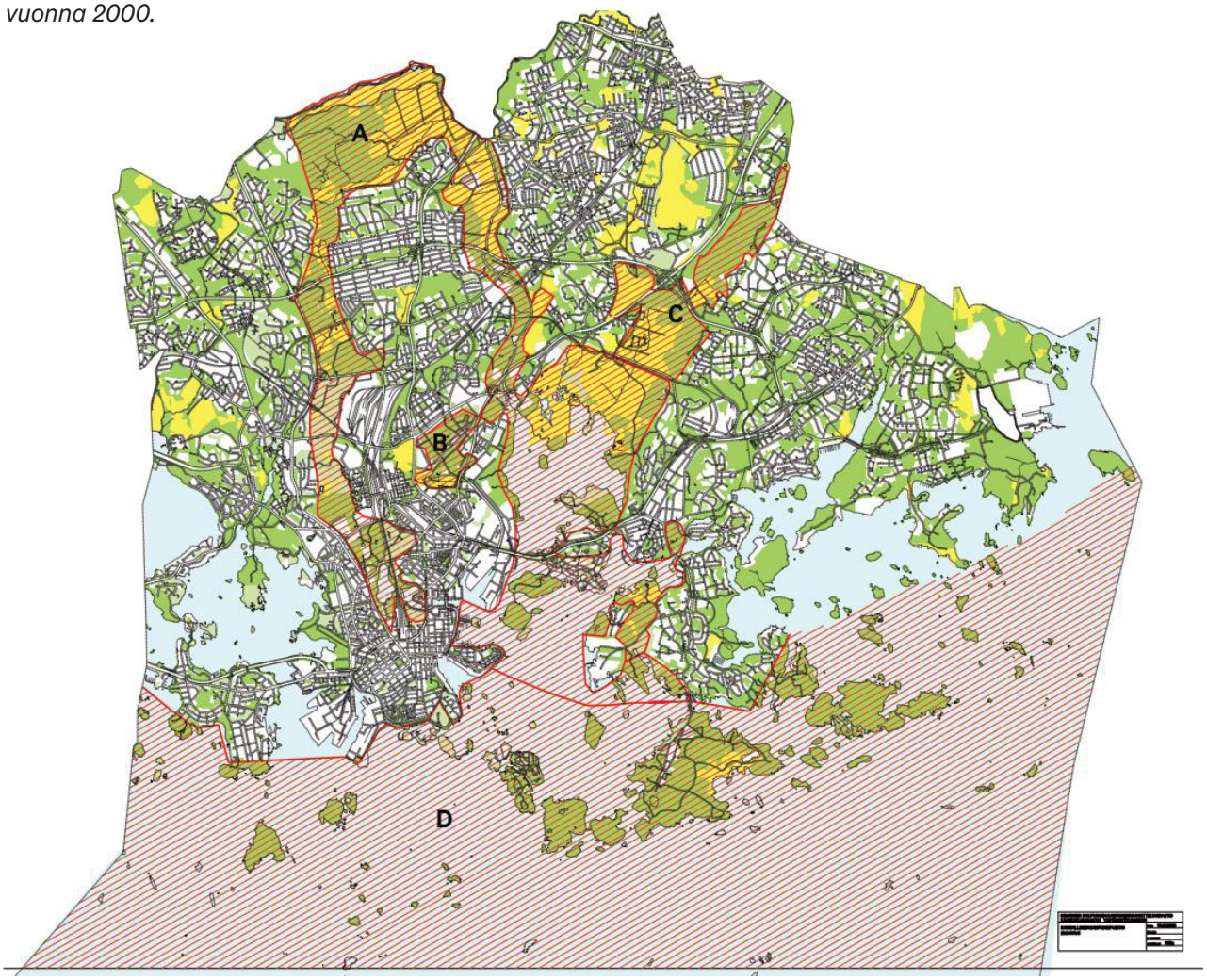
Kansallisen kaupunkipuiston suunnitteluhistoria ja aikaisemmat vaihtoehdot Helsingissä

Keväällä 1998 tehtiin ensimmäinen virallinen aloite kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Helsinkiin. Suomen uudistettuun maankäyttö- ja rakennuslakiin tuli Ruotsin kaupunkikansallispuistoon verrattavissa oleva uusi käsite, kansallinen kaupunkipuisto. Keskustelu mahdollisuudesta perustaa kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin alkoi heti lain valmistelutyön aikana.

Puistoalueeksi ehdotettiin nykyistä Keskuspuistoa laajennettuna etelään Töölönlahdelle ja pohjoiseen Haltialan pelloille. Lisäksi esitettiin selvitettäväksi mahdollisuutta liittää Kaivopuisto ja sen edustan saaret kansalliseen kaupunkipuistoon. Valtuustoaloitteesta annetussa Helsingin kaupungin lausunnossa todettiin, että kansallisen kaupunkipuiston vaikutustenarviointi etenee parhaiten Helsingin yleiskaava 2002 -työn yhteydessä.

Seuraavat valtuustoaloitteet kansallisesta kaupunkipuistosta tehtiin syksyllä 1998. Aloitteissa esitettiin kansalliseksi kaupunkipuistoksi Keskuspuiston, Haltialan aluetta ja Talin - Kaivopuiston välistä ranta-aluetta. Tässä vaiheessa syntyi ajatus Keskuspuistoa laajemmasta puistokokonaisuudesta, jota esiteltiin myös ympäristöministeriön edustajalle. Kansalliseksi kaupunkipuistoksi päätettiinkin ehdottaa aluetta, johon sisältyisi laaja alue Helsingin edustan

Helsingin luonnonsuojeluyhdistyksen ehdotus vuonna 2000.

saaristoa, Viikin kansainvälinen linnustonsuojelualue, Helsingin perustamisen syntysijat Vantaanjoen suulla, koko Helsingin puoleinen osa Vantaanjoen historiallisia pelto- ja maisema-alueita sekä Haltialan metsäalueet Keskuspuiston rajalle asti. Tämän puistokokonaisuuden katsottiin edustavan laaja-alaisesti Helsingin historiaa, kulttuurihistoriaa sekä sen moninaista luontoa. Esitetty puistokokonaisuus sijaitsi keskeisesti ja sen reuna-alueilla oli jo rakenteilla tai suunnitteilla useita suuria asunto- ja työpaikka-alueita rantapuistoineen.

Valtuustoaloitteille laaditussa kaupungin vastineessa maaliskuussa 1999 esitettiin Keskuspuiston vaihtoehdoksi puistokokonaisuutta, joka alkaisi pohjoisessa Keskuspuistosta ja jatkuisi Vantaanjoen vartta aina ulkomerelle asti sisältäen myös Vanhankaupungin ja Suomenlinnan. Samassa yhteydessä päätettiin selvittää, saako kaupunki jotain hyötyä tai lisäarvoa kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta sekä tutkia sellaista vaihtoehtoa, jossa kaupunkipuistoa vastaava aluekokonaisuus varattaisiin puistokäyttöön kaavallisin keinoin ja toteutettaisiin pääosin kaupungin omin toimenpitein.

Vuoden 1999 aikana käytiin lehdistössä vilkasta keskustelua kansallisesta kaupunkipuistosta ja useat eri tahot esittivät oman näkemyksensä Helsingin kansallisen kaupunkipuiston rajoista. Lukuisat seurat ja yhdistykset esittivät erilaisia aluevaihtoehtoja kansalliseksi kaupunkipuistoksi.

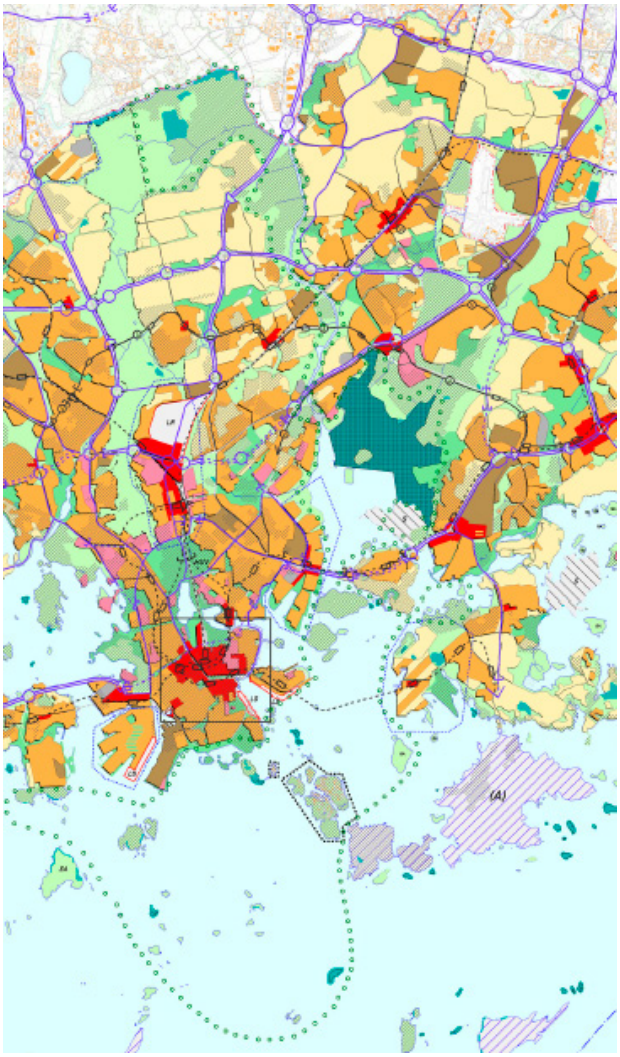
Laajin ehdotuksista oli Helsingin luonnonsuojeluyhdistyksen ehdotus vuonna 2000. Ehdotukseen kuului Keskuspuisto, Vantaanjokilaakso, Viikki-Kivikon vihersormi ja koko Helsingin edustan saaristo ja vesialue.

Keväällä 2000 järjestettiin Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa näyttely yleiskaava 2002 alueidenkäyttösuunnitelmaehdotuksesta, Helsingin laajoista viheraluekokonaisuuksista sekä kansallisen kaupunkipuiston korvaajaksi esitetyn Helsinkipuiston alustavasta rajauksesta. Näyttelyssä oli esillä myös kaikki Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston vuosien 1998 - 2000 aikana tietoon tulleet kansallista kaupunkipuistoa koskevat erilaiset aluerajausvaihtoehdot, niin valtuusto-aloitteet kuin yhdistysten ja seurojen tekemät rajausehdotukset samoin kuin lehdistössä esillä olleet kansallista kaupunkipuistoa koskevat rajausehdotukset.

Näyttelyn yhteydessä järjestettiin lisäksi keskustelutilaisuus, jonka osanottajat edustivat pääasiassa eri kaupunginosaseuroja ja luontoyhdistyksiä. Tilaisuudessa tuli selkeästi esille yleinen näkemys siitä, että kaupunkisuunnitteluviraston esittämä Helsinkipuisto on vain minimitavoite ja puiston tulisi olla nyt esitettyä aluekokonaisuutta huomattavasti laajempi. Useissa puheenvuoroissa kannatettiin ylikunnallista merellistä kansallista kaupunkipuistoa.

Helsinkipuisto Yleiskaavassa 2002

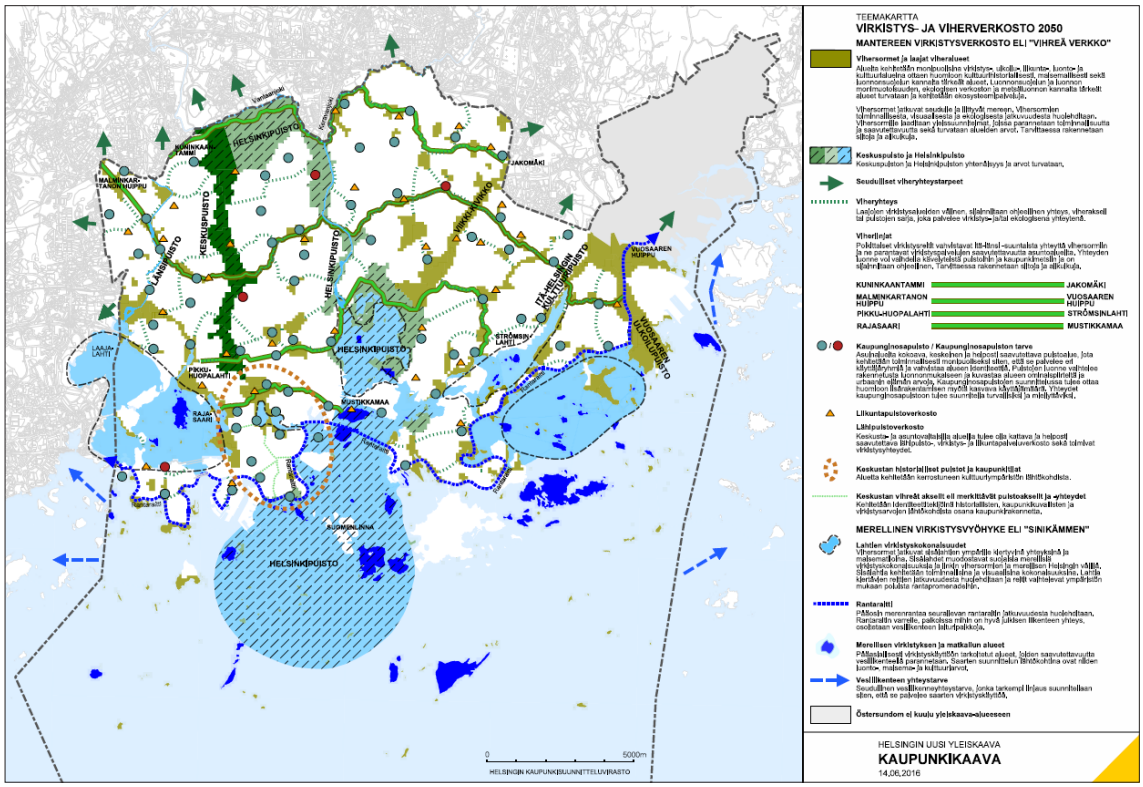
Yleiskaava 2002:een liittyvässä Maankäytön kehityskuvassa (14.6.2001) esitettiin Helsinkiin perustettavaksi kansallisen kaupunkipuiston kriteerit täyttävä Helsinkipuisto, joka suunnitellaan kaavoituksen keinoin. Myöhemmin puistoalueesta poistettiin mm. osa Kivinokkaa ja siihen lisättiin Vasikkasaari. Puisto uusine rajoineen esiteltiin kaupunkisuunnittelulautakunnalle Yleiskaava 2002 -luonnoksen yhteydessä joulukuussa 2001. Helsingin yleiskaavaehdotuksen pääkarttaan merkittiin Helsinkipuistona kehitettävän alueen rajat. Kaupunki on jatkanut Helsinkipuiston asemakaavoittamista ottaen huomioon alueen maisema-, virkistys- ja luontoarvot.

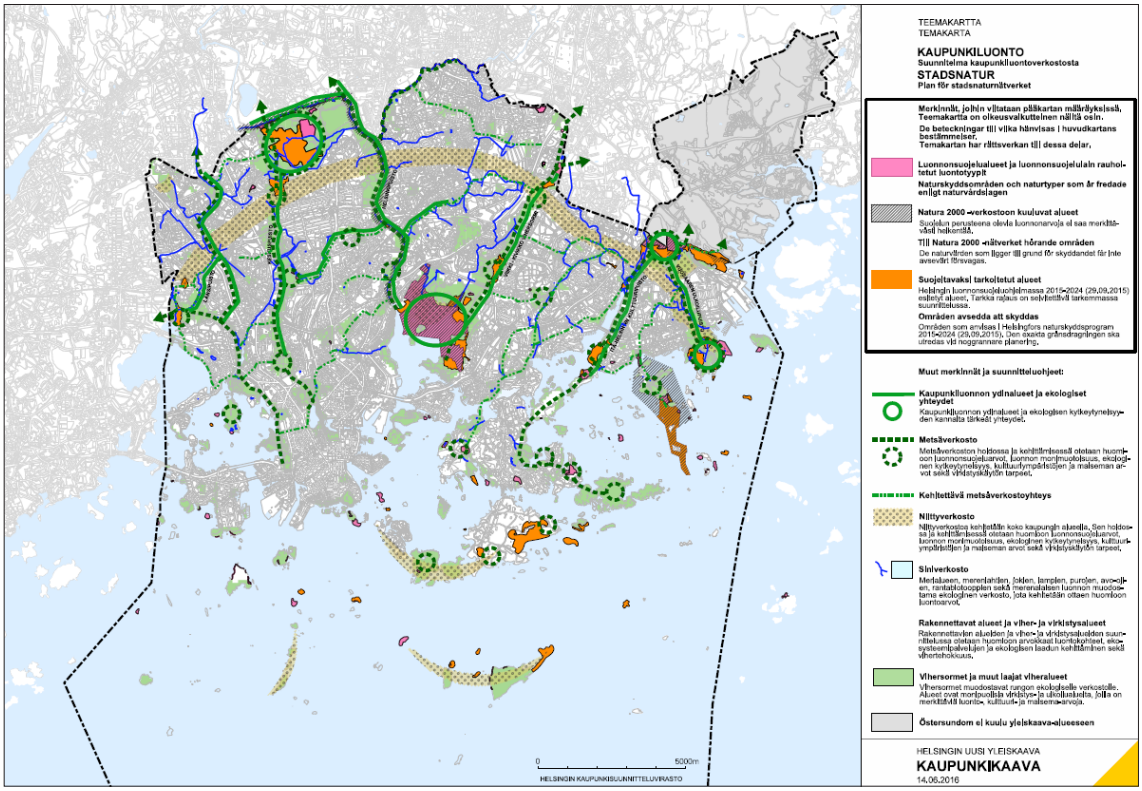
Yleiskaavassa 2002 Helsinkipuiston alue on esitetty pistekatkoviivalla. Helsingin Yleiskaava 2002 https://www.hel.fi/static/ksv/www/YK2002_fin.pdf

Yleiskaavan (2016) viher- ja virkistysverkosto, kaupunkiluontoverkostot ja kulttuuriympäristöt

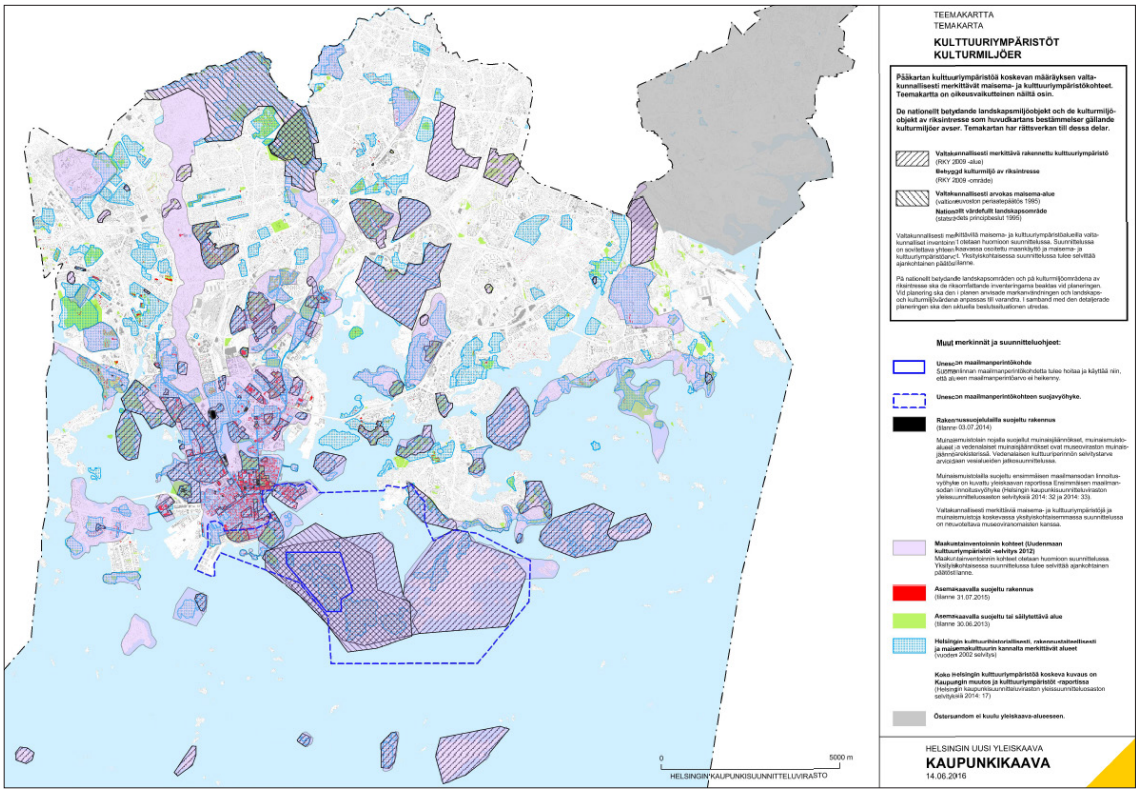
Helsingin oikeusvaikutteinen yleiskaava (2016) osoittaa kansallista kaupunkipuistoa koskevassa aloitteessa esitetyt vihersormet ja poikittaiset viherlinjat kaavamerkintöineen ja määräyksineen. Kaava sisältää myös siniverkostoa, kaupunkiluontoverkostoa ja kulttuuriympäristöjä esittävät teemakartat määräyksineen. Lisäksi kaupunkisuunnittelulautakunta on hyväksynyt Viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteet 8.11.2016 (VISTRA), jotka ovat olleet yleiskaavan laatimisen pohjana.

Yleiskaavan (2016) Virkistys- ja viherverkot 2050 -teemakartta.

Yleiskaavan (2016) Kaupunkiluonto –teemakartta. Teemakartta sisältää oikeusvaikutteisina Helsingin luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 kohteet.

Yleiskaavan (2016) Kulttuuriympäristöt –teemakartta. Kartta osoittaa oikeusvaikutteiset kulttuuriympäristön osat.

VISTRA - Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma

Viher- ja virkistysverkostosta on laadittu kehittämissuunnitelma – VISTRA. Lyhenne tulee sanoista viheralueiden strateginen kehityskuva. Sen ensimmäinen osa (Vihreä ja merellinen Helsinki 2050, VISTRA OSA I: lähtökohdat ja visio) valmistui vuonna 2013 ja toinen osa (Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma, VISTRA osa II) vuonna 2016. VISTRAn tarkoitus on ohjata muuta maankäytön suunnittelua niin, että viheralueiden ja muun viherympäristön kehittämisnäkökulma tulee huomioiduksi. VISTRAa on tehty uuden yleiskaavan pohjaksi ja rinnalla. VISTRA-työ jatkuu edelleen.

VISTRAn osa II:ssa esitetään kehittämistoimenpiteitä, joilla viheralueista saadaan tulevaisuudessa entistä helpommin saavutettavia, maisemasta entistä vetovoimaisempaa ja palveluista ja muista toiminnoista nykyistä monipuolisempia. Esimerkiksi vihersormille esitetään uusia yhteyksiä, kuten siltoja ja alikulkuja sekä lauttayhteyksiä saarilta toisille. VISTRA-tarkastelut muodostavat pohjan kaikille kansallisen kaupunkipuiston selvityksessä esille tulleille vaihtoehtoisille etenemistavoille. Kansallisen kaupunkipuiston valmistelun vuorovaikutuksessa kävi selvästi ilmi, että kaupunkilaiset odottavat VISTRAn tavoitteiden toteuttamista ja tavoitteiden tekemistä entistä näkyvimmiksi. VISTRA-työ ja viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteita koskeva lautakunnan päätös 8.11.2016 (Liite 2) luovat hyvän pohjan viherverkoston kehittämiselle ja valtuustoaloitteen toteuttamiselle.

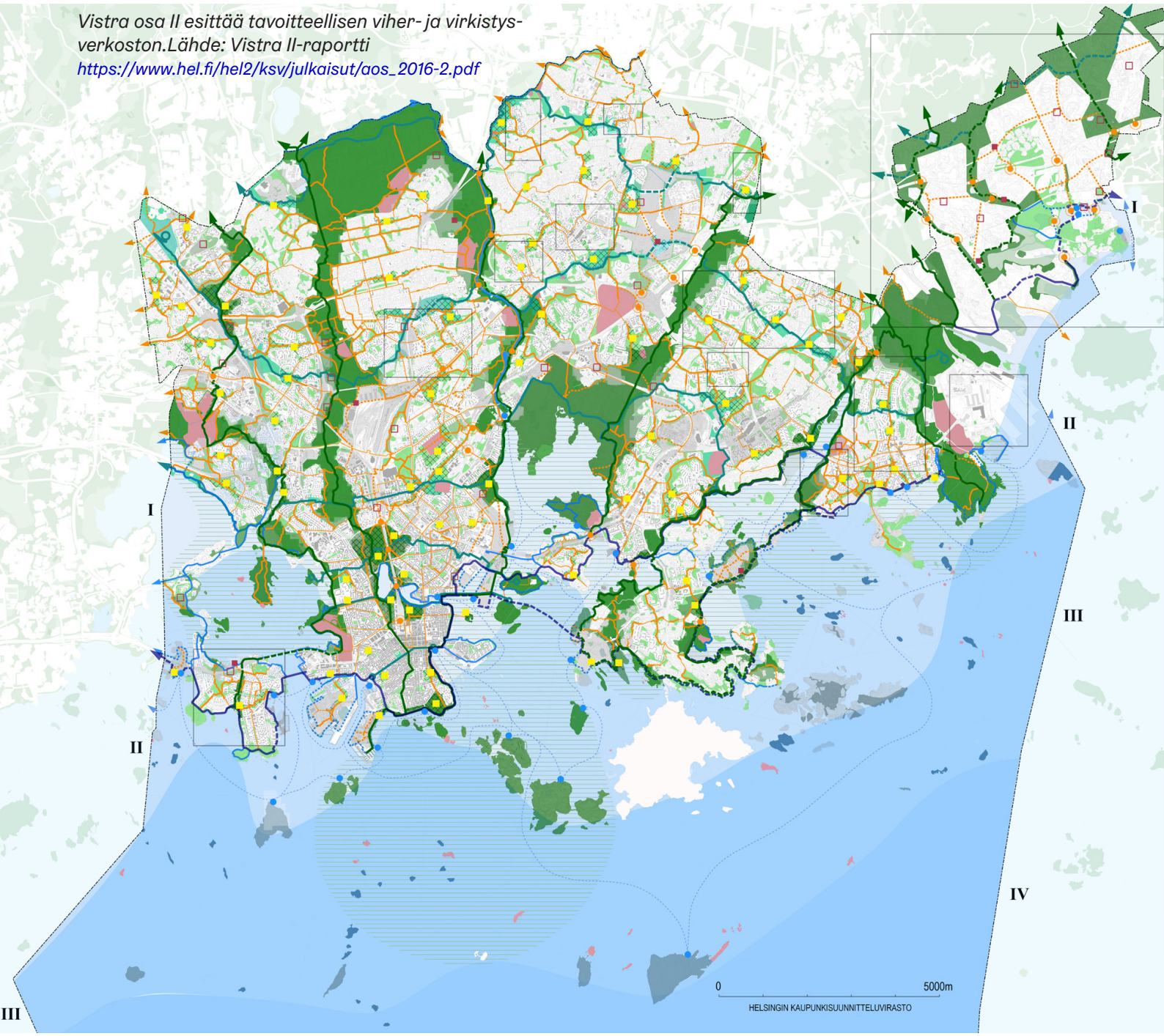

VISTRA I-II-raporttien sisältävät periaatteet ja suunnitelman viherverkoston tavoitteelliselle suunnittelulle.

Viher- ja virkistysverkoston kehittämisen pääperiaatteita ovat:

- vihersormien jatkuvuus, saavutettavuus ja vetovoimaisuus osana tiivistyvää kaupunkia,
- poikittaisten pääviheryhteyksien eli viherlinjojen parantaminen
- merellisen Helsingin suunnittelu osana viher- ja virkistysverkostoa
- viher- ja virkistysverkoston parantaminen täydennysrakentamisen yhteydessä ja julkisten ulkotilojen kunnostaminen
- ekologisen ja maisemallisen laadun parantaminen, kuten metsä-, niitty-, ja siniverkoston kehittäminen ja hulevesien käsittely
- kulttuuriympäristöjen kehittäminen osana virkistyspalveluverkostoa
- viherverkoston seudullisen jatkuvuuden turvaaminen

Vistra osa II esittää tavoitteellisen viher- ja virkistys-verkoston.Lähde: Vistra II-raportti
https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/aos_2016-2.pdf

Tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto

- Vihersormi
- Vihersormen vesialue
- Viherlinjan puisto
  Viherlinjaan liittyvä puistoketju
- Kaupunginosapuisto
- Rajoitetun käytön alueet
  siirtolapuutarha, hautausmaa, golfkenttä sekä pesimäaikana rauhoitetut luonnon-suojelualueet saarilla
- Asemakaavoitetut ja muut viheralueet
- Vihersormen pääreitti / lisättävä yhteys
- Viherlinjayhteys / lisättävä yhteys
- Viher- ja virkistysverkostoa täydentävä yhteys
- Virkistysverkostoa täydentävä yhteys kadulla
- Lisättävä viheryhteys
- Uusi eritasoyhteys
- Naapurikunnan puolelle jatkuva yhteys
- Uusi kehitettävä viheralue tai puisto
- Uusi kehitettävä kaupunginosapuisto
- Merellisen Helsingin virkistyssaaret
- Virkistyskäyttöön kehitettävät saaret
- Päärantareitti / täydennettävä yhteys
- Rantareitti / täydennettävä yhteys
- Vesiliikennesatamat ja reitit, visio

Saariston maisemavyöhykkeet:

- I sisälahdet
  Suojaisat lahdet rajautuvat mannerrantaan. Rakennettu maisema on vallitseva.
- II selkävedet
  Suojaisat tai hieman aallokolle alttiit selät rajautuvat kaupunkirakenteen hallitsemiin rantoihin. Etelässä selkiä reunustavat saaret ja saarten ketjut ovat vehreitä.
- III ulkosaaristo
  Laajojen, aallokon vaikutukselle alttiiden selkien ympäröimiä pienten saarten ryhmiä. Isoimmatkin saaret etäällä mannerrannasta. Kaupunki erottuu vain siluettina maisemassa.
- IV avomeri
  Pieniä kallioluotoja, aava merenpinta hallitsevana, ei tilaa rajaavia elementtejä. Hyvin altis aaltojen vaikutuksille.

Maankäytön keskeisimmät muutosalueet:
Helsingin uusi yleiskaava Kaupunkikaava ja osayleiskaavat

- yleiskaavan merkinnät vihersormilla: kantakaupunki tai asuntovaltainen alue.
- yleiskaavan maankäyttö-tarkastelujen alueet. *)
- muut maankäytön kehittämisen painopistealueet.

*) Helsingin yleiskaava, Helsingin keskeisimmät maankäytön muutosalueet selvitys 2015:8

Vaikutusten arviointi

Vaikutusten arvioinnin tavoitteena on ollut selvittää hankkeen vaikutukset päätöksentekoa varten. Työssä on selvitetty kaupunkilaisten, asiantuntijoiden, päättäjien ja muiden kaupunkien kokemuksia kansallisen kaupunkipuiston keskeisistä vaikutuksista. Tärkeää vaikutusten arvioinnissa on ollut selvittää kansallisen kaupunkipuiston tuoma **lisäarvo kaupungille** jo päätettyjen strategioiden lisäksi. Kansallisen kaupunkipuiston vaikutusten arvioinnissa on otettu tarkasteluun myös kaupungin strategian tavoitteet ja muut päätökset mm. Helsingin uusi yleiskaava, merellinen strategia, liikkumisen strategia, merellinen biennaali – ja muut toimenpiteet, joihin jo on sitouduttu vetovoimaisen kaupungin kehittämiseksi.

Tässä esiselvityksessä on hyödynnetty vuorovaikutuksen kautta saatavaa arviointitietoa koetuista vaikutuksista. Lisäksi on selvitetty kansallisen kaupunkipuiston kaupunkitaloudelliset vaikutukset konsulttityönä. Prosessina esiselvitysvaihe on ollut osallistava ja siihen on liittynyt paljon vuoropuhelua 4. sektorin toimijoiden kanssa. Vaikutusten arviointiin liittyvässä vuorovaikutusprosessissa on ollut haastavaa erottaa varsinaisen kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätöksen suorat vaikutukset sellaisten toimenpiteiden ja investointien vaikutuksista, joita on ajateltu voitavan tehdä varsinaisen perustamispäätöksen lisäksi. Vaikutusarvioinnin tarkkuuteen vaikuttaa myös se, että arvioitavan alueen rajauksesta on esitetty vaihtoehtoja. Arviointi on tehty yleispiirteisellä tasolla ja asiasta vallitsee erilaisia ja ristiriitaisiakin näkemyksiä, jotka on pyritty tuomaan esille mm. vuorovaikutuspilotin dialogin avulla.

Valtuustoaloitteessa ja lausunnoissa tunnistetut vaikutukset

Valtuustoaloitteessa 25.5.2016 kansallisen kaupunkipuiston hyötyinä nähtiin puiston tarjoavan oppimisen ja virkistyksen ympäristöjä, osallistavan yhteistyöalustan kaupungin sisälle ja verkostoitumismahdollisuuden muiden kaupunkien kaupunkipuistojen kanssa. Rajauksena esitettiin laajaa ja merellistä, idästä länteen ja etelästä pohjoiseen sijaitsevaa aluetta, johon sisältyisi urbaaneja alueita, saaristoa ja merellisiä rantoja, Vantaanjoki, kaupunkipuroja, puistoja, luonnonmetsiä, keskustakortteleita sekä esikaupunkien kulttuuriympäristöjä. Ytimenä olisivat ekologisesti merkittävimmät vihersormet sekä valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt.

Liikuntalautakunta totesi, että hankkeen hyödyt ja muut vaikutukset sekä puiston rajaus on selvitettävä. Liikuntalautakunnan mukaan on tärkeää, että riittävä viher- ja virkistysalueverkosto toteutuu. Ei ole väliä toteutetaanko verkosto kaupungin oman suunnittelun vai kansallisen kaupunkipuiston suunnittelun kautta.

Kaupunginmuseon johtokunta puolsi valtuustoaloitetta ja toteaa lausunnossaan, että Helsingissä on hyvät edellytykset kansallisen kaupunkipuiston kriteerien täyttämiseen. Puiston rajaus on selvitettävä.

Opetuslautakunta puolsi aloitetta ja toteaa lausunnossaan, että puisto tarjoaa oppimisen ja virkistyksen ympäristöjä, osallistavan yhteistyöalustan kaupungin sisälle ja verkostoitumismahdollisuuden muiden kaupunkipuistojen kanssa.

Ympäristölautakunta puolsi valtuustoaloitetta ja toteaa, että esi- tai tarveselvitys on tehtävä. Puiston perustaminen auttaa säilyttämään puiston keskeiset luonnon- ja kulttuuriympäristön kohteet. Kansallinen kaupunkipuisto on kestävän kaupunkisuunnittelun onnistunut työkalu, josta on kiinnostuttu myös ulkomailla. Hyödyt, haitat sekä kaavoitustilanne sekä vaikutukset luontoon, harrastuksiin, virkistykseen, terveyteen, kulttuuriin, opetukseen, matkailulle ja elinkeinoelämälle on selvitettävä.

Yleistentöiden lautakunta piti tärkeänä, että Helsingissä säilyy monimuotoiset ja kattavat viheralueet kaupungin omassa päätösvallassa. Käytännön ylläpidolle ei pitäisi olla merkitystä sille, toteuttaako se kaupungin omaa suunnitelmaa vai kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Rajaus, hyödyt ja haitat on selvitettävä. Kansallinen kaupunkipuisto on enemmän maankäytöllinen kysymys kuin ylläpidollinen. Siirtymävaihe aiheuttaisi katkoksia ylläpitoon.

Kaupunkisuunnittelulautakunta totesi, että kansallista kaupunkipuistoa on selvitetty yleiskaavan 2002 yhteydessä ja sen jälkeen annettu useita lausuntoja. Yksimielistä rajausehdotusta on ollut vaikea löytää. Arvot on haluttu turvata kaavallisin keinoin. Viher- ja virkistysalueiden kehittämisperiaatteet (VISTRA) on laadittu viherverkoston parantamisen pohjaksi. Kaavoituksella ja hallintokuntayhteistyöllä saavutetaan kansallisen kaupunkipuiston arvoja ja kriteerejä vastaava viher- ja kulttuuriympäristökokonaisuus. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ei ole perusteltua. Lausunnossa viitataan Tukholman kansallisen kaupunkipuiston maankäyttöä rajoittaviin tul-

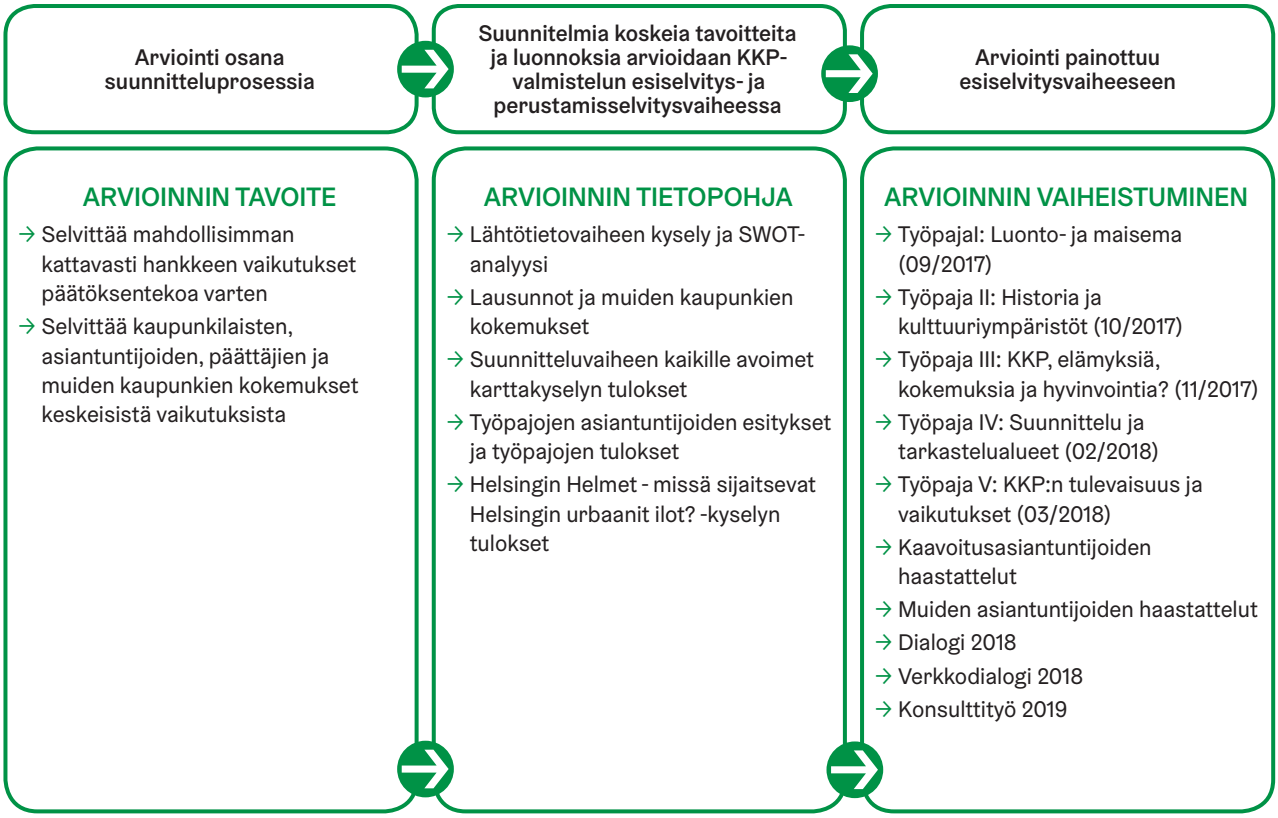
kintoihin. Riskinä on päätöksenteon hidastuminen ja mutkistuminen, mikä on ongelma kaupunkikehityksen ja hoidon kannalta. Kaupunki näkee, että kaupungin kehittäminen, aktiivinen vuorovaikuttaminen ja kansalaisten toiveisiin reagoiminen on nopeampaa, kun päätöksenteko on omissa käsissä. Tavoite on säilyttää keskeiset viheralueet ja kulttuuriympäristöt kaavoituksen keinoin.

Vaikutusten arvioinnin kokonaisuus

Kansallisen kaupunkipuiston vaikutusten arviointi pohjautuu seuraaviin aineistoihin:

- Valtuustoaloitteesta annetut lausunnot
- Lähtötietovaiheen kysely ja aloitustilaisuuden SWOT-analyysi
- ”Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto” -avoin verkkokysely 23.10.–17.12.2017 (Verkkokyselyn tulokset on esitetty liiteraportissa 1)
- Työpajojen asiantuntijoiden johdantopuheenvuorot ja työpajatyöskentely
- Työpaja III: KKP; elämyksiä, kokemuksia ja hyvinvointia? (23.11.2017). Teemarasteina lisäarvo matkailulle, opetukselle ja kasvatukselle, hyvinvoinnille, yritystoiminnalle sekä kokemuksellisuudelle.
- Työpaja V: KKP:n tulevaisuus ja vaikutukset (22.3.2018). Turun kokemukset kansallisesta kaupunkipuistosta ja keskustelu vaikutuksista, mikäli Helsinkiin perustetaan / ei perusteta kansallista kaupunkipuistoa.
- Dialogin ja verkkodialogin aineistot sekä KKPH! -liikkeen kommentit
- Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arviointi. Ramboll Finland Oy (24.1.2020)

Vaikutusten arvioinnin kokonaisuus.

Kansallisen kaupunkipuiston selvitystyön aloitustilaisuudessa kesäkuussa 2017 osallistujat laativat SWOT-analyysin puiston perustamisesta.

Vuorovaikutuksessa on tullut esiin KKPH! –liikkeen kanavoimana liikkeen ja eri järjestöjen odotukset päätöksen positiivisista vaikutuksista. Vaikutusarvioinnin tarkkuuteen vaikuttaa myös se, että arvioitavan alueen rajaus on vielä hyvin yleispiirteisellä tasolla.

Vahvuudet

» Turvaa keskeisten luonto-, kulttuuri- ja historiallisten arvojen säilymistä Helsingissä.
» Kkp status voi poistaa arvokkailta alueilta rakentamisen uhan ja turvaa laajemman viheraluekokonaisuuden ja -verkoston.
» Nostaa siihen kuuluvien alueiden arvoja laajempaan tietoisuuteen, lisää alueiden arvostusta sekä asukkaiden sitoutumista alueisiin ja niiden kunnossapitoon.
» Mahdollistaa alueiden hoitoon ja kehittämiseen enemmän resursseja.
» On kokonaisvaltainen suunnitteluote, jolla strateginen merkitys osana kaupunkisuunnittelua.
» Antaa mahdollisuuksia Helsingin brändin rakentamiseen, matkailun edistämiseen ja pienimuotoiseen yritystoimintaan.
» Merkittävää vaikutusta hyvinvointiin sekä fyysiseen että psyykkiseen terveyteen.

Heikkoudet

» Perustamisprosessin pitkä kesto ja mahdollinen byrokraattisuus.
» Vaikutusmahdollisuuksien näennäisyys.
» Yhtenäisyyden vaatimus ja rajaus vain yhden kunnan alueelle.
» Kkp:n rajaukseen liittyvät mahdolliset ristiriidat.
» Kkp:n perustamisen vaikutukset alueen ulkopuolelle jääviin alueisiin ja niiden rakentamispaineiden kasvuun.
» Mahdollisuus, että kkp:n rajauksen myötä syntyy epätasa-arvoinen tilanne eri kaupunginosien suhteen, esim. Itä-Helsingin jäädessä vähemmälle huomiolle.
» Huonosti suunniteltuna voi haitata täydennysrakentamista, asuntorakentamisen vaatiman infran toteutusta tai pitkittää suunnittelua.
» Kkp:n käsitettä ei tunneta laajasti, ja siten kiin-nostus sitä kohtaan on pientä.

Mahdollisuudet

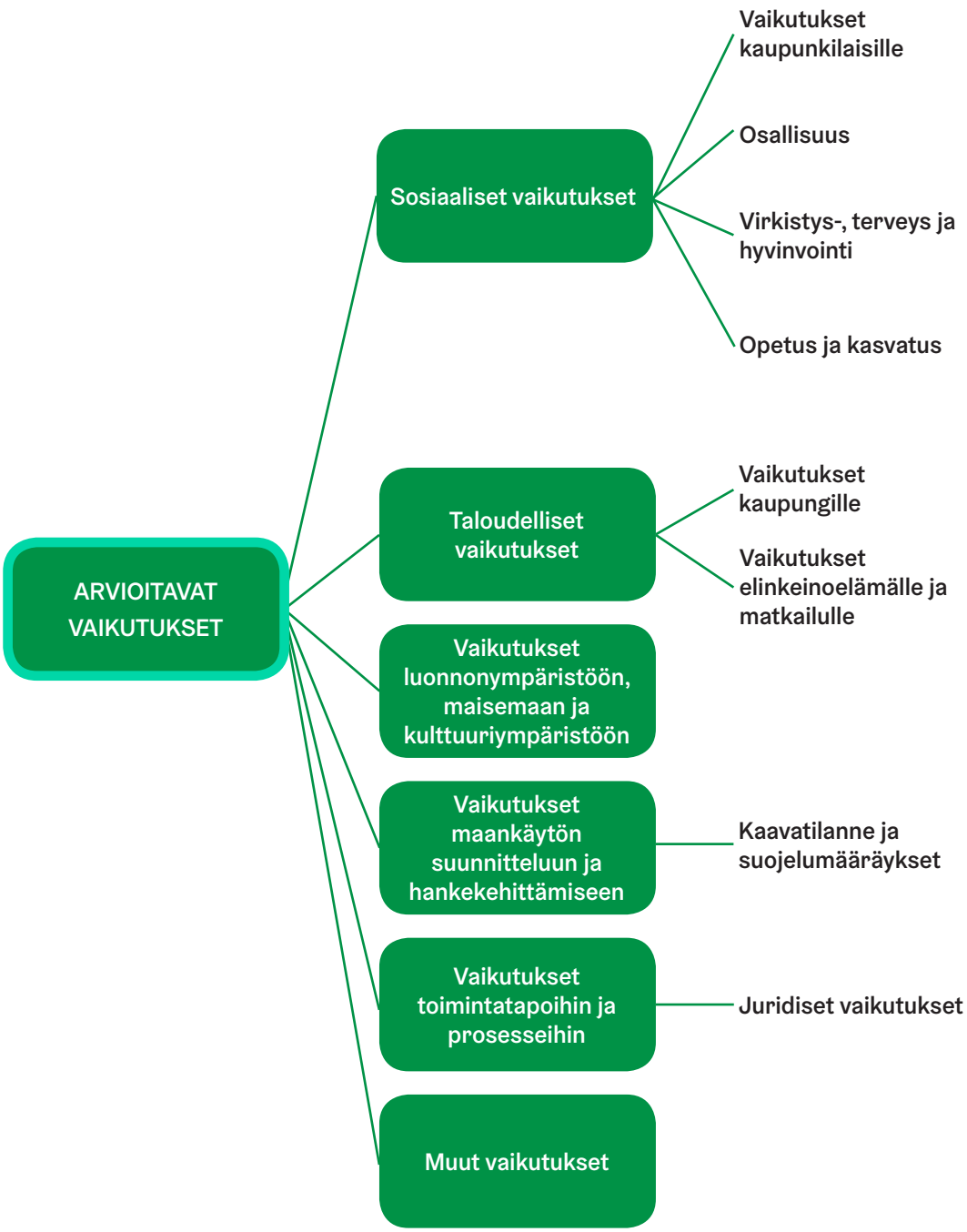
» Onnistuessaan prosessi lisää luottamusta kaupunkilaisten ja kaupungin hallinnon välille, lisää kiinnostusta yhteisiä asioita kohtaan sekä luo yhteistä käsitystä siitä, mikä on kaupungin viheralueissa arvokasta.
» Kkp-prosessi voi mahdollistaa yleiskaavassa tehtyjen viheralueisiin kohdistuvien rajausten muuttamisen.
» Kkp:n käyttö- ja hoitosuunnitelma voi tuoda lisää resursseja alueiden hoitoon ja toteutukseen.
» Alueellinen tasa-arvo lisääntyy, jos puistoon saadaan liitettyä myös Itä-Helsingin merkittäviä alueita.
» Myönteiset terveysvaikutukset.
» Lisää liikuntamahdollisuuksia sekä poikittaisia ja etelä-pohjoissuuntaisia kulkureittejä.
» Tuo lisäarvoa matkailulle sekä Helsingin brändille.
» Koulut saavat lisäarvoa kkp:sta opetussuunnitelmiensa toteutukseen.

Uhat

» Kkp ei toteudu.
» Kkp:n rajaus jää pieneksi tai rajaukseen liittyy ristiriitoja.
» Liian pitkälle menevät kompromissit.
» Kkp:n ulos jäävät alueet ja niiden kohtalo; kasvaako niihin kohdistuva rakennuspaine?
» Prosessin pitkittyessä uhkana on, että valmistelun aikana ehditään jo rakentaa arvokkaille alueille tai kohteisiin ennen kuin kkp on hyväksytty.
» Virkamiesten jyrääminen sisältöasioissa ja poliittisissa lehmänkaupoissa.
» Grynderien uudet hankkeet ja taloudellisten näkemysten ylivalta päätöksenteossa.

Aloitustilaisuuden (12.6.2017) SWOT-analyysin tulokset

ARVIOINTIPUU ESISELVITYSVAIHEESSA TEHTÄVÄSTÄ VAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA

Sosiaaliset vaikutukset

Vaikutukset kaupunkilaisille

Kansallisen kaupunkipuiston nähtiin edistävän kaupunkilaisten viihtyvyyttä, terveyttä ja hyvinvointia. Terveysvaikutukset syntyisivät pitkälti luonnonympäristön ja liikunnan positiivisista vaikutuksista. Tuotiin myös esiin, että päätös kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta lisäisi luottamusta kaupungin suunnittelua ja päätöksentekoa kohtaan ja turvaisi viheralueet maankäytön suunnittelusta johtuvilta muutoksilta vähentäen asukkaiden huolta heidän tärkeiksi kokemien viheralueiden tulevaisuudesta. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen turvaisi nykyisten viheralueiden säilymistä asemakaavoja vahvemmin ja näin se osaltaan varmistaisi nykyisten viheralueiden terveysvaikutusten pysyvyyttä. ”Kansallinen kaupunkipuisto tuo maankäytön suunnitteluun pysyvyyttä niin, että tulevilla yleiskaavakierroksilla ei ole tarvetta kyseenalaistaa näitä arvokkaita alueita. Houkutus viheralueiden nakertamiselle vähenee. Luottamus asukkaiden ja kaupungin välillä paranee” (Lähde: KKPH! –liike 2019).

Erityisesti syksyn 2017 verkkokyselyssä korostuivat kaupunkipuiston mahdollisuudet kaupunkilaisten viihtyvyyden ja hyvinvoinnin mahdollistajana. Helsingin asukasluvun kasvaessa, kaupunkirakenteen tiivistyessä ja täydennysrakentamisen lisääntyessä, on kaupunkipuistolla nähty mahdollisuus taata helsinkiläisen lähiluonnon säilyminen. Riittävän lähellä asuinalueita sijaitsevat viheralueet mahdollistavat sen, ettei luontokokemuksia, vihreää luontoa tai hiljaisuutta tarvitse hakea matkojen päästä vaan nämä kokemukset voisivat olla osa jokapäiväistä elämää. Laaja ja yhtenäinen viheralue mahdollistaa monipuolisen virkistyskäytön sekä vaikuttaa asuinympäristön laatuun vähentämällä melua ja suodattamalla ilman epäpuhtauksia (Ilmatieteen laitos 2017).

Toisaalta keskusteluissa tuli esiin, että kaupungin on joka tapauksessa kehitettävä koko viherverkostoa tasapuolisesti koko Helsingin alueella ja turvattava hyvinvointivaikutukset kaikille ilman kansallisen kaupunkipuiston statustakin.

VAIKUTUKSET KAUPUNKILAISILLE Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet	Huomioitavaa / haasteita
» Mahdollistaa vetovoimaisten asuinalueiden syntymisen puiston viereen. Kaupunkipuistoa on mahdollista hyödyntää aluebrändäyksessä, sillä se nostaa alueiden arvoa ja imagoa. » Vahvistaa kaupunkilaisille Helsingin brändiä, jossa urbaani syke ja luonnonrauha kohtaavat. » Lähiluonto ja sen virkistys- ja kuntoilumahdollisuudet mahdollisimman monen kaupunkilaisen ulottuvilla (yhdenvertaisuus). » Mahdollistaa elämysten ja palveluiden kehittämisen mm. merellisyyden, kulttuurihistorian, taiteen ja luonnon ympärille.	» Kaupunkipuiston suunnittelussa kiinnitettävä huomiota viheralueiden saavutettavuuteen ja eri kaupunginosien yhdistävyyteen. » VE1 (Laaja) on vuorovaikutuksessa eniten kannatusta saanut vaihtoehto turvaisi aloitteen tekijöiden mukaan kaupunginosien tasapuolisen kohtelun. VE Nyky+ kehittää kaupungin omin toimin koko kaupungin viher- ja kulttuuriympäristöverkostoa, mutta suunnitelmaa ei pidetä sitovana » Muut (VE2 ja VE3) vaihtoehdot eivät edistä kaupunkilaisten kokemusta tasapuolisuudesta.

Osallisuus

Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! liike on saanut kaupunkilaisia ja yhdistyksiä osallistumaan aktiivisesti hankkeen valmisteluun ja toimimaan myös aktiivisesti ja omaehtoisesti kaupunkipuiston perustamiseksi. Verkkokyselyssä saatiin myös viitteitä, että vastaajat olisivat valmiita toimimaan kaupunkipuistossa puistokummeina, järjestämään erilaisia tilaisuuksia tai tapahtumia sekä myös joukkorahoittamaan puistoon liittyviä asioita. Työpajatyöskentelyssä nousi esiin, että kansallinen kaupunkipuisto voisi muodostaa eräänlaisen osallistumisen alustan kaupunkilaisten omaehtoiselle toiminalle ja näin osaltaan toteuttaa kaupungin osallisuusmallin tavoitteita. Kansallinen kaupunkipuisto voidaan nähdä myös Kansallinen kaupunkipuisto –aatteena, jonka nähtiin edistävän kaupungin vetovoimatekijöitä ja hyvinvointia. KKPH! -liike on edustanut uudenlaista omaehtoista kansalaistoimintaa eli kaupunkiaktivismia (ks. esim. Mäenpää ym. 2017), jossa kansalaiset ottavat itselleen hallinnolle ja edustukselliselle päätöksenteolle kuuluneita tehtäviä ja ryhtyvät itse toimijoiksi. Luonteeltaan se on aloitteellista, proaktiivista ja suuntautuu ensisijaisesti toimintaan.

Verkkodialogissa syksyllä 2018 todettiin, mikäli kansallinen kaupunkipuisto perustettaisiin, sen idean toteutuminen laajimmillaan vaatisi myös kaupunkilaisten laajaa osallistumista. Kaupungilla tulisi olla tiettyyn rajaan asti mahdollistajan, organisoijan ja koordinaattorin rooli, mutta tilaa pitäisi jäädä merkittävästi myös kaupunkilaisten omaehtoiselle toiminnalle ja aktiivisuudelle. Esiin tuli myös kaupunkilaisten omaehtoisen toiminnan ja luonnonsuojelun mahdollinen ristiriita, joka tulee huomioida kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Toisaalta kaupungin strategian mukaan koko kaupunki toimii alustana kaupunkilaisten toiminnalle ja mahdollinen kansallinen kaupunkipuisto tulisi osaksi tätä kokonaisuutta. Kaupungin tehtäviin kuuluu kaupunkilaisten omaehtoisen toiminnan edistäminen koko kaupungin alueella. Kaupunkilaisten omaehtoiselle osallistumiselle on jo nyt olemassa pysyviä rakenteita (esim. puistokummitoiminta) ja tällaista toimintaa voidaan kehittää kansallisessa kaupunkipuistossa, mutta myös ilman kaupunkipuiston perustamistakin.

Osallisuus **Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet**	**Huomioitavaa / haasteita**
» Asukkaiden osallistuminen suunnitteluun; asukkaiden omatoimisuus ja itseorganisoituminen. » KKPH! –liikkeen edustajat ovat arvioineet, että kansallisesta kaupunkipuistosta on syntymässä aate, joka heijastelee uudenlaista elämäntapaa, jonka kautta voisi syntyä uudenlaista liiketoimintaa ja sitä kautta työpaikkoja. Niiden syntymistä voidaan edistää yhteisellä palvelualustalla. » Kaupunki voi edistää osallisuutta tarjoamalla kaupunkilaisille mahdollisuuden järjestää kaupunkipuiston alueella avoimia tapahtumia, puistokummitoimintaa, siivoustalkoita ja muuta kaupunkitilaa elävöittävää toimintaa.	» KKPH!-liike ja hankkeeseen liittyvät yhdistykset ovat tuoneet kansallisen kaupunkipuiston valmisteluun uutta julkiseen kaupunkitilaan liittyvää kaupunkikulttuuria mm. uutta digitaalista toiminta-alustaa palvelujen järjestämiseksi ja kaupungin elävöittämiseksi. Tätä aktiivisuutta kannattaa tukea ja järjestää yhdessä kaupunkilaisten kanssa uudenlainen virkistys- ja kulttuuriympäristöt kokoava palvelukonsepti. » Osallisuuden kehittyminen edellyttää kaikissa vaihtoehdoissa (VE1, VE2, VE3 ja VE Nyky+) kaupungin palvelukonseptia

Virkistys, terveys, hyvinvointi

Työpajoissa kaupunkipuiston nähtiin edistävän kaupunkilaisten viihtyvyyttä, terveyttä ja hyvinvointia. Terveysvaikutukset syntyisivät pitkälti luonnonympäristön ja liikunnan positiivisista vaikutuksista. Tuotiin myös esiin, että päätös kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta lisäisi luottamusta kaupungin suunnittelua ja päätöksentekoa kohtaan ja vähentäisi huolta asukkaiden tärkeiksi kokemien viheralueiden tulevaisuudesta.

3. työpajassa nostettiin hyvinvoinnin osalta esiin erityisryhmien huomiointi ja viherverkoston saavutettavuus. Laajat ja yhtenäiset viheralueet ovat tärkeitä hyvinvointivaikutusten tuottamisessa. Tutkimusten mukaan viher- ja luontoalueiden käyttö vaikuttaa myönteisesti ihmisten mielialaan ja hyvinvointiin. Luonnon virkistyskäytön hyödyt syntyvät säännöllisen ja toistuvan käytön kautta. Erityisesti laajemmat yhtenäiset viheralueet ovat tärkeitä hyvinvointivaikutusten tuottamisessa. Luontoympäristö lisää hyvinvointia elvyttämällä stressitilanteista sekä houkuttamalla ihmisiä liikuntaan ja keskinäiseen kanssakäymiseen. Luonto hoitaa mieltä ja kehoa. Kaupunkilaisten mielipaikoista voimakkaimmin elvyttäviä eli rauhoittavia ja arjen huolista irrottavia ovat metsä- ja luonnontilaiset alueet, liikuntaan ja harrastustoimintaan liittyvät viheralueet sekä ranta-alueet (Tyrväinen 2014; 2017).

Suomen Ladun tekemän liikuntapaikkatutkimuksen mukaan ihmiset toivovat erityisesti parempia lähiulkoilureittejä ja polkuja (Karlsson 2017).

Toisaalta päätös kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta ei lisäisi viheralueiden määrää tai muuttaisi nykyisten viheralueiden laatua, joten viheralueiden hyvinvointivaikutukset eivät kaupunkipuistoa koskevan päätöksen myötä kasvaisi. Toisaalta voidaan ajatella, että kansallisen kaupunkipuiston perustaminen turvaisi nykyisten viheralueiden säilymistä asemakaavoja vahvemmin ja näin se osaltaan varmistaisi nykyisten viheralueiden terveysvaikutusten pysyvyyttä.

Verkkodialogissa todettiin, että kansallisen kaupunkipuiston vaikutukset viihtyvyyteen, terveyteen ja hyvinvointiin syntyisivät ennen kaikkea sen kautta, että se turvaisi nykyisten viheralueiden säilymisen asemakaavoja vahvemmin. Tämän nähtiin olevan entistä tärkeämpää tulevaisuudessa kaupungin asukasmäärän kasvaessa. Nähtiin myös, että kansallinen kaupunkipuisto mahdollistaisi lukuisten liikunta- ja harrastusmuotojen tarpeiden huomioinnin, turvaamisen ja kehittämisen. Toisaalta kaupungin tulee turvata virkistysalueet ja hyvinvointia edistävät palvelut koko kaupungin alueella, eikä vain kansallisen kaupunkipuiston alueella.

Virkistys, terveys ja hyvinvointi **Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet**	**Huomioitavaa / haasteita**
» Nähdään mahdollisuutena turvaamaan kaupunkilaisille tärkeä lähiluonto sekä tuomaan selkeyttä ulkoilun ja virkistysalueiden säilymiseen. Lähiluonto tukee erityisesti lasten, nuorten ja ikääntyvän väestön terveyttä ja hyvinvointia ja suunnittelussa on mahdollisuus huomioida nämä ryhmät » Herättää ihmisten tietoisuutta viheralueiden terveys- ja hyvinvointivaikutuksista. » Puistoon käytetyt resurssit kasvattaisivat kaupunkilaisten ja vierailijoiden hyvinvointia liikkumisen, sosiaalisen kanssakäymisen ja luontokokemusten kautta.	» Jotta kansallinen kaupunkipuisto toimisi myös luontoliikunnan käyntikorttina tulee ulkoilun palveluinfran suunnittelussa huomioida maastossa sijaitsevat kesä- ja talvireitit (ml talvikävely), luonnossa oleskeluun liittyvät paikat, perheulkoilua edistävät paikat sekä vesillepääsyyn liittyvät paikat (kesä- ja talviuinti, kalastus, purjehdus, soutu ja melonta). Huomiota on myös kiinnitettävä palveluinfraan (wc:t, kahvilat, välinevuokraus, opastus) hyvinvointia tukevan kokonaisuuden saavuttamiseksi. » Kansallisessa kaupunkipuistossa esteettömyys voisi tarkoittaa esimerkiksi tasaisin väliajoin olevia levähdyspaikkoja, esteettömiä kulkuväyliä, eripituisia reittejä erilaisille kulkijoille sekä asianmukaisia opasteita. » Haasteena on viheralueiden ekologinen ja kulutuskestävyys suhteessa kasvaviin käyttömääriin. » Kaikki vaihtoehdot (VE1, VE2, VE3 ja VE Nyky +) turvaavat kaupunkilaisten hyvinvoinnin. Kokemus pysyvyydestä ja toteutuu parhaiten vaihtoehdossa VE1

Opetus ja kasvatus ja kulttuuri

Kolmannessa työpajassa pohdittiin, mitä kansallinen kaupunkipuisto voi tuoda opetukseen ja kasvatukseen. Helsingin uuden opetussuunnitelman mukaisesti liikkuminen ja muu toiminnallisuus ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Koulun lähiympäristö ja Helsinki kaupunkina ovat monien mahdollisuuksien oppimisympäristöjä. Lähiluonnon saavutettavuudella on tärkeä rooli lasten luontosuhteen rakentumisessa. Luonnossa lapsilla on mahdollisuus kehittää monia toiminnallisia taitoja leikin ja liikkumisen kautta. Tutkimusten mukaan luonnolla on lapsille myönteisiä terveysvaikutuksia. Luonnon rauhoittavat vaikutukset puolestaan vaikuttavat myönteisesti esim. keskittymiskykyyn (ks. esim. Homan-Helenius ym. 2017, Anttinen 2017).

Työpajassa tuotiin esiin, että kansallista kaupunkipuistoa voitaisiin hyödyntää elämyksellisenä ja kokemuksellisena oppimisympäristönä eri opetusasteilla ja näin edistää ilmiöpohjaista oppimista ja uusien opetussuunnitelmien toteuttamista. Tämä kehittäisi myös lasten toiminnallisia taitoja liikunnan ja leikin kautta.

Verkkodialogissa todettiin, että suurin merkitys on siinä, että viheralueet säilyisivät nykyisessä laajuudessaan ja samalla mahdollisuudet niiden opetuskäyttöön säilyisivät. Kaupunkipuiston perustamiseen liittyvä aineisto ja sen jalostaminen esitteiksi ja digitaalisiksi alustoiksi voisi tukea myös opetuskäyttöä ja jos kaupunkipuistoa ei perusteta, niin tuskin syntyy tällaista opetusta tukevaa aineistoakaan. Kansallisen kaupunkipuiston hyödyntäminen opetuksessa tai muillakin tavoilla nähtiin vaativan myös resursseja pelkän perustamispäätöksen lisäksi. Toisaalta päätös kansallisesta kaupunkipuistosta ei vaikuta ainoana tekijänä viheralueiden määrään, joten päätös yksinään ei lisää mahdollisuuksia käyttää viheralueita opetuksessa.

Kansallinen kaupunkipuisto heijastaa puistojen ja rakennettujen kulttuuriympäristöjen osalta myös eri aikakausien suunnitteluihanteita, vapaa-ajanviettotapoja ja kulttuurivirtauksia. Puistoja ja muita viheralueita on osattu käyttää luovasti eri aikoina. Se, että viheralueet toimivat tapahtumien ympäristöinä ja generoivat uutta kaupunkikulttuuria kuuluu sisäsyntyisesti niiden perusominaisuuksiin, ja tarjoaa alustan uudenlaisen kaupunkikulttuurin syntymiselle.

Opetus ja kasvatus Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet	Huomioitavaa / haasteita
» Luonnon hyödyntäminen oppimisympäristönä rakentaa lasten luontosuhdetta, kehittää luonnontuntemusta sekä ohjaa oppilaita ymmärtämään ekosysteemejä. » Mahdollistaa työskentelyn luonnossa ja ohjaa oppilaita tutkivaan oppimiseen eli ilmiöoppimiseen. Elämyksellinen ja kokemuksellinen ulkona oppiminen myös motivoi, aktivoi uuden oppimista, tarjoaa oppimisen iloa sekä herättää kiinnostusta tarkkailla elinympäristön tilaa. Toiminnallinen oppiminen on lapsille innostavaa. » Retket luontoon tarjoavat lapsille yhteisöllistä tekemistä, ekososiaalista sivistystä ja kosketuksen lähiluontoon.	» Selvitystyössä syntyneitä aineistoja voidaan hyödyntää opetuksessa » Kaikki vaihtoehdot (VE1, VE2, VE3 ja VE Nyky+) mahdollistavat lähiluonnon hyödyntämisen opetuksessa. Kokemus pysyvyydestä toteutuu parhaiten vaihtoehdossa VE1.

Taloudelliset vaikutukset

Esiselvitystyössä taloudellisia vaikutuksia on arvioitu työpajoissa, verkkodialogissa ja asiantuntijatyönä kaupunkiympäristön toimialan ja kaupunginkanslian toimesta. Lisäksi eri puistorajausvaihtoehtojen kaupunkitaloudellisia vaikutuksia on arvioitu suuntaa antavasti erillisessä konsulttityössä, jossa on keskitytty merkittävimpiin eroihin eri rajausvaihtoehtojen välillä. Seuraavassa on pyritty tuomaan esiin prosessin aikana tulleet näkökulmat, jotka ovat osittain ristiriitaisiakin.

Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on noussut esiin kansallisen kaupunkipuiston vaikutukset virkistys- ja hyvinvointihyötyihin sekä kiinteistöjen arvoihin, yritystoimintaan ja yhteisöveroihin sekä matkailuun. Lisäksi on tunnistettu vaikutuksia kaupungin puistoinfraan liittyviin hoitokustannuksiin, kaavoituksen ja muun suunnittelun työmääriin, sekä rakentamisen volyymeihin, kaupungin tuloihin maaomaisuudesta ja kiinteistöverotuloihin.

Kansallisen kaupunkipuiston taloudellisten hyötyjen potentiaali perustuu pääasiassa virkistys- ja hyvinvointihyötyihin. Kaupunkipuisto voisi lisätä virkistyspalveluiden tarjoamia hyvinvointihyötyjä, mikä saattaa myös näkyä asuntojen arvojen nousuna keskeisillä vaikutusalueilla. Kaupunkien viheralueet nostavat asuntojen rahallista arvoa n. 1-4 prosenttia neliömetriä kohden viheraluetyypistä ja sen sijainnista riippuen (Votsis 2017). Samanlaisia vaikutuksia on kuitenkin mahdollista saavuttaa myös ilman kaupunkipuistostatusta viher- ja virkistyspalveluita kehittämällä koko kaupungin alueella.

Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin konsulttityössä hyvinvointihyötyjä arvioitiin kulttuuristen ja muiden ekosysteemipalveluiden kautta. Käytettävissä olevat aineistot ja tutkimustulokset eivät mahdollistaneet euromääräisten arvioiden laatimista. Laadullisessa arviossa painottuivat vaihtoehtojen erot pysyvyyden tunteessa ja saavutettavuudessa. Vaihtoehtojen VE Nyky+ ja VE1 arvioitiin tuottavan eniten virkistys- ja terveysvaikutuksia. Lisäksi konsulttityössä eri puistorajausvaihtoehtojen arvioitiin mahdollisesti nostavan nykyisten kiinteistöjen arvoa, mutta vaikutusten arvioitiin olevan todennäköisesti vähäisiä. Eri vaihtoehtojen välillä ei pystytty kuitenkaan osoittamaan eroja vaikutuksissa kiinteistöjen arvoihin.

Elinkeinoelämään liittyviä vaikutuksia käsiteltiin tarkemmin 3. työpajassa. Työpajan osallistujat näkivät kansallisen kaupunkipuiston vaikutukset myönteisinä. Työpajassa nähtiin, että kansallisen kaupunkipuiston tuoma lisäarvo syntyy toisaalta puiston tuomista aineettomista imagohyödyistä ja toisaalta puiston ja sen kohteiden fyysisestä sijainnista. Kansallisen kaupunkipuiston statuksen itsessään nähtiin tuovan lisäarvoa ja pysyvyyttä sekä edistävän yritystoimintamahdollisuuksia ja pitkäjänteistä toiminnan kehittämistä. Työpajassa nousivat vahvasti esiin ajatukset kaupunkipuistosta kasvu- ja viestintäalustana. Ajatuksena on, että kansallinen kaupunkipuisto Helsingissä edistäisi yritysten verkottumista, tuottaisi uusia innovaatioita sekä mahdollistaisi monipuolisten, lisäarvoa tuottavien palveluketjujen syntymisen.

Syksyn 2018 verkkodialogissa vaikutuksia elinkeinoelämälle ei pidetty kovinkaan merkittävinä. Mahdollisuuksia voisi syntyä lähinnä pienimuotoiselle palvelutoiminnalle kuten kahvilat ja kanoottivuokraamot.

Kaupungin asiantuntijoiden mukaan päätös kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta ei sellaisenaan luo edellytyksiä yritystoiminnan tai työpaikkojen lisääntymiselle. Yritystoiminnan kannalta puistossa tulisi enemmän sallia asioita kuin kieltää tai rajoittaa. Mikäli yritystoiminta puiston alueella sallitaan, niin on selkeästi määriteltävä mitä puiston alueella saa tehdä. On huomattava, että elinkeinoelämän tarpeita ei voi kuitenkaan tarkasti ennakoida, ja esimerkiksi merellisen strategian osalta on puistoa koskevien määräysten sijaan jätettävä kehityspolkuja uusille hankkeille. Kaupunkipuisto voi mahdollisesti toimia alustana ja mahdollistajana yritystoiminnalle puiston alueella. Helsingissä on kuitenkin jo nykyisellään vahva koko kaupungin käsittävä ”kaupunki alustana” –ajattelutapa, joka mahdollistaa erityyppiset kokeilut ja yritystoiminnan kehittämisen. Yritysten sijoittumisen kannalta oleellista on Helsingin vetovoimaisuus yleensä, yhtenä tekijänä vihreys ja merellisyys, eikä päätös kansallisesta kaupunkipuistosta.

Metsähallituksen luontopalveluiden käytäntöä, jossa matkailuyritys ja Metsähallitus tekevät sopimuksen luonnonsuojelualueen, kansallispuiston, tms. käytöstä liiketoimintaa varten, pidettiin hyvänä. Tavoitteena on, että suojelualueilla tapahtuva yritystoiminta perustuu kestävän luontomatkailun periaatteisiin, joihin yritykset sitoutuvat. Tämä malli voisi myös toimia Helsingin luontokohteille. Pitkällä aikavälillä ympäristösuojelu todennäköisesti myös tukee matkailun kestävyyttä. Kansallinen kaupunkipuisto saattaa lisätä taloudellista toimintaa, jos puiston brändiä ja statusta onnistutaan hyödyntämään esimerkiksi matkailun markkinoinnissa.

Kaupungin asiantuntijat pitivät kansallisen kaupunkipuiston vaikutusta yrityksille ja toimitilamarkkinoille yhtenä epävarmuutta lisäävänä tekijänä. Haasteena ja riskinä useimpien toimialojen yritystoiminnalle voidaan nähdä kaupunkipuistosta mahdollisesti aiheutuva maankäytön ja infran kehittämisen hankaloituminen ja hidastuminen, millä voisi olla haitallisia

vaikutuksia yritysten toimintaedellytyksille. Kaupunkipuisto voi osaltaan lisätä yritys- ja toimitilamarkkinoiden epävarmuutta mahdollisten kehittämishankkeiden osalta ja mahdollisesti entisestäänkin pidempien prosessien myötä. Myös kaupunkipuiston pitkä hakuprosessi itsessään voi olla kehittämisen hidaste. Kaupunkipuistoon liittyvä mielikuva kehityshankkeiden hankaloitumisesta saattaisi myös vaikuttaa negatiivisesti Helsinkiin kohdistuvaan kansainväliseen sijoittajakiinnostukseen.

Kokonaisvaikutukset kaupungin yrityssektorilta saamiin verotuloihin ovat epävarmat johtuen mahdollisista positiivisista ja negatiivisista yritys- ja elinkeinoelämävaikutuksista.

Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin konsulttityössä yritystoiminnan kasvu arvioitiin mahdolliseksi, mutta suuruudeltaan vähäiseksi. Lisääntyneen yritystoiminnan yhteisöverovaikutusta havainnollistettiin esimerkkilaskelmalla. Yhteisöverotulojen kasvu olisi noin 1,2 milj. € vuodessa (noin 37 milj. € 30 vuodessa), jos puistoalueelle perustettaisiin 100 uutta hyvin kannattavaa vähittäiskaupan, ravitsemustoiminnan tai huvi- ja virkistyspalveluiden mikroyritystä. Eri puistorajausvaihtoehtojen välillä ei voitu kuitenkaan osoittaa eroja yhteisöverovaikutusten suuruudessa.

Matkailua käsitelleessä työpajassa vaikutukset matkailuun nähtiin myönteisinä. Työpajassa matkailun osalta kaupunkipuistolla nähtiin olevan mahdollisuudet toimia yhtenä tarinana Helsingin brändissä ja matkailumarkkinoinnissa sekä osana laajempaa kansallisten kaupunkipuistokaupunkien verkostoa. Viidennessä työpajassa nousi esiin kaupunkipuisto-konseptin tuoma ”bongattavan” kohteen symboliarvo matkailuun, mutta samalla nähtiin, että ensisijaisesti matkustetaan Helsinkiin, jossa sattuu sijaitsemaan kansallinen kaupunkipuisto. Helsinki on persoonallinen pieni pääkaupunki, jonka ominaispiirteisiin kuuluvat kontrastisuus ja urbaanit luontokokemukset. Kansainvälisesti Helsingillä on mahdollisuudet erottautumiseen esimerkiksi ”luontometropolina”. Moni matkailun trendi suosii nyt Suomen vetovoimatekijöitä, kuten luonnonläheisyyttä, väljyyttä ja hiljaisuutta, jotka tarjoavat kansainvälisille matkailijoille merkityksellisiä ja aitoja elämyksiä. Kasvavat matkailijavirrat asettavat luonnon ja kulttuuriympäristöjen kestävyyden kuitenkin yhä kovemmalle koetukselle. Kestävän matkailun kannalta olisi tärkeä tuottaa matkailupalveluita asiakasryhmille, jotka ovat valmiita maksamaan laadukkaista elämyksistä.

Muiden kaupunkien kokemuksen mukaan haasteena on toistaiseksi kansallisen kaupunkipuistokonseptin heikko tunnettuus ja hyödynnettävyys. Merkittävin vaikutus matkailun kannalta nähtiin olevan siinä, että kansallinen kaupunkipuisto takaisi luonnon säilymisen osana kasvavaa kaupunkia ja näin ylläpitävän Helsingin luonnonläheistä imagoa. Viestinnällisesti se rajaisi tietyn kohdealueen, jonka esiin tuominen voisi olla helpompaa niin matkailijoille kuin kaupunkilaisillekin. Kansallinen kaupunkipuisto toisi tietyille alueille lisästatuksen. Matkailun ja kaupunkimarkkinoinnin näkökulmasta voi kuitenkin olla helpompi hyödyntää Helsingin nykyisiä tunnettuja kohteita kokonaan uuden konseptin sijaan.

Syksyn 2018 verkkodialogin mukaan matkailun kannalta kansallinen kaupunkipuisto takaisi luonnon säilymisen osana kasvavaa kaupunkia ja ylläpitäisi Helsingin luonnonläheistä imagoa. Viestinnällisesti se rajaisi tietyn kohdealueen, jonka esiin tuominen voisi olla helpompaa niin matkailijoille kuin kaupunkilaisillekin. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ei kuitenkaan sinällään vielä edistäisi matkailua merkittävästi vaan lisäksi tarvittaisiin erilaisten matkailupalvelujen tuotteistamista ja markkinointia. Toisaalta esitettiin myös, että kansallinen kaupunkipuisto tulisi perustaa ennen kaikkea helsinkiläisiä varten ja esitettiin huoli matkailun ja erilaisen harrastustoiminnan tuomista uhista luonnolle.

Kaupungin elinkeino- ja matkailuasiantuntijoiden mukaan kansallinen kaupunkipuisto ei erityisesti edistä matkailua Helsinkiin tai tuo lisäarvoa. Asiantuntijanäkökulman mukaan matkailun osalta tarvittaisiin laajojen kokonaisuuksien sijaan selkeiden yksittäisten kohteiden tuotteistamista ja brändäämistä. Helsingin brändityö vuodelta 2016 korostaa mm. ihmisten toimintaa, luonnon ja kaupungin suhdetta ja kaupunkikulttuuria. Yksittäisen matkailijan näkökulmasta Helsingistä tulisi löytyä hyvin tuotteistettuja luontokohteita, jotka ovat helposti saavutettavissa ja esteettömiä, joista tietoa on saatavilla helposti, joiden palveluita on ostettavissa helposti ja joiden reitit ja muu infra on merkitty hyvin ja ne kestävät suuriakin matkailijamääriä. Esimerkiksi Helsingin juuri valmistuneessa NATTOURS-hankkeessa on kunnostettu kaupunkiluontokohteita ja tehty mobiileja luontokohteiden reittiopastuksia. Kansallinen kaupunkipuisto -status ei ratkaise tätä keskeisintä ”tuotteistamishaastetta”. Kansallisen kaupunkipuiston brändiarvo on alhainen ja se ei näin ollen toistaiseksi tue markkinointinäkökulmaa merkittävästi. Helsinki on nykyisellääkin vetovoimaisempi kohde, kuin kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon kuuluvat pienet kaupungit.

Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin konsulttityössä vaikutukset matkailuun arvioitiin mahdollisesti positiiviseksi, mutta suuruudeltaan todennäköisesti suhteellisen pieniksi. Vaikutusten euromääräistä suuruusluokkaa havainnollistettiin skenaariolaskelmilla, joissa matkailutulon mahdol-

linen kasvu olisi noin 1,5–3,5 milj. € vuodessa (noin 41–106 milj. € 30 vuodessa). Eri puistorajausvaihtoehtojen välillä ei voitu kuitenkaan osoittaa eroja matkailutulojen suuruudessa.

Kansalliseen kaupunkipuistoon liittyvät hoitotarpeet saattavat lisätä puisto- ja virkistyspalveluiden kustannuksia. Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin konsulttityössä arvioitiin, että missään vaihtoehdossa päätös ei suoraan aiheuta puistoinfraan liittyviä investointikustannustarpeita, vaan mahdolliset statuksen nostamisen aikaansaamat lisäkustannukset selviävät hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen jälkeen. Puistopäätös ei myöskään suoraan lisää puistojen, luonnon ja maiseman hoidon vuotuisia kustannuksia kansallisen kaupunkipuiston rajausvaihtoehdoissa VE1, VE2 ja VE3, mutta kansallinen kaupunkipuistostatus saattaa aiheuttaa tarpeita muuttaa resurssien allokointia. Vaihtoehdossa VE Nyky+ ehdotetaan sen sijaan tehtäväksi 10% tasokorotus hoitoresursseihin, mikä lisäisi kustannuksia noin 2,3 milj. € vuodessa (noin 70 milj. € 30 vuodessa).

Kaupunkipuiston mahdolliset kaavoitusta hankaloittavat ja hidastavat vaikutukset sen sijaan saattavat rajoittaa asuntotarjontaa Helsingissä, mikä olisi negatiivista asuntomarkkinoiden toiminnalle.

Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin konsulttityössä eri vaihtoehtojen vaikutuksia asunto- ja toimitilarakentamisen volyymiin tarkasteltiin skenaariotarkasteluna. Tarkastelussa oletettiin, että vaihtoehdoissa VE1, VE2 ja VE3 kansallisen kaupunkipuiston kiinteä rajaus todennäköisesti pienentää yleiskaavan mahdollistamien maankäytön muutosalueiden rakentamispotentiaaleja, koska kiinteä rajaus vähentää joustavuutta tulevaisuudessa tehtävien suunnitteluratkaisujen suhteen. Vaikutusten suuruusluokkaa haarukoitiin tarkastelulla, mitä jos 5 % tai 10 % puistorajaukseen liittyvien maankäytön muutosalueiden kerrosalasta jää toteutumatta. Näillä oletuksilla ja tarkasteluvaihtoehdon laajuudesta riippuen toteutumatta jäävä kerrosala olisi noin 155 000–700 000 km2 (VE3 – VE1) vuoteen 2050 mennessä. Vaihtoehto VE Nyky+ mahdollistaa yleiskaavan kerrosalapotentiaalien toteutumisen joustavasti.

Lisäksi kaavoituksen mahdollinen hankaloituminen ja hidastuminen saattaa vähentää tontinluovutuksesta saatavia myynti- ja vuokratuloja. Tonttitulojen menetysten euromääräisen vaikutuksen arviointi perustui konsulttityössä vastaavaan skenaariotarkasteluun, mitä jos 5 % tai 10 % puistorajaukseen liittyvien maankäytön muutosalueiden kerrosalasta jää toteutumatta. Mahdollinen menetys rakennusoikeuden arvon kautta arvioituna on suurin vaihtoehdossa VE1 (290 tai 590 milj. €), toisiksi suurin vaihtoehdossa VE2 (220 tai 440 milj. €) ja kolmanneksi suurin vaihtoehdossa VE3 (150 tai 300 milj. €).

Asuin- ja toimitilakerrosalan toteutumatta jääminen merkitsisi myös kiinteistöverotulojen vähenemistä. Verotulovähenemä olisi laadituissa skenaarioissa suurin vaihtoehdossa VE1 (30 vuodessa noin 29 tai 59 milj. €), toisiksi suurin vaihtoehdossa VE2 (30 vuodessa noin 22 tai 45 milj. €) ja kolmanneksi suurin vaihtoehdossa VE3 (30 vuodessa 13 tai 26 milj. €). Vaihtoehto VE Nyky+ mahdollistaa yleiskaavan kerrosalapotentiaalien toteutumisen joustavasti, eivätkä tonttitulot ja kiinteistöverotulot vähene.

Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin konsulttityössä arvioitiin myös eri vaihtoehdoista aiheutuvaa lisätyötä kaavoitukseen ja muuhun suunnitteluun. Lisätyö aiheutuu kansallisen kaupunkipuiston rajauksen valmistelusta ja yleiskaavan maankäytön muutosalueiden huomioon ottamisesta, vaikutuksista kaavoitukseen puistopäätöksen jälkeen sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisesta ja vuorovaikutuksesta. Suurimmat lisätyötarpeet henkilötyövuosina ovat vaihtoehdossa VE1 (36 htv). Vaihtoehdossa VE2 ja VE3 vaikutukset ovat pienemmät (24 ja 20 htv). Vaihtoehdossa VE Nyky+ puistojen hoidon tasokorotuksen arvioitu lisätyötarve on 7 henkilötyövuotta. Kaupungin rajallisten resurssien hajaantuminen jo käynnissä olevien kehityshankkeiden lisäksi Kansallisen kaupunkipuiston kehittämiseen saattaa vähentää eri hankkeista saatavia hyötyjä.

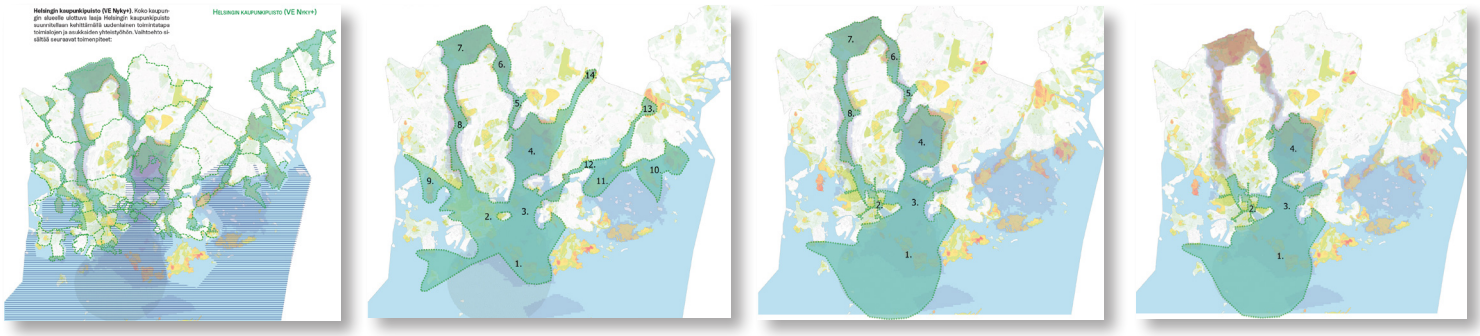
Yhteenveto mahdollisista taloudellisista vaikutuksista eri tarkastelualue-vaihtoehdoissa

Arviot ovat suuntaa-antavia, ja kuvaavat vaikutusten suuruusluokkaa. Vaikutukset voivat myös toteutua pienempinä puiston tarkemmasta rajauksesta riippuen.

TULOT	Helsingin kaupunkipuisto (VE Nyky+)	Laaja alustava tarkastelualue (VE1)	Keskuspuiston ja Helsinkipuiston alustava tarkastelualue (VE2)	Merellinen alustava tarkastelualue (VE3)
Kulttuuriset ja muut ekosysteemipalvelut	VE1 korostuu virkistysalueiden pysyvyys. VE Nyky+ ja VE2 sekä VE3 virkistysalueet saattavat pienentyä, mutta riittävyys turvataan kaavoituksella.			
Yhteisövero	Vaihtoehdot saattavat kasvattaa yhteisöverotuloja. Vaihtoehtojen välillä ei voida osoittaa olevan eroja. Esimerkkilaskelma (100 yritystä) noin 1,2 milj. €/v ja noin 37 milj. € 30 vuodessa			
Matkailutulo	Vaihtoehdot saattavat kasvattavaa matkailutuloja. Vaihtoehtojen välillä ei voida osoittaa olevan eroja. Esimerkkilaskelma noin 1,5–3,5 milj. €/v ja noin 41–106 milj. € 30 vuodessa			
Kiinteistöjen arvonnousu	Vaihtoehdot saattavat nostaa kiinteistöjen arvoa, mutta vaikutukset ovat todennäköisesti vähäisiä. Vaihtoehtojen välillä ei voida osoittaa olevan eroja.			
Tontti- ja kiinteistöverotulot	Vaihtoehdot eivät kasvata tontti- ja kiinteistöverotuloja.			

KUSTANNUKSET	Helsingin kaupunkipuisto (VE Nyky+)	Laaja alustava tarkastelualue (VE1)	Keskuspuiston ja Helsinkipuiston alustava tarkastelualue (VE2)	Merellinen alustava tarkastelualue (VE3)
Puistoinfran rakentaminen	Ei rakentamiskustannuksia. Mahdollisen statuksen nostamisen aikaansaamat lisäkustannukset selviävät hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen jälkeen.			
Puistojen, luonnon ja maiseman hoito	Noin 25 milj. €/v (ehdotettu 10 % tasokorotus noin 2,3 milj. €/v)	Noin 8 / 23 milj. €/v (**)	Noin 6 / 23 milj. €/v (**)	Noin 4 / 23 milj. €/v (**)
Kaavoituksen lisätyö	Ei ylimääräistä lisätyötä	Noin 29 htv	Noin 17 htv	Noin 13 htv
Puiston hoito- ja käyttösuunnitelma	Noin 7 htv	Noin 7 htv	Noin 7 htv	Noin 7 htv
Tonttitulojen väheneminen vuoteen 2050 (*) (jos 5% tai 10% kerrosalasta jää toteutumatta)	0 milj. €	Noin 290 tai 590 milj. €	Noin 220 tai 440 milj. €	Noin 150 tai 300 milj. €
Kiinteistöverotulojen väheneminen vuoteen 2050 (jos 5% tai 10% kerrosalasta jää toteutumatta)	0 milj. €	Noin 29 tai 59 milj. €	Noin 22 tai 45 milj. €	Noin 13 tai 26 milj. €

(*) Arvioitu rakennusoikeuden arvon kautta, josta suuri osa kanavoituu kaupungille maanluovutustuloina
(**) Kansallisen kaupunkipuiston osuus koko kaupungin puistojen hoitokustannuksista

Ramboll Finland Oy:n kaupunkitaloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteenveto.

Vaikutukset elinkeinoelämälle ja matkailulle Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet	Huomioitavaa / haasteita
» KKPH! –liikkeen ideoima digitaalinen viestintä- ja palvelualusta voisi mahdollistaa yrittäjien ja yritysten verkottumisen kooten yhteen esim. matkailu-, luonto- ja kulttuurialan toimijoita, tuotteita ja palveluja. Tämä voisi mahdollistaa uuden liiketoiminnan ja palveluketjujen syntymisen sekä tuoda mahdollisuuksia mainontaan ja markkinointiin. » Matkailun osalta mahdollisuus toimia yhtenä tarinana Helsingin brändissä ja matkailumarkkinoinnissa. Brändiarvo on kuitenkin vielä tässä vaiheessa alhainen. » European Capital of Smart Tourism –tyylisissä kilpailuissa kaupunkipuisto voisi toimia valttina. » 3. työpajassa nähdyt mahdollisuudet uusiin tuotteisiin ja palveluihin Kaupunkipuiston alueella: • Elämysmatkailun tarjoama uudenlainen luksus ja eksotiikka: hiljaisuus, luonnontarkkailu, luontokokemukset • Hyvän arjen tuotteet ja palvelut: kalastus, metsäjooga, sieniretket, mikrobikylvyt, talvikävelyreitit, luonnossa liikkumisen paikat, perheulkoilua edistävät pulkkamäet • Eri lajien ympärille kehitetyt tapahtumat: linturetket, Puistopäivä » Yrityksille mahdollisuutena on toiminnassa ja markkinoinnissa hyödyntää KKP –brändiä ja sitoutua kestävän matkailun periaatteiden noudattamiseen.	» Vaikka digitaalinen viestintä- ja palvelualusta on suuri mahdollisuus, niin haasteena ja ratkaistavina asioina ovat alustan hallinnointi (yritykset vs. kaupunki) sekä alustalle koottavat asiat (viestintä, palvelut, asiakaskontaktit, yleisten alueiden varaukset tapahtumille). Se ei saisi olla ristiriidassa olemassa olevien palvelujen ja alustojen kanssa. Kaupunki itsessään on jo verkostoitumisalusta. » Kansallinen kaupunkipuisto ei ole vielä nimenä ja brändinä kansallisesti tai kansainvälisesti kovin tunnettu, joten tuotteistaminen ja kaupallinen hyödyntäminen vaativat resursseja, kokonaissuunnittelua ja palvelumuotoilua. Imago- tai matkailuhyöty voi jäädä vähäiseksi. » Määriteltävä millainen yritystoiminta puistossa on sallittua. Puiston alueella toimivat yritykset voisivat tehdä määräaikaisen sopimuksen kaupungin kanssa puiston kestävästä käytöstä (esimerkkinä Kestävän matkailun periaatteet, 2016). » Puiston alueelle tarvitaan kokonaissuunnitelma ja selkeät rajat sille, mitä saa tai ei saa puiston alueella tehdä. Sosiaalisten ja aktiivisten alueiden lisäksi tarvitaan myös hiljaisia alueita. Vaatii myös kaupungilta suunnittelua, ohjeistusta, opastusta, huoltoa ja ylläpitoa. » Kaupunkipuisto ei itsessään ratkaise yksittäisten matkailukohteiden tuotteistamis- ja brändäämishaastetta. » Kaupunkipuisto voi osaltaan lisätä yritys- ja toimitilamarkkinoiden epävarmuutta mahdollisten kehittämishankkeiden osalta ja mahdollisesti entisestäänkin pidempien prosessien myötä. » Kaikkien vaihtoehtojen (VE1,VE2,VE3 ja VE Nyky+) markkinointi- ja vetovoimatekijoiden kehittäminen edellyttävät kaupungin omia toimenpiteitä

Vaikutukset luonnonympäristöön, maisemaan ja kulttuuriympäristöön

Vaikutukset luonnonympäristöön, maisemaan ja kulttuuriympäristöön nähdään myönteisinä puiston alueella. Kansallisen kaupunkipuiston perustamisen vaikutukset luonnonympäristöön, maisemaan ja kulttuuriympäristöön syntyvät kaavoituksen kautta ja päätös kansallisesta kaupunkipuistosta turvaisi kaavoissa määriteltyjen käyttötarkoitusten pysyvyyttä. Kansallinen kaupunkipuisto kokoaisi erillisistä kaava-alueista koostuvat luonto- ja kulttuuriympäristöt kokonaisuudeksi, jolle laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma. Kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa voidaan määritellä toimenpiteitä ja toimintatapoja, joilla on vaikutusta pitkällä aikavälillä luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kokonaisuuksien säilymiseen ja kehittymiseen. Toisaalta hoito- ja käyttösuunnitelmaa ei ole vielä, eikä sen linjauksista ja sisällöstä ole tietoa. Tämän takia ei ole tiedossa, miten eri tahot hyväksyisivät ja sitoutuisivat hoito- ja käyttösuunnitelman noudattamiseen.

Helsingin viherverkosto on vuosikymmenien tavoitteellisen suunnittelun ja hoidon tulosta ja liittyy pääkaupunkiseudun viherkehään. Myös luonnonarvot ovat lisääntyneet pitkäjänteisessä hoidossa tehtyjen valintojen takia. Tavoitteet viher- ja virkistysalueiden kehittämiselle on päivitetty mm. VISTRA- työssä vuosina 2013 ja 2016. Luonnonympäristön suunnittelua, kehittämistä ja hoitoa ohjaavat LUMO- ohjelma ja luonnonhoidon linjaus ja luonnonsuojeluohjelma.

Syksyn 2018 verkkodialogissa todettiin, että erityisesti luonnonympäristön suojelun näkökulmasta kansallisen kaupunkipuiston perustamista pidettiin tärkeänä, koska se toisi luontoalueille asemakaavaa vahvemman statuksen. Tuotiin esiin, että kaupungin kehittäminen nähdään nykyisin vain lisärakentamisena ja että myös luontoalueiden varaaminen pitäisi nähdä kehittämisen välineenä. Dialogissa peräänkuulutettiin viheralueiden kokonaisvaltaisen tarkastelun merkitystä.

Vaikutukset luonnonympäristöön, maisemaan ja kulttuuriympäristöön	
Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet	**Huomioitavaa / haasteita**
» Mahdollistaa luonto-, virkistys- ja kulttuuriarvojen säilyttämisen ja näiden paremman esilletuomisen. » Luontoa ja metsiä voidaan säilyttää riittävän laajoina ja viheryhteyksin turvattuina alueina. » KKP:n pysyvyydellä on vaikutusta luonnonympäristöjen säilymiseen	» Huolena, että puistosta tehdään liian hoidettu ja luonnontilaiset alueet vähenisivät » Huolena, että kaupunkipuiston varjolla typistetään ja rakennetaan muita viheralueita. » Kansallinen kaupunkipuisto ei takaa koko kaupungin kattavan viherverkoston kehittämistä, Kaupungin tulee kuitenkin kehittää virkistys- ja kulttuuriympäristöverkostojaan tasapuolisesti ympäri kaupunkia, jotta virkistysalueiden helppo saavutettavuus voidaan turvata. » Kaikkien vaihtoehtojen (VE1,VE2,VE3 ja VE Nyky+) luonto- ja maisema- ja kulttuuriympäristöjen kehittäminen kokonaisuutena vaatii kaupungilta toimialojen yhteistä toimintatapaa. VE Nyky+ ja VE1 vastaavat parhaiten kaupunginosien tasapuoliseen kehittämiseen

Vaikutukset maankäytön suunnitteluun ja hankekehittämiseen

Kansallisen kaupunkipuisto-hankkeen eteenpäin viemiseksi on tarpeen löytää puistolle sellainen rajaus, joka ei ole ristiriidassa muiden tehtyjen päätösten ja hankkeiden kanssa. Selvitystyön lähtökohtana on ollut se, että kansallinen kaupunkipuisto ja sitä koskeva voimassa oleviin asemakaavoihin perustuva rajaus tai ympäristöministeriön edustajan ehdottama katkoviivarajaus määräyksineen ei saa olla ristiriidassavaltuuston vuonna 2016 hyväksymän ja 5.12.2018 voimaan tulleen Helsingin yleiskaavan (2016) kanssa. Yleiskaava ohjaa oikeusvaikutteisena asemakaavoitusta ja liikennesuunnittelua. Niillä alueilla joiden osalta uusi yleiskaavaa on Korkeimmassa hallinto-oikeudessa kumottu, on voimassa Yleiskaava 2002 tai aluetta koskeva osayleiskaava.

Yleiskaavan strategiset päämäärät esim. kaupungin tiivistämisen osalta ovat kaupunginvaltuuston päätöksen myötä edelleen tavoitteena koko kaupungin alueella. Kansallisen kaupunkipuiston vaikutusten arvioinnissa on otettu huomioon se, että mahdolliset kansallisen kaupunkipuiston tarkastelualueet rajautuvat useissa kohdissa yleiskaavan kumoutuneisiin osiin. Maankäyttöratkaisut näillä alueilla ovat näin ollen käytännössä epäselvät, vaikkakin alueella on voimassa Yleiskaava 2002, ja saattavat edellyttää uutta yleiskaavallista tarkastelua.

Maankäytön suunnittelun näkökulmasta Kansallisen kaupunkipuisto-hankkeen valmisteluprosessin edetessä kaupunkipuistoon voidaan liittää tarkan harkinnan mukaan puistoiksi kaavoitettuja ja julkisia, erityisiä arvoja sisältäviä alueita. Sen sijaan korttelialueiden kehittämistarpeita on vaikeaa ennakoida. Asemakaavoituksen osalta kansallisen kaupunkipuiston vaikutukset maankäytön suunnitteluun ja hankekehittämiseen nähdään epäselvinä. Helsinki on yksi Suomen nopeimmin kasvavista kaupungeista. Helsingissä rakentamisen paineet ja hankkeiden ennakoitavuus ovat hyvin erilaiset kuin pienemmissä kansallisen kaupunkipuiston statuksen saaneissa kaupungeissa. Helsingissä halutaan säilyttää mahdollisuus kehittää kaupunkia. Kansallisen kaupunkipuiston aluerajausta varten tehtävät kaavatarkastelut sitovat hakemuksen valmisteluvaiheessa myös asemakaavayksikön ja kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelun resursseja.

Ympäristöministeriön edustajan 15.1.2019 muistion mukaan tarkkaa rajausta ei olisi tarpeen selvittää, jos kansallista kaupunkipuistoa koskevaan hakemukseen liitetään kaupunginhallituksen ja valtuuston hyväksymät oikeudellisesti sitovat määräykset, jotka ohjaavat tulevaa kaavoitusta. Tämä jouduttaisi hakuprosessia ja jättäisi puiston tarkan rajauksen määrittämisen tuleviin kaavamuutosprosesseihin. Ympäristöministeriön edustajan mukaan määräykset voidaan antaa osa-alueittain (kuten muissa kaupungeissa) tai annetaan yksi yhteinen määräys, joka koskisi kaikkia kansallisen kaupunkipuistoon liittyviä maankäytön muutosalueita (”Helsingin malli”).

Muiden kaupunkien kokemusten mukaan kansalliseen kaupunkipuistoon kannattaa ottaa vain sellaisia merkittäviä alueita, joille tavallista rakentamista ei voi muutoinkaan ajatella. Kaavamuutokset ja hankkeet ovat kuitenkin mahdollisia kansallisen kaupunkipuiston alueella ja niitä on myös tehty useimmissa muissa kansallisen kaupunkipuiston statuksen saaneissa kaupungeissa ympäristöministeriötä konsultoiden. Kaavamuutosten tulee tukea kansallisen kaupunkipuiston arvojen säilymistä ja sopeutua niihin.

Toisaalta on nähty, että tarkoin harkittu virkistys- ja kulttuuriympäristöistä koostuva kansallinen kaupunkipuisto ja sitä koskeva status tai vastaava muu tarkastelu auttaisi hahmottamaan ja turvaamaan kaupungin arvot kokonaisuutena.

Ympäristöministeriön tulkinnan mukaan kansallisen kaupunkipuiston aluerajauksen sisällä tapahtuvissa kaavoitusprosesseissa kansallisen kaupunkipuiston statuksella on vaikutusta kaavojen sisältöjen tarkasteluun, jota tehdään kansallisen kaupunkipuiston arvot ja hoito- ja käyttösuunnitelman määräykset huomioiden. Ministeriön tulkinnan mukaan kansallisella kaupunkipuistolla ei ole vaikutusta rajauksen ulkopuolisiin alueisiin, jollei kaupunki itse halua huomioida kaupunkipuistoa niiden suunnittelussa. Kaupungeille tehtyjen kyselyjen perusteella uutena asiana kaavoitusprosesseissa on ympäristöministeriön osallisuus konsultatiivisessa roolissa. Ympäristöministeriön mukaan kaupunki voi kuitenkin itse päättää, miten se haluaa asioida ympäristöministeriön kanssa. Ympäristöministeriön työ keskittyy kansallisen kaupunkipuiston valmistelu- ja hakuvaiheeseen, jotta voidaan varmistaa, että kansalliseksi kaupunkipuistoksi esitetty alue täyttää lain edellytykset ja hakemus on riittävästi perusteltu. Kaavoituskysymyksissä käytännöksi on muodostunut, että Ely-keskus sekä oikeusasteet konsultoivat ympäristöministeriötä kansallista kaupunkipuistoa koskevissa kysymyksissä.

Kaavoituksen asiantuntijoiden näkemykseksi muodostui se, että mitä rajatumpi ja muun maankäytön kannalta ristiriidattomampi alue valitaan, sitä nopeampi kansallisen kaupunkipuiston perustamista koskeva prosessi on ja sitä todennäköisemmin hanke onnistuu kaavallisten edellytysten kannalta.

On katsottu, että valmistelussa tulee ennakoida tulevaisuuden tarpeet niin, ettei puiston rajaus ja hoito- ja käyttösuunnitelma hankaloita tai mahdollisesti estä esimerkiksi tärkeiden infrahankkeiden toteutusta tulevaisuudessa.

Kansallinen kaupunkipuisto otetaan huomioon myös tulevissa yleiskaavaprosesseissa ja maakuntatason suunnittelussa.

Hankkeiden osalta kansallinen kaupunkipuisto ei estä alueiden kehittämistä, jos hanke edistää kansallisen kaupunkipuiston arvojen säilymistä.

VAIKUTUKSET MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUUN JA HANKEKEHITTÄMISEEN	
Kaupunkipuiston tarjoamat mahdollisuudet	**Huomioitavaa / haasteita**
» Voi turvata ja selkeyttää alueen arvoja. Kehittämistoiminnassa kaupunkipuiston erityisarvot on säilytettävä. » Voidaan kehittää kaupunkilaisille toiminnallisena ympäristönä. » Tuo positiivista imagoa, mutta statuksen hyödyntäminen on kiinni kaupungista itsestään.	» Kehittämistoiminnassa, kuten asemakaavojen muutoshankkeissa, edellyttää kaupunkipuiston reunaehtojen huomioimista ja määritettyjen arvojen säilymistä. » Huoli siitä, että kaupunkipuisto voi haitata ja sitoa kaupungin suunnittelua tulevaisuudessa ja rajoittaa kaupungin vapautta suunnitella maankäyttöä tarkoituksenmukaisesti. » Huomioitava, ettei kaupunkipuisto rajaukseen tulisi sisällyttää alueita, joiden kaavoitus on epätarkka tai kaavassa on varattu mahdollisuus laajaan uudis- ja täydennysrakentamiseen. » Määräyksissä ja hoito-ja käyttösuunnitelmassa on pystyttävä ennakoimaan tulevaisuuden tarpeita » Kaupunkipuisto tarvitsee ”kaupunkipuiston johtajan”, jolla on valtaa tehdä päätöksiä ja vaikuttaa investointeihin, mutta myös innostusta vastata tiedusteluihin ja luoda positiivista mielikuvaa. » Kaupungin tulee aktiivisesti rakentaa kaupunkipuiston positiivista imagoa, viestintää ja yhteistyötä yli rajojen, ettei puistosta tule valitusperustetta. » Kaikkien vaihtoehtojen (VE1,VE2,VE3 ja VENyky+) luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöihin liittyvien vetovoimatekijöiden kehittäminen kokonaisuutena vaatii kaupungilta toimialojen yhteistä toimintatapaa.

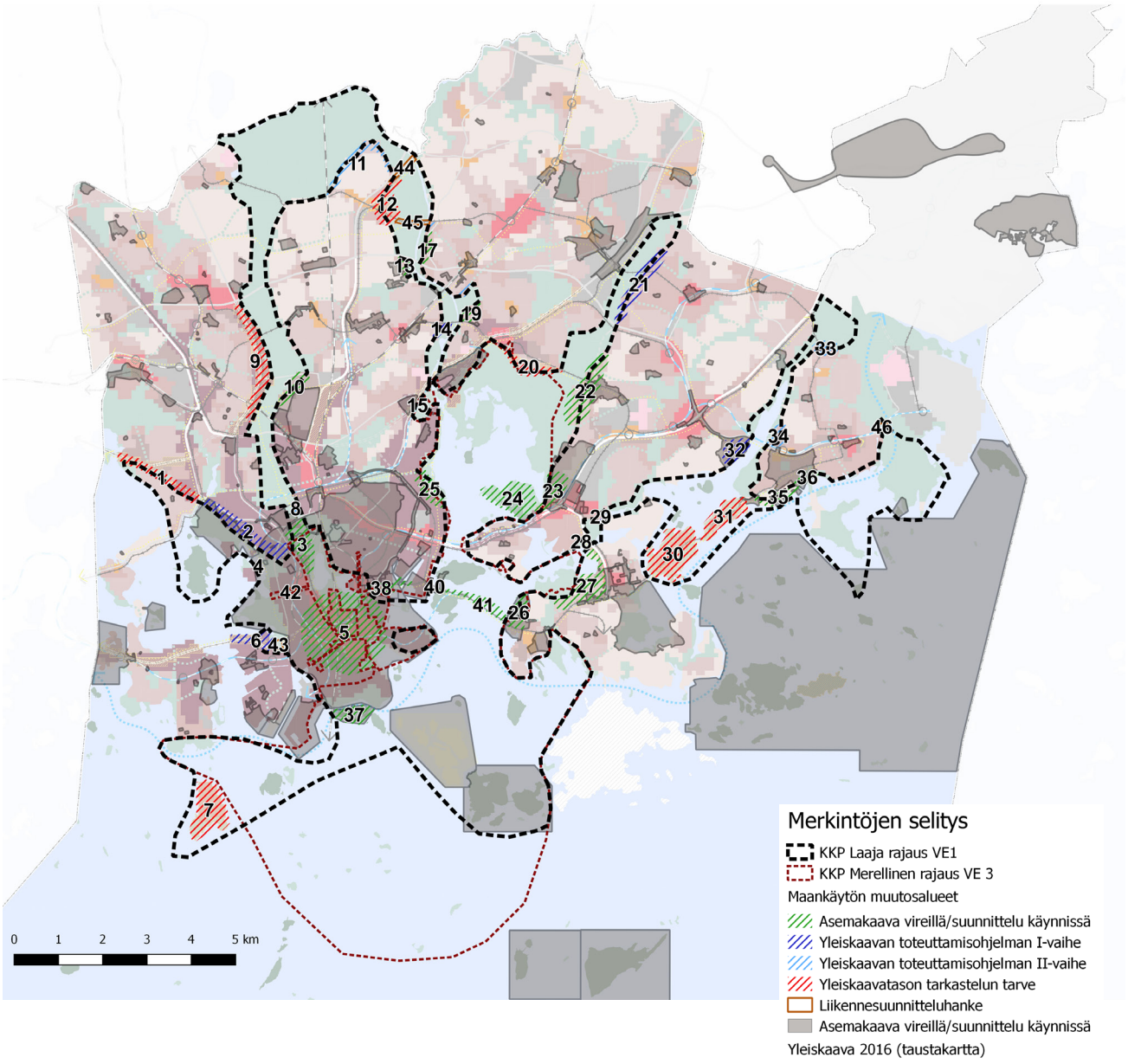
Kaavalliset edellytykset

Jos kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen edetään, lähtökohtana on, ettei kansallisen kaupunkipuiston rajaus ole ristiriidassa yleiskaavan ja valmisteilla olevien asemakaavojen kanssa. Kaavalliset edellytykset kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi ovat olemassa, jos rajausasiassa löydetään laajuuden ja rajausten suhteen hyväksyttävä ratkaisu.

Ympäristöministeriön tulkinnan mukaan Helsingin uuden yleiskaavan esitystapa ei ole este kansallisen kaupunkipuiston rajauksen esittämiselle. Kansallisen

Kartta. Alustaviin tarkastelualueisiin VE1 ja VE3 liittyvät maankäytön ja liikenteen muutosalueet, jotka tulee ottaa valmistelussa huomioon. Tarkastelu perustuu uuden yleiskaavan toteuttamisohjelmaan ja asemakaavoituksen toimintasuunnitelmaan.

Nro	Nimi
1	Munkkiniemen pohjoisosa
2	Paciuksenkadun varsi
3	Stadionin alue
4	Rajasaaren kannas
5	Kantakaupunki
6	Lapinlahti ja länsibulevardi
7	Melkki
8	Auroran sairaala
9	Keskuspuiston länsireuna
10	Postipuisto
11	Torpparinmäki
12	Tuomarinkylän kartano
13	Toivolanpuisto
14	Pikkukosken pohjoisosa
15	Viima-ratikka
16	Pukinmäen rantapuisto
17	Pukinmäen reuna
18	Savelanpuiston pohjoisosa
19	Pihlajisto - Viikinmäki
20	Viikintien eteläpuoli
21	Kivikonreuna
22	Karhunkaataja ja Itä-Myllypuro
23	Länsi-Herttoniemi
24	Kivinokka
25	Hermanninranta ja Kyläsaari
26	Kruunuvuorenranta
27	Laajasalon bulevardi
28	Tuorinniemi
29	Porolahdenpuisto
30	Vartiosaari
31	Ramsinniemi
32	Puotilanranta
33	Vuosaaren pohjoisosa
34	Rastilan leirintäalue
35	Ramsinranta
36	Merirastilan täydennysrakentaminen
37	Liuskasaari
38	Hakaniemen ranta
39	Hanasaaren ja Sompasaaren sillat
40	Finkensilta
41	Kruunuvuorensilta
42	Töölön metro
43	Keskustatunneli
44	Tuusulanbulevardin ratikka
45	Jokeri 2 ratikka
46	Metro Vuosaaren satamaan

kaupunkipuiston rajaus perustuu asemakaavoihin ja maankäytön muutosalueisiin liittyvillä alueilla voidaan esittää ohjeellinen rajaus.

Päätösprosessissa on ympäristöministeriön mukaan mahdollista edetä ripeämmin, jos on olemassa yksi yhteinen rajausehdotus ja hakemukseen liitetään maankäytön muutosalueiden osalta tulevaa kaavoitusta ohjaavat erillismääräykset, jotka kaupunginhallitus ja valtuusto hyväksyvät. On myös mahdollista jättää kaavoituksen kannalta keskeneräiset hankkeet pois rajauksesta ja liittää ne puistoon myöhemmin.

Alustavat tarkastelualueet rajautuvat useissa kohteissa uuden yleiskaavan maankäytön muutosalueisiin, mikä tarkoittaa sitä, että puiston rajaus tarkentuisi asemakaavoituksen edetessä eri kaavaprosesseissa yleiskaavan toteuttamisohjelman mukaisesti useiden vuosien aikana. Helsingissä päätös kansallisen kaupunkipuiston hakemisesta vaikuttaa puistoksi rajattavan alueen laajuudesta ja rajauksesta riippuen useisiin kymmeniin asemakaavaprosesseihin ja mahdollisiin uusiin yleiskaavaprosesseihin. Oheisessa kartassa on käyty läpi uuden yleiskaavan mahdollistamat maankäytön muutosalueet ja mahdolliset liikennehankkeet, jotka tulee ottaa huomioon jatkotarkasteluissa.

Vaikutukset asemakaavoitukseen ja yhteistyö ympäristöministeriön kanssa

Tampereen tekemän kyselyn mukaan (Hautamäki ym. 2016) kaupunkien kaavoitusprosesseissa päätöksestä on ollut vaikutusta sisältöjen tarkasteluun, joka tehdään kaupunkipuiston kriteerit ja hoito- ja käyttösuunnitelma huomioiden. Kaupunkipuistorajaukseen ei sisällytetä alueita, joiden kaavoitus on epätarkka tai kaavassa on varattu mahdollisuus laajaan uudis- tai täydennysrakentamiseen. Kansallinen kaupunkipuisto ei vaikuta sen ulkopuolisiin alueisiin, mutta kaupunki voi itse huomioida niiden suunnittelua siten, että kansallisen kaupunkipuiston arvot säilyvät.

Turussa päätös kansallisesta kaupunkipuistosta on ollut voimassa yli viisi vuotta, joten muutamia kaavamuutoksia on jo ollut käynnissä. Kansallisen kaupunkipuiston alueella tapahtuvista kaavamuutoshankkeista ilmoitetaan ympäristöministeriöön ja keskustellaan vapaamuotoisesti kaavan tavoitteista ja niiden sopimisesta kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätöksessä oleviin puistoa koskeviin tavoitteisiin. Turun tapauksissa lausuntomenettelyä ei ole tarvittu. Tärkeää on ennakoida perustamispäätöksessä mahdollisuudet kaavamuutoksiin. Perustamispäätöksessä on osattava myös perustella tarkasti ne asiat, mitkä asiat tullaan suojelemaan ja mitkä asiat voivat jatkossa muuttua. Yhdessä tapauksessa asuinrakentaminen on ollut mahdollista kansallisen kaupunkipuiston alueella, kun päätöksessä on tunnistettu puiston perusteluksi historiallisten rakennusten suojelu eikä niinkään siihen liittyvän vapaan tontinosan suojelu.

Vaikutukset kaupungin toimintatapoihin

Kaupunkistrategian ja kansallisen kaupunkipuiston tavoitteet kestävästä kaupunkisuunnittelusta ovat samansuuntaisia, mutta kaupunkistrategia ottaa laajemmin huomioon kaupunkilaisten ja kaupungin kehittymisen tarpeet koko kaupungin alueella, kun taas kansallisen kaupunkipuiston tavoitteet painottuvat erityisten luonto-, virkistys- ja kulttuuriympäristöarvojen säilyttämiseen tietyllä rajatulla alueella. Maankäyttö- ja rakennuslain määrittelemän kansallisen kaupunkipuiston tavoitteena on säilyttää kaupunkiluontoa ja rakennettua kulttuuriympäristöä laajana, eheänä kokonaisuutena – kaupunkilaisten olohuoneena. Kansalliset kaupunkipuistot ovat ympäristöministeriön mukaan osa kestävää kaupunkisuunnittelua ja -rakentamista. Myös nämä tavoitteet näkyvät kaupungin strategiassa monin eri tavoin. Koko kaupunkia kehitetään alustana kokeiluille ja uutta luovalle elinkeinotoiminnalle.

Vuorovaikutteisesti laadittavaa kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja siihen mahdollisesti sisällytettyjä määräyksiä noudatettaisiin jatkossa rajatulla kansallisen kaupunkipuiston alueella kaavoituksessa ja alueen hoidossa. Helsingissä on tällä hetkellä lukuisia koko kaupunkia koskevia kaavoitusta ja yleistenalueiden hoitoa palvelevia yleissuunnitelmia ja linjauksia, joita on jo alettu toteuttamaan. Osa tai osia näistä suunnitelmista voitaisiin ottaa osaksi kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa, joka olisi oikeudellisesti sitova osa kansallisen kaupunkipuiston päätöstä. Näitä suunnitelmia ovat mm. Viher- ja virkistysalueiden kehittämissuunnitelma (VISTRA II), yleisten alueiden hoitoa- ja ylläpitoa koskevat 10-vuotiskausittain uudistettavat aluesuunnitelmat, luonnonhoitosuunnitelmat ja eri virkistysalueiden ja luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat. Näissä suunnitelmissa on nykyisin pitkälti samat tavoitteet kuin kansallisen kaupunkipuiston tavoitteet ja lisäksi niitä on laadittu koko kaupungin alueelle.

Mahdollinen ympäristöministeriön päätös kansallisesta kaupunkipuistosta olisi luonteeltaan pysyvä ja sitä koskevat tavoitteet ulottuisivat pidemmälle kuin kaupungin strategiakausi. Kansallinen kaupunkipuisto korostaa kaupungin pitkäjänteistä työtä viher- ja kulttuuriympäristöjen kehittämiseksi ja pysyvyydeksi, jota on Helsingissä tehtykin jo vuosikymmeniä. Kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitystyö on

osa kaupunkistrategian tavoitetta ” Elävät ja omaleimaiset kaupunginosat”. Kansallisen kaupunkipuiston käsite sisältää viher- ja kulttuuriympäristöä ja merellisyyttä koskevia tavoitteita, jotka toteutuvat jo monin tavoin muissakin nykyisissä Helsingin kaupungin strategioissa ja päätöksissä. Kaupunkistrategian tavoitteena on lisäksi ketterä toimintakulttuuri, ja kaupunki toteuttaa palvelutehtävää vireän kaupunkielämän ylläpitämiseksi.

Kaupungin strategia toteuttaa hyvin pitkälle kansallisen kaupunkipuiston käsitteeseen sisältyviä tavoitteita ja voidaan katsoa, että puiston tavoitteet ovat alkaneet toteutua strategiassa kaupungin omin toimin. Kaupungin strategia sisältää esimerkiksi tavoitteet matkailun kehittämisestä, merellisen Helsingin kehittämisestä, vireästä kaupunkielämästä, hyvinvoinnin ja terveyden ja liikkumisen edistämisestä, kulttuuritarjonnasta, arkkitehtuurista ja osallisuuden vahvistamisesta. Strategiassa edellytetään myös mm. että ”viher- ja sinialueiden ekologinen laatu, saavutettavuus ja terveysvaikutukset turvataan”. Luonto- ja kulttuuriympäristöjen säilymisen turvaamisesta on määrätty yleiskaavassa. Näitä strategian tavoitteita on ryhdytty jo toteuttamaan. Merkittävimmät ristiriidat kaupungin tavoitteisiin syntyvät kansallisen kaupunkipuiston rajaamiseen suhteessa uuden yleiskaavan mahdollistamaan rakentamiseen.

Muiden kaupunkien kokemuksien mukaan kansallisen kaupunkipuiston status ei tuo välitöntä lisäarvoa, vaan statuksen hyödyntäminen vaatii kaupungin hallinnon eri toimijoiden tiivistä yhteistyötä, aluetta koskevien toimien johtamista ja alueen tavoitteellista kehittämistä. Vuorovaikutuksessa on tullut esiin kaupunkilaisten halu olla mukana kehittämässä kaupunkipuistoa, mikä on kaupungin voimavara.

Niin kuin valtuustoaloitteessa ja vuorovaikutuksessa on tullut ilmi, kaupungin tulee joka tapauksessa mahdollisen kansallisen kaupunkipuiston lisäksi kehittää virkistys- ja kulttuuriympäristöverkostoja tasapuolisesti ympäri kaupunkia, jotta virkistysalueet ovat kaikkien kaupunkilaisten saavutettavissa.

Toisaalta kaupunki voi toiminnassaan toteuttaa kansallisen kaupunkipuiston arvoja ja tavoitteita ilman puistopäätöstäkin kaavoituksen keinoin sekä kehittämällä kulttuuriympäristöjen ja virkistysalueiden uudenlaista palvelukokonaisuutta, edistämällä olemassa olevien strategioiden toimeenpanoa, kohdentamalla hankkeita luontoalueiden saavutettavuuden parantamiseksi sekä rohkaisemalla kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa.

Lisäarvoa kansallisesta kaupunkipuistoa koskevasta päätöksestä katsotaan syntyvän esimerkiksi kulttuuriympäristökokonaisuuksien paremmasta huomioimisesta kansallisen kaupunkipuiston alueella.

KKPH!-liikkeen kommentin mukaan tulevaisuuden arvonmuodostuksessa ihmisten luomat palvelut ja algoritmit korostuvat. Kaupungit eivät keskity niinkään teollisuuden ympärille, vaan asukkaiden viihtyvyys ja vuorovaikutus tuottavat paremmin. Eurooppalaiset kaupungit kuten Berliini ja Kööpenhamina ovat tunnistaneet tämän. Kansallinen kaupunkipuisto olisi osa tätä kehitystä. Suomalainen ainutlaatuinen kansallinen kaupunkipuisto -verkosto on herättänyt kansainvälistäkin kiinnostusta. Se on voittanut European Garden Award -palkinnon ja sitä on mm. esitelty Shanghain maailmannäyttelyssä, jonka teemana oli ”Parempi kaupunki - parempi elämä.

Kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden toteutuminen tällä hetkellä kaupungin strategiassa ja päätöksissä

KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON KRITEERI	KAUPUNGIN OMAT STRATEGIAT JA PÄÄTÖKSET	KKP:N TUOMA LISÄARVO / HUOMIOITAVAA / KEHITETTÄVÄÄ
Kaupunkiluontoarvojen säilyttäminen - Ekologisuus ja jatkuvuus	» Kaupunkistrategia » Luonnonsuojeluohjelma ja metsäverkosto » Lumo-ohjelma » Luonnonhoidon linjaus » Yleiskaavamääräykset, teemakartat ja asemakaavoitus	» Lisäarvo syntyisi kokonaisuuksista » Suojelu on hoidettu nykyisin koko kaupungin kattavasti kaupungin omilla päätöksillä. » Kehitettävää: Toteutussuunnittelun jouduttaminen
Kansallisen historian ja kaupungin omien kehitysvaiheiden merkittävien kulttuuriympäristöjen ja rakennusten säilyttäminen	» Yleiskaavamääräykset ja suojeluasemakaavat. » Yleiskaava-aineistolla strateginen merkitys » Maakuntakaavan maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt -selvitys ja Uudenmaan kulttuuriympäristöstrategia 2018-2020 työn perustana » Osana kaupunginmuseon toimintasäännön kulttuuriympäristötiimin tehtäviä » Kaupunginmuseon kaupunginosainventointien suojelutavoitteet » Suojelu on osa kaavoitusprosessia – kehitys yksittäisistä rakennuksista kokonaisuuksien suojeluun. » VISTRA Kslk 8.11.2016 » Merellinen biennaali » Valmisteltava arkkitehtuuriohjelma	» Lisäarvo syntyisi kulttuuriympäristökokonaisuuksien säilyttämisestä KKP-alueella » Muiden maankäytöntavoitteiden yhteensovittaminen haasteena. » Kehitettävää: Kaupungin kulttuuriympäristöstrategia tarvitaan
Puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittävien puistojen ja viheralueiden säilyttäminen	» VISTRA ja siihen liittyvät selvitykset » Arvoympäristöt -selvitys » Valmisteltava arkkitehtuuriohjelma » Asemakaavoitus » Puistoja, puutarhoja ja kulttuurimaisemia koskevat suojelumääräykset kaavoissa.	» Lisäarvoa syntyisi puistojen tunnettavuuden osalta niissä kohteissa, joissa puistoja hoidetaan jo nytkin. » Kehitettävää: Vistra-selvitysten ja arvoympäristöselvitysten yhteenveto tarvitaan
Kaupunkikeskeisyys - Viher- ja kulttuuriympäristöt ovat osa kaupunkirakennetta	» VISTRA » Yleiskaavan tavoitteet viher- ja merellisestä verkostosta ja ja huomioiminen asemakaavassa	» Päätös velvoittaa säilyttämään arvot kansalliseksi kaupunkipuistoksi rajatulla alueella. » Kehitettävää: Otetaan huomioon kaavoituksessa ja toteutuksessa
Laajuus ja eheys. Riittävän laajat viheralueet, mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen viheralueita pitkin. Sini- ja viherverkosto	» Yleiskaava ja asemakaavat » VISTRA » Merellinen strategia valmistelussa. » Helsingin liikkumisen kehittämisohjelma » Kaupunkistrategian liikkumisohjelma	» Päätös velvoittaa säilyttämään arvot kansalliseksi kaupunkipuistoksi rajatulla alueella. » Kehitettävää: Rantareitti

KKPH!-liikkeen työstämä yhteenveto Kansallisen kaupunkipuiston vaikutuksista kaupungille (30.6.2018).

Helsingin kansallisen kaupunkipuiston selvitys on osa kaupunkistrategian tavoitetta ”Elävät, omaleimaiset ja turvalliset kaupungin osat”. Vuorovaikutuksessa on pohdittu, kuinka kansallisen kaupunkipuiston perustaminen tukee kaupungin strategian muita tavoitteita: Alla on KKPH! -liikkeen kooste kansallisen kaupunkipuiston vaikutuksista.

KAUPUNKISTRATEGIAN TAVOITTEET 2017-2021	
Elävä ja kiehtovasti omaperäinen	» KKPH tuo esiin ainutlaatuista luontoa ja historiaa
Ketterä toimintakulttuuri	» Helsinki lupaa olla mahdollistaja ja edellytysten luoja, KKPH tulee nähdä mahdollisuutena ja osana uudenlaista edistyksellistä toimintakulttuuria
Kestävä kasvu	» KKPH voi olla merkittävä vastaus mm. kestävän kasvun vaatimista liikunta- ja virkistyspaikoista. Tuoreet tutkimustulokset puhuvat luontosuhteen merkityksestä ja mm. metsien terveysvaikutuksista
Kansainvälinen tapahtumien kaupunki	» Helsinki lupaa olla moniarvoinen ja tarjota alustan erilaisille kohtaamisille. Mainittujen urheilu- yms tapahtumien ohella tulee ottaa huomioon myös ainutlaatuisen luonnon ja historian tarjoamat mahdollisuudet, joita KKPH mahdollistaa.
Helsinki on maailman vaikuttavin paikka oppia	» KKPH tarjoaa erinomaisen uudenlaisen mahdollisuuden uudenlaiseen oppimisympäristöön ja innovatiivisiin kokeiluihin
Liikkuva ja terveellinen kaupunki kaikille	» KKPH varmistaa kiinnostavien kohteiden säilymisen luonnossa ja kulttuuriympäristöissä tapahtuvaan arkiliikkumiseen
Elävät, omaleimaiset ja turvalliset kaupunginosat	» Strategiassa luvataan vaalia arvokasta luontoa. Merellisyyden ohella myös muut luontoelementit ovat Helsingille arvokkaita vetovoimakohteita, joiden säilyminen voidaan turvata KKPH:n kautta. » KKPH tukee monin tavoin hyvää elämää Helsingissä ja on osana Luomoavan luontometropolin brändiä.

Vaikutukset maanomistukseen

Kansallisen kaupunkipuiston alueella asemakaavat ohjaavat alueen maankäyttöä ja maanomistajien mahdollisuuksia kehittää aluettaan.

Välilliset vaikutukset

Välilliset vaikutukset tulevat esiin kansallisen kaupunkipuiston alueella tehtävien kaavamuutosten mielipiteissä ja lausunnoissa ja mahdollisesti myös valitusperusteissa. Tässäkin hankkeiden ennakointi perustamispäätöksessä ja hoito- ja käyttösuunnitelmassa on tärkeää.

Juridiset vaikutukset

Kansallisesta kaupunkipuistosta säädetään MRL:n 9 luvussa sen 68-71 §:ssä.

Kansallinen kaupunkipuisto voidaan perustaa kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, luonnon monimuotoisuuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistyksellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka MRL:n mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön.

Ympäristöministeriö päättää kansallisen kaupunkiympäristön perustamisesta ja tähän perustamispäätökseen voidaan kunnan suostumuksella ottaa alueen olennaisten arvojen säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Tämän suunnitelman laatii kunta ja sen hyväksyy ympäristöministeriö.

Kansallisen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon perustamispäätöksessä ja hoito- ja käyttösuunnitelmassa puistoa koskevat määräykset (MRL 70.3 §). Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta on todettu, että ”Kansallisella kaupunkipuistolla ei ole oikeusvaikutuksia sen alueella tapahtuvaan rakentamiseen tai muihin toimenpiteisiin, ellei hyväksymispäätöksessä tai hoito- ja käyttösuunnitelmassa ole annettu erityisiä määräyksiä. Rakentamista ja muita toimia ohjaavat kaavat, yleis- tai asemakaava, joiden aluevarausten tulee lain mukaan olla kansallisen kaupunkipuiston tarkoitukseen soveltuvia.”

MRL:n mukaan puisto voidaan myös lakkauttaa tai määräyksiä muuttaa. Tämä on lain mukaan mahdollista, jos alueen arvo on olennaisesti vähentynyt tai jos yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttaminen sitä edellyttää. Ympäristöministeriön lain tulkinnan mukaan kansallisen kaupunkipuiston rajauksia muutetaan vain erityistapauksissa. Yleensä on kysymys sellaisten alueiden poistamisesta, joilla ei – syystä tai toisesta – ole kansallisen kaupunkipuiston erityisiä arvoja. Hämeenlinnassa on ollut kyse pienistä rajaustarkistuksista Hämeenlinnan rautatieaseman ympäristössä, jonne – kansallisen kaupunkipuiston kupeeseen – on suunnitteilla uusi asuinalue. Kansallisesta kaupunkipuistosta on mahdollista poistaa asuinalueen liikennejärjestelyjen kannalta tärkeitä alueita, joilla ei ole kansallisen kaupunkipuiston erityisiä arvoja. Hämeenlinna on vastaavasti varautunut – samassa yhteydessä – hakemaan laajennusalueiksi sellaisia alueita, joilla on kansallisen kaupunkipuiston erityisiä arvoja, mm. Aulangon hotellin ja kylpylän ympäristö, jonka liittämiseen ei vuonna 2001 ollut kaavallisia eikä lainsäädännöllisiä edellytyksiä.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että lakkauttaminen lienee käytännössä varsin harvinaista. Rajauksen muuttaminen tai puistoa koskevien määräysten muuttaminen voi tulla kyseeseen useammin. Tällaisena yleisen edun kannalta tärkeänä hankkeena voisi pitää esim. tiehankkeita.

Erilaiset käsitykset kansallisesta kaupunkipuistosta?

Vuorovaikutuksessa tuli selkeästi ilmi, että kansallinen kaupunkipuisto on vaikeasti markkinoitava ja määriteltävä käsite ja sen sisällöstä ja vaikutuksista on erilaisia ja jopa ristiriitaisia tulkintoja. Työpajoissa on puhuttu jopa kansallinen kaupunkipuisto-aatteesta. Osa helsinkiläisistä kokee Helsingin tarvitsevan kansallisen kaupunkipuiston. Päätökseltä odotetaan pysyviä ja johdonmukaisia ratkaisuja kaupunkilaisille tärkeiden viher- ja kulttuuriympäristöjen säilyttämiseksi. Keskusteluissa tuli esiin myös se, että kansallinen kaupunkipuisto ei ole väline koko Helsingin viheralueverkoston suojeluun vaan puiston aluetta on rajattava.

Muiden kaupunkien kokemukset

Tampereen kaupungin kansallista kaupunkipuistoa koskevan selvityksen ja muiden kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon kuuluvien kaupunkien edustajien mukaan kaupunkipuisto on käsitteenä vielä suhteellisen tuntematon. Prosessina kansallinen kaupunkipuisto on osa maankäytön suunnittelua. Kansallinen kaupunkipuisto nähdään maankäytön suunnittelussa eheyttävän kaupunkisuunnittelun välineenä ja sillä pyritään varmistamaan, että kaupungille tärkeät arvot säilyvät asemakaavoitusta pysyvämmällä päätöksellä tuleville sukupolville. Muissa kaupungeissa on koettu, että kansallisen kaupunkipuiston valmisteluprosessi on parantanut hallintokuntien välistä yhteistyötä yhteisten päämäärien saavuttamisessa. Muut kaupungit kokevat kansallinen kaupunkipuisto -statuksen neutraalina tai lievästi positiivisena asiana, mutta lisäarvo kaupungille syntyy vasta kaupungin omista toimista alueen kehittämiseksi. Muissa kaupungeissa on varauduttu myös laajentamaan puistoaluetta, mutta toisaalta on jouduttu myös joissakin hankkeissa pieniltä osin purkamaan tehtyä päätöstä.

Tampere on edennyt kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen vuonna 2017 valmistuneen esiselvityksen perusteella ja tavoitteena on perustaa kansallinen kaupunkipuisto vuonna 2020. Tampereella rajausta valmistellaan virkatyönä ottaen huomioon maankäytön muutosalueet ja kaupunginhallitus päättää hakuvaiheen valmisteluaineistoon liittyvän alustavan rajausehdotuksen asettamisesta nähtäville asukkaiden ja osallisten palautteenantoa varten. Nähtävilläoloaikana järjestetään asukastilaisuus, mielipiteitä hankkeesta sekä alustavasta aluerajausehdotuksesta kerätään nettikyselyn avulla. Palaute käsitellään ja jatkotyö ohjeistetaan kaupunginhallituksessa. Nähtävilläolon jälkeen käynnistetään hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelu, jossa hyödynnetään saatua palautetta. Hakemuksen sekä hoito-ja käyttösuunnitelman valmistelu tehdään yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa varmistaen hakemuksen riittävyys lakiin ja ympäristöministeriön asettamiin arviointikriteereihin nähden. Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelu etenee MRL § 70 mukaisesti. Tampereen tarveselvitystä varten tehtiin neljä kyselyä, joissa selvitettiin kansallisen kaupunkipuiston vaikutuksia erityisesti maankäytön suunnitteluun sekä elinkeino- ja maapolitiikkaan. Vastaajina olivat Hangon, Heinolan, Hämeenlinnan, Porin, Porvoon ja Turun kaupunkien kansallista kaupunkipuistoa valmistelleet henkilöt kaupunkisuunnittelun, puistosuunnittelun, kiinteistötoimen ja elinkeinojohdon vastuualueilta. Lisäksi tehtiin kysely hankkeen valmisteluprosessista valmisteluvaiheessa olevien kaupunkien edustajille eli Forssan, Kotkan, Kuopion, Rovaniemen, Seinäjoen ja Valkeakosken edustajille. Myös prosessin keskeyttäneitä tahoja, Helsinkiä ja Oulua, kuultiin.

Statuksen saaneet kaupungit arvioivat, että kansallista kaupunkipuistoa voidaan käyttää helposti valitusperusteena ja toisinaan väärin perustein. Tämän vuoksi on tärkeä tiedottaa kaupunkipuiston vaikutuksista kaavoitusprosessiin heti kaavoituksen alussa. Lähtökohtana on, että kaupunkipuistorajaukseen ei sisällytetä alueita, joiden kaavassa on varattu mahdollisuus uudis- tai täydennysrakentamiseen. Turun kaupungin kokemusten mukaan kaavojen valmistelua koskevissa mielipiteissä kansallinen kaupunkipuisto tulee esiin ja asukkaat ottavat sen esille vastustaessaan uudistuksia. Kaavamuutokset ovat kuitenkin mahdollisia kansallisen kaupunkipuiston alueella. Useimmissa statuksen saaneissa kaupungeissa on tehty asemakaavojen muutoshankkeita kansallisen kaupunkipuiston sisällä konsultoiden ympäristöministeriötä. Kaupunkien kokemusten mukaan tarkempi maankäytön suunnittelu teettää lisätyötä. Hankkeet eivät ole jääneet toteutumatta, mutta kaavoituksessa ja toteutuksessa huomioidaan tarkemmin kansallisen kaupunkipuiston tavoitteet. Kaavojen sisältötarkastelu tehdään kaupunkipuiston arvopohjalta ja tarkasteluissa varmistetaan, että alueelle määritellyt arvot säilyvät. Muiden kaupunkien maankäyttövisioissa on otettu huomioon myös kansallisen kaupunkipuiston laajentumisoptiot.

Kansallisten kaupunkipuistokaupunkien verkostotapaaminen 6.–7.9.2017 Forssassa kartoitettiin muiden kaupunkien kokemuksia ja keskusteltiin kansallisten kaupunkipuistojen tulevaisuudesta ympäristöministeriön Jukka-Pekka Flanderin kanssa.

Verkoston kaupungit hakivat konsulttien avulla tapaamisesta keinoja hyödyntää vaikeaksi koettua kansallisen kaupunkipuiston statusta. Kaupungit olivat laatineet esitteen, jossa verkoston kaupunkeja markkinoidaan ”tähti”-kaupunkeina. Puistojen markkinointia aiotaan tehdä jatkossa kaupunkien yhteisenä verkostona. Tuotteistamiseen haettiin myös verkoston apua.

Yleisenä huomiona voi todeta, että kansallisten kaupunkipuistojen hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat useissa kaupungeissa ”vaiheessa” tai päättämättä. Vaikka kansallisesta kaupunkipuistosta on ollut päätös, hoito- ja käyttösuunnitelmien laadinta on vienyt vuosikausia päätöksen jälkeen.

Verkostotapaamisessa todettiin, että yhteisiä linjauksia maankäyttöratkaisuissa on haettu ympäristöministeriön kanssa aluerajausten puitteissa ns. vanhoissa kansallisissa kaupunkipuistokaupungeissa Porissa, Hämeenlinnassa ja Heinolassa sekä Hangossa. Myös päätöksen purkuprosessi osa-alueiden ja koko statuksen suhteen on tullut keskusteluissa esille. Tampere on tehnyt lisäselvityksiä hankkeen kannalta keskeisistä kaupunkirakenteen muutosalueista sekä käynnistää hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen ennen kuin puisto voidaan perustaa.

Kun Tampereella on tutkittu kaavallisia edellytyksiä kansalliselle kaupunkipuistolle, on todettu, ettei keskustan strateginen osayleiskaava todennäköisesti riitä yksinään turvaamaan kansallisen kaupunkipuiston tavoitteita maankäytön muutosalueilla. Tämän vuoksi on mahdollista, että tarvitaan lisäksi kaavoitusta ohjaavia erillismääräyksiä, jotka hyväksytään kaupunginhallituksessa. Jos päätetään edetä kohti hakuvaihetta, tarvitaan tarkemmat selvitykset muutosalueista. Tampereella on todettu esim. että Eteläpuiston asemakaavan tavoitteet eivät ole ristiriidassa kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden kanssa ministeriön kanssa käytyjen alustavien neuvottelujen mukaan. Asemakaavaprosessin keskeneräisyys on kuitenkin haaste, sillä mahdollisessa hakuvaiheessa rajaus on täsmällisesti määriteltävä. (Lähde: Tampereen kansallinen kaupunkipuisto. Tarveselvitys 2016)

Esimerkit ulkomailla

Ruotsin lainsäädännössä on myös kansallisen kaupunkipuiston (nationalstadsparken) käsite, joka on ollut esimerkkinä Suomen maankäyttö- ja rakennuslakiin sisällytetystä kansallisesta kaupunkipuistosta. Tukholman Ekoparken on perustettu poikkeuslailla. Tällä hetkellä mietitään lain muuttamista Suomen mallin mukaiseksi. Ruotsiin ei ole perustettu muita kansallisia kaupunkipuistoja, vaikka selvityksiä on tehty. Tukholman kaupungissa kansallisen kaupunkipuiston rajaaminen ja puistoa koskevien määräysten tulkinta on osoittautunut vaikeaksi. Ympäröivän alueen maankäytölle asetettujen tavoitteiden yhteensovittaminen on jatkuvien tulkintaerimielisyyksien kohteena. Vaikeudet ovat tulleet esille yhden Tukholman merkittävimmän maankäytön muutosalueen (Norra Djurgårdstaden / Royal Seaport) suunnittelun yhteydessä, jossa tehokkaan maankäytön ja kaupunkikuvallisten tavoitteiden sovittaminen puiston vaatimusten kanssa yhteen on ollut erityisen haastavaa. Valtion puolelta yhteistyötahona toimii Ruotsissa lääninhallitus (länsstyrelse), jonka tulkinnat ovat olleet kaupungin näkökulmasta tiukkoja. Rakennusoikeutta on mm. jouduttu karsimaan esitettyihin kaavaehdotuksiin nähden merkittävästi. Kaupunki on teettänyt osana suunnittelua lukuisia kaupunkipuistoon liittyviä selvityksiä. Valtiolla ei ole taloudellista vastuuta asiassa. Tulkintaerimielisyydet ovat poikineet myös oikeusprosesseja. Yhden aluetta koskevan kaavan osalta alempi oikeusaste on kumonnut valtuuston tekemän päätöksen. Tukholman kaupunki on valittanut asiasta edelleen seuraavaan oikeusasteeseen, jossa prosessi on edelleen kesken. Tosin erimielisyyksiä olisi ollut ilman päätöstäkin kansallisesta kaupunkipuistosta. (Lähde: Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto 6.9.2016)

Ympäristöministeriön edustajan mukaan maailmalla ei ole Tukholmaa lukuun ottamatta vastaavia National Urban Park -konsepteja, mutta kiinnostus konseptiin on herännyt laajalti, samoin kuin halu brändätä kaupunkeja vehreyden kautta. Käsitettä käytetään eri yhteyksissä viittaamaan luonto- tai muilta arvoiltaan kansallispuistoihin rinnastettaviin kaupunkipuistoihin, ilman yhteyttä Kansallisen kaupunkipuiston käsitteeseen sinänsä, mm. World Urban Parks –verkostossa. Esim. Lontoossa on kaupungin pormestarin aloitteesta virinnyt keskustelu kaupungin puistojen liittämisestä kansallispuisto-käsitekokonaisuuteen. (*http://www.nationalparkcity.london/*). Kanadan ensimmäinen National Urban Park on Torontossa. Puisto muodostaa 50 km^2:n laajuisen virkistysalueen ja ekologisen käytävän.

Vastaavaa lakia kuin Suomessa ei ole muualla maailmassa. Ympäristöministeriön edustajan mukaan Itämeren ympäristön suurilla kaupungeilla ei ole Tukholmaa lukuun ottamatta vastaavaa viher- ja siniympäristöjen kokonaisuutta kuin Helsingillä.

Ruotsin ainoa kansallinen kaupunkipuisto (Kungliga nationalstadsparken) sijaitsee Tukholman, Solnan ja Lidingön kuntien alueella (Ulriksdal – Haga – Brunnsviken – Djurgården), ja on kooltaan 2 700 ha.

Ajatus kansallisten kaupunkipuistojen perustamisesta syntyi Ruotsissa Tukholmassa 1980- ja 90-lukujen vaihteessa. Aktiiviset luontoharrastajat ja kaupunkikulttuurin ystävät havaitsivat tuolloin, että kiivastahtinen kasvu ja massiiviset rakennushankkeet uhkasivat jo kaupunkilaisille virkistysalueina rakkaita, historiallisestikin arvokkaita kuninkaallisia jahtipuistoja. Tilanteen tarkastelu johti oivallukseen: havaittiin, että puistot muodostivat ehjän kokonaisuuden, joka jatkui viheralueiden ketjuna kaupungin ulkopuolelle. Paikalliset luonto- ja kulttuurijärjestöt sekä WWF liittivät voimansa yhteen ja syntyi yhteenliittymä Ekoparksfonden WWF. Yhdistys ehdotti laajan kokonaisuuden suojelua. Tukholmalaiset ottivat ajatuksen omakseen, ja jo vuonna 1995 Valtiopäivien päätöksellä perustettiin 27 km^2 laajuinen nationalstadspark Ekoparken. Nimi on monitulkintainen: se viittaa mm. alueen kuuluisiin tammiin ja ekologiseen hoitosuunnitelmaan. Nykyään alue on suosittu virkistys-, opetus- ja matkailukohde.

Suomeen ajatus kansallisten kaupunkipuistojen perustamisesta rantautui pian Tukholman jälkeen. Idea poimittiin mukaan tuolloin meneillään olleeseen maankäyttö- ja rakennuslain uudistustyöhön.

Vaihtoehtojen vertailu

Työn kuluessa on syntynyt neljä erilaista etenemistapaa. Vaihtoehtoiset etenemistavat ovat: VE Nyky+ Helsingin kaupunkipuisto, eli kaupungin omat toimet viher- ja kulttuuriympäristöverkoston arvojen turvaamiseksi kokonaisuutena ilman ympäristöministeriön päätöstä, VE1 Laaja rajaus, VE2 Keskuspuiston ja Helsinkipuiston kokonaisuus sekä VE3 Merellinen rajaus.

Vuorovaikutuksessa ja verkkodialogissa syksyllä 2018 laajin rajausvaihtoehto (VE1) sai vuorovaikutukseen osallistuneiden kaupunkilaisten piirissä eniten kannatusta jatkotyön pohjaksi. Sitä perusteltiin pitkäjänteisellä viheralueiden säilymisellä, suurella potentiaalilla, ilmastonmuutoksen torjunnalla, luonnon monimuotoisuuden turvaamisella ja kaupunkilaisten mahdollisimman tasapuolisella mahdollisuudella nauttia kaupunkipuistosta. Laajaan rajaukseen esitettiin lisättäväksi myös lukuisia laajan karttarajauksen ulkopuolisia alueita, mm. lähiöitä ja itä – länsi suuntaisia yhteyksiä sekä kaupunkipuroja. Kansallinen Kaupunkipuisto Helsinkiin! -liike totesi, että vaih-

toehdot VE2 ja VE3 eivät vastaa valtuustoaloitteen ja liikkeen tavoitteita.

Muutamassa kannanotossa kannatettiin suppeampaa rajausvaihtoehtoa, jotta kaupungin kehittäminen ja täydennysrakentaminen eivät vaarantuisi. Nähtiin myös, että rakennettuja alueita ei juuri pitäisi kaupunkipuistoon liittää. Perustamalla suppeampi kaupunkipuisto voitaisiin siihen ohjata tehokkaammin resursseja ja puistoa mahdollisesti jatkossa laajentaa, jos se osoittautuu hyväksi konseptiksi. Keskustelussa tuotiin esiin myös laajan rajauksen mukanaan tuoma valmisteluprosessin pitkä aika.

Kaikkien vaihtoehtojen (VE Nyky+, VE1, VE2 ja VE3) luonto- ja maisema- ja kulttuuriympäristöjen sekä kaupunkilaisten hyvinvoinnin turvaaminen ja kehittäminen kokonaisuutena vaatii kaupungilta toimialojen yhteistä toimintatapaa koko kaupungin alueella.

Vaihtoehtojen erot ovat lähinnä puiston laajuudessa ja siinä halutaanko kaupungin vetovoimatekijät viher- ja virkistysalueiden, maiseman ja luontoarvojen sekä kulttuuriympäristöarvojen osalta turvata ympäristöministeriön päätöksellä ja pysyvällä statuksella vai kaupungin omin toimin.

Vaihtoehdossa VE Nyky+ (Helsingin kaupunkipuisto) kaupunki jatkaa kaupungin viher- ja kulttuuriympäristöverkoston kehittämistä kaavoituksen ja uuden toimialoja yhdistävän toimintatavan ja suunnittelujärjestelmän avulla. Etuna on, että kaupunkilaisten toivetta koko kaupungin kattavan ja tasapuolisen viherverkoston kehittämisestä ja siihen liittyviä toimenpiteitä ja osallistamista päästään jatkamaan heti ilman erillistä kansallisen kaupunkipuiston hakuprosessia.

Vaihtoehto VE1 (Laaja alustavan tarkastelualueen rajaus) on Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! –liikkeen esitykseen perustuva vaihtoehto, joka tuo esiin Helsingin erityispiirteen koko kaupungin alueelle levittäytyvästä viher- ja kulttuuriympäristöjen verkostosta. Vaihtoehdon tavoitteena on turvata virkistysalueet ja hyvinvointitekijät tasapuolisesti koko kaupungin alueella. Maankäytön suunnittelun kannalta vaihtoehdon rajaukset selviävät vasta asemakaavaprosesseissa ja valmistelu vie useita vuosia.

Vaihtoehdot VE2 ja VE3 ovat pohjia suunnitteluratkaisuille, joissa puistoon otettavat alueet täyttävät kansallisen kaupunkipuiston kriteerit ja ovat maankäytöltään vakiintuneita. Tavoitteena on ollut myös, ettei puisto rajautuisi alueisiin, jotka vaativat jatkossa yleis- tai asemakaavatasoista suunnittelua. Maankäytön suunnittelun kannalta vaihtoehtojen rajaukset selviävät vasta tulevissa asemakaavaprosesseissa. Nämä ratkaisut eivät tyydytä KKPH! -liikettä.

Johtopäätökset ja jatkotoimenpiteet

Johtopäätökset

- Esiselvityksessä on tarkasteltu mahdollisen kansallisen kaupunkipuiston perustamista koskevan päätöksen vaikutuksia Helsingissä laajasti eri näkökulmista sekä esitetty puistolle vaihtoehtoisia alustavia tarkastelualueita ja vaihtoehtoinen kaupungin oma toimintatapa. Kaupunkilaisille on järjestetty verkkokysely, jossa selvitettiin kansallisen kaupunkipuiston arvoja ja kansallisen kaupunkipuiston alustavaa tarkastelualuetta. Arviointi vaikutuksista on tehty avoimissa työpajoissa, verkkodialogissa, työryhmässä, asiantuntijatyönä ja taloudellisten vaikutusten osalta konsulttityönä. Vaikutusten arviointia on hankaloittanut se, että puiston laajuudesta ei ole yksimielisyyttä. Lisäksi on ollut vaikea erottaa itse päätöksen vaikutukset ja sellaiset vaikutukset, jotka syntyisivät niistä toimista, joita odotetaan tehtävän puistoa koskevan päätöksen jälkeen tai jotka joka tapauksessa tehtäisiin.

- Vuorovaikutteinen työote on ollut leimaa antava koko esiselvitysvaiheelle. Prosessin eri vaiheissa on käytetty useita eri osallistumisen tapoja sekä kokeiltu uusia vuorovaikutuksen menetelmiä ja alustoja. KKPH! –liike on ollut aktiivisesti mukana vaikuttamassa myös itse valmisteluprosessin ja vuorovaikutuksen suunnitteluun ja johtopäätöksiin.

- Maankäyttö- ja rakennuslain mahdollistama Kansallinen kaupunkipuisto ei ole ainut väline Helsingin viher- ja kulttuuriympäristöjen vaalimiseen ja kehittämiseen, mutta päätöksen toivotaan tuovan pysyvyyttä kansalliseksi kaupunkipuistoksi rajatulle alueelle. Toisaalta Helsingissä yleiskaava määräyksineen ja yleiskaavan kaupunkiluontoa ja kulttuuriympäristöä koskevat liitekartat ja asemakaavat sekä muut päätökset sitovat ja velvoittavat jo nyt kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden säilyttämiseen koko kaupungin alueella. Lisäksi kaupunkiympäristölautakunta on hyväksynyt Viher- ja virkistysverkoston kehittämisperiaatteet 8.11.2016 (VISTRA). Viher- ja virkistysverkoston ja kulttuuriympäristön arvot ovat säilyneet hyvin pitkän määrätietoisen suunnittelun tuloksena.

- Esiselvityksen perusteella Helsingillä on kansalliselle kaupunkipuistolle asetettujen kriteerien perusteella edellytykset hakea kansallisen kaupunkipuiston statusta hyvin säilyneen viher-, luonto- ja virkistysverkoston, merellisen verkoston ja kulttuuriympäristön säilyneisyyden perusteella. Positiivinen ongelma on se, että arvokohteita on paljon. Haasteellista on löytää kansalliselle kaupunkipuistolle sellainen rajaus, joka tyydyttäisi kaikkia osallisia ja joka ei olisi ristiriidassa jo tehtyjen maankäyttöä koskevien päätösten kanssa. Kaikkien arvokohteiden ottaminen mukaan kansallisen kaupunkipuiston rajaukseen vuorovaikutuksessa esiin tulleiden toiveiden mukaisesti ei ole tarkoituksenmukaista. Kaupunki hoitaa myös mahdollisesti kansalliseksi kaupunkipuistoksi rajattavan alueen ulkopuolisiakin alueita tasapuolisesti.

- Kaupunkistrategiassa mainittu mahdollinen kansallinen kaupunkipuisto tukisi kansallista kaupunkipuistoa koskevan lain (MRL 9.luku) tavoitteita puistoksi rajattavalla alueella, mutta toisaalta kaupungin strategia ja muut päätökset toteuttavat jo monin eri tavoin laissa esitettyjä tavoitteita koko kaupungin alueella.

- Työn lähtökohtana on ollut, ettei mahdollisesti tehtävä päätös kansallisesta kaupunkipuistosta ole ristiriidassa Helsingin yleiskaavan tai esimerkiksi merellisen strategian kanssa. Työssä esitetyt laajat alustavat tarkastelualueet rajautuisivat useissa kohdissa yleiskaavan mahdollistamiin maankäytön muutosalueisiin. Näissä kohteissa kansallisen kaupunkipuiston tarkka rajaus selviäisi vasta asemakaavoituksen tuloksena. Kaupungin kaavoituksen ja ylläpidon asiantuntijat näkevät hakuprosessin pitkänä. Alueeseen tulisi ottaa vain sellaisia alueita, joiden käyttö on vakiintunut ja suojeltu kaavalla. Ympäristöministeriö on tulkinnut lakia niin, että päätös ei vaikuta rajauksen ulkopuoliseen maankäyttöön. Mahdollisen rajauksen sisällä, Kansallisen kaupunkipuiston alueella, alueen arvoja tukevat kaavamuutokset ovat jatkossa mahdollisia, mutta muut maankäytön muutokset eivät.

- Esiselvitystyössä ja vuorovaikutuspilotissa on syntynyt kolme laajuudeltaan erilaista alustavaa tarkastelualuetta kansalliselle kaupunkipuistolle (VE1, VE2 ja VE3). Lisäksi on esitetty vaihtoehtoinen toimintatapa VE Nyky+, joka on kaupungin oma toimintatapa viher- ja kulttuuriympäristöarvojen turvaamiseen ja kehittämiseen koko kaupungin alueella ilman ympäristöministeriön päätöstä.

- Laaja alustava tarkastelualue (VE1)
- Keskuspuiston ja Helsinkipuiston kokonaisuus (VE2)
- Merellinen tarkastelualue (VE3)
- Helsingin kaupunkipuisto kaupungin omin toimin ja päätöksin (VE Nyky+)

- Ohjausryhmä on korostanut vaikutusten arvioinnin merkitystä. Vuorovaikutuspilotissa ja vaikutusten arvioinnissa on tullut esiin viheralueiden suuri merkitys kaupunkilaisten hyvinvoinnille.

- Taloudellisten vaikutusten arviointi on tehty esiselvityksen loppuvaiheessa erillisenä konsulttityönä. Kaupungin kannalta kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto on VENyky+. Vaihtoehdon VENyky+ kustannuksissa on huomioitu ehdotettu 10 % tasokorotus viheralueiden hoitoresursseihin. Muissa vaihtoehdoissa mahdollisia kustannuksia aiheutuu erityisesti menetetystä rakennusoikeuden arvosta, jos kiinteä puistorajaus pienentää puistoon rajautuvien maankäytön muutosalueiden rakentamispotentiaaleja. Puistorajauksen määrittäminen vaatii myös kaavoitukselta ja muulta suunnittelulta lisätyötä ja resurssien suuntaamista kohteisiin, joiden suunnittelu on ajoitettu yleiskaavan toteutusohjelman loppuun. Taloudellisten hyötyjen kannalta eri vaihtoehtojen välillä ei pystytty osoittamaan merkittäviä euromääräisiä eroja.

- Kansallinen Kaupunkipuisto on yksi mahdollinen vastaus kaupunkilaisten huoleen viher- ja kulttuuriympäristöjen säilymisestä ja työväline eheyttävään suunnitteluun. Osallisuus- ja vuorovaikutuspilotissa muodostetut vaihtoehtoiset alustavat tarkastelualueiden rajausehdotukset luovat pohjan kansallisen kaupunkipuiston eteenpäin viemiseen Helsingissä, mutta edellyttävät tarkempia maankäyttötarkasteluita.

- Vaihtoehto VE1 on valtuustoaloitteeseen ja Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! -liikkeen ehdotukseen perustuva laaja koko Helsingin kattava viher- ja kulttuuriympäristöjen kokonaisuus. Vaihtoehto täyttää ympäristöministeriön kriteerit, mutta sisältää yleiskaavan muutosalueisiin liittyviä alueita, jotka edellyttävät maankäytön suunnittelua. Laajuudeltaan suppeammat vaihtoehdot VE2 ja VE3 sisältävät Suomen ja Helsingin historian ja tarinan kannalta tärkeimmät arvokkaat virkistys-, luonto- ja kulttuuriympäristöt. Näidenkin vaihtoehtojen rajaus vaatii maankäytön suunnittelua. Lisäksi mahdollisesti rajaus ja hakupäätökseen tarvittavat erityisiä arvoja turvaavat oikeudellisesti sitovat määräykset edellyttävät konsultointia ympäristöministeriön kanssa. Puiston laajuudesta on runsaasti eriäviä näkemyksiä, mutta vaihtoehto VE3 (Merellinen alustava tarkastelualue) on yhteinen perusta kaikille vaihtoehdoille.

- Jos kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen päätetään edetä, erityisten arvojen perustelu, puiston laajuus ja rajauksen tarkempi määrittäminen, vuorovaikutus, määräyksien laatiminen, neuvottelut ympäristöministeriön kanssa ja hoito- ja käyttösuunnitelman vuorovaikutteinen valmistelu ovat osa seuraavaa työvaihetta.

- Jos päätetään jatkaa kansallisen kaupunkipuiston hakuprosessia, olisi luontevaa jatkaa merellisen vaihtoehdon (VE3) selvittämistä ja varautua esittämään kansalliseen kaupunkipuistoon myöhemmin lisäalueita. Merellinen alustava tarkastelualue (VE3) sisältää Helsingin tarinan kannalta keskeiset teemat ja muodostaa pohjan ja ydinalueen kansallisen kaupunkipuiston jatkotyölle. VE3 sisältää merellisen kokonaisuuden lisäksi keskustan keskeiset, tarkoin määritellyt erityisiä arvoja sisältävät puistot ja kulttuuriympäristöt. Kokonaisuus on laajuudeltaan hallittu ja keskeinen ja toimisi jatkossa veturina koko Helsingin viheralueiden kehittämiselle. Tämäkin kokonaisuus ja mahdollinen hakemus edellyttävät tarkempaa kaavallisten edellytysten selvittämistä yleiskaavan mahdollistamien hankkeiden ja käynnissä olevien ja ennakoitujen kaava- ja liikennehankkeiden osalta. Ympäristöministeriön edustajan mukaan rajaukseen tulisi jatkossa sisällyttää lisäalueet, joita ovat ainakin Seurasaaren, Meilahden ja Töölön keskeiset puistot.

- KKPH! -liikkeen edustajat totesivat esiselvitysvaiheessa, että merellinen alustava tarkastelualue (VE3) ja Keskuspuiston ja Helsinkipuiston muodostama kokonaisuus (VE2) ovat liian suppeita, eivätkä vastaa liikkeen eikä valtuustoaloitteen näkemystä. Liikkeen mielestä kaupunki on poikkeuksellisen hieno ja kaupunkipuistosuunnitelman minimointi vie pohjan 82 järjestön kannattamalta hankkeelta. Mielipiteen mukaan kaupunkilaiset ansaitsevat ympäristön, joka rakentuu ympäristön arvot huomioon ottaen riittävän laajalle alueelle.

- Toinen mahdollisuus on tehdä päätös uudesta viher- ja kulttuuriympäristöä koskevasta toimintatavasta (VE Nyky+), joka edistää kaupungin toimialojen yhteistyötä ja takaa riittävät toimenpiteet vetovoimakohteiden ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin edellytysten säilymiselle kaupungin strategian pohjalta tasapuolisesti koko kaupungin alueelle. Vaihtoehto vastaa sisällöltään parhaiten valtuustoaloitteeseen, mutta se toteutettaisiin kaupungin omin toimin ilman ympäristöministeriön päätöstä. Vuo-

rovaikutuksessa tulleet mielipiteet ovat vahvistaneet tarvetta toteuttaa valtuustoaloitteessa, uudessa yleiskaavassa, yleiskaavan toteuttamisohjelmassa sekä kaupunkiympäristölautakunnan vuonna 2016 hyväksymissä viher- ja virkistysverkoston kehittämisperiaatteissa ja VISTRA I-II –raporteissa esitetyt tavoitteet. KKPH! -liikkeen mielestä vaihtoehto Nyky+ voisi toimia kansallisen kaupunkipuiston rinnalla ja parhaimmillaan Helsingistä voisi tulla Euroopan, ellei maailman toimivin luonto- ja kulttuuripääkaupunki.

- Kaupungin tasapuolisen kehittämisen kannalta vaihtoehto VE Nyky+ ja siihen liittyvä kaupungin yhteisen uuden toimintatavan ja suunnittelujärjestelmän kehittäminen on aloitettava joka tapauksessa heti, jotta tavoitteet merellisestä viherverkostokaupungista, luontoarvojen turvaamisesta, vapaa-ajan palveluista sekä kulttuuriympäristökokonaisuuksien vaalimisesta toteutuvat kaupungin tiivistyessä. Vuorovaikutuksessa esiin tullutta tietoa viheralueista voidaan hyödyntää parhaiten koko kaupungin viherverkoston kehittämistä ja kulttuuriympäristöjä koskevassa työssä. Kaupungissa on tarvetta kehittää viher- ja kulttuuriympäristöjä kokonaisuutena sekä tukea kaupunkilaisten omaehtoisen toimintaa. Vaihtoehto VENyky+ on kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto eikä se sulje pois mahdollisuutta jatkaa selvitystä tai hakea kansallisen kaupunkipuiston statusta myöhemmin.

Jatkotoimenpiteet

Seuraavassa esitetään toimenpiteet, jos A) päätetään edetä siten, että kehitetään koko kaupungin viherverkostoa kaupungin omin päätöksin (Helsingin kaupunkipuisto, VE Nyky+) tai B) edetään kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen.

A) Helsingin kaupunkipuisto kaupungin omin päätöksin (VE Nyky+)

Kehitetään Helsingin kaupunkipuistoa kaupungin omin päätöksin. Parannetaan organisaatiomuutoksen yhteydessä jo aloitettua toimialojen yhteistä toimintatapaa ja suunnittelujärjestelmää viher- ja kulttuuriympäristöjä koskevissa asioissa ja niitä koskevat tavoitteet tuodaan osaksi toimialojen ja palveluiden työtä. Toimintatapa yhdistää kaupunkiympäristön toimialan, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan, sosiaali- ja terveystoimialan sekä kaupunginkanslian kaupunkiympäristöön liittyvää toimintaa yhteisiin tavoitteisiin pääsemiseksi. Kiirehditään seuraavien hankkeiden toteuttamista:

1. Panostetaan virkistys- ja viherverkoston toteuttamiseen yleiskaavan (Viher- ja virkistysverkosto 2050) ja Viher- ja virkistysverkoston kehittämisperiaatteiden ja kehittämissuunnitelman mukaisesti (Kslk 2016, VISTRA II). Vihersormien arvot ja jatkuvuus turvataan. Poikittaisia virkistys- ja viheryhteyksiä (viherlinjat ja rantareitti) vahvistetaan ja virkistyspalveluita parannetaan.

» Merellisen viherverkostokaupungin kaavoituksen ja toteuttamisen painopisteitä kiirehditään viherlinjojen, rantaraitin ja muiden keskeisten poikittaisten viheryhteyksien (Viherlinjat) kehittämisen osalta. Kaupunginosapuistoja, liikuntapuistoja ja lähipuistoja kehitetään ja niiden saavutettavuus turvataan suunnittelussa ja toteutuksessa.

» Toteutetaan Keskuspuiston, Helsinkipuiston ja muiden vihersormien yleissuunnitelmiin pohjautuvat palvelut.

2. Kiirehditään Kaupunkiluontoverkostojen (metsä-, niitty- ja siniverkostot) toteuttamista yleiskaavan kaupunkiluonto -teemakartan tavoitteiden ja Helsingin luonnonsuojeluohjelman 2015-2024 mukaisesti

» Luonnonsuojeluohjelman ja yleiskaavan ekologiset metsä-, niitty- ja siniverkostot toteutetaan osana maankäytön suunnittelua ja virkistysverkostojen toteuttamista.

3. Toteutetaan merellinen strategia

» Merellisen strategian hankkeita edistetään strategian mukaisesti. Kiinnitetään huomiota erityisesti saarten palveluihin ja saavutettavuuteen sekä meriluonnon vaalimiseen.

4. Varmistetaan kulttuuriympäristöjen suojelu yleiskaavan ja asemakaavojen tavoitteiden mukaisesti ja laaditaan kulttuuriympäristöstrategia

» Kulttuuriympäristöjen turvaaminen ja vaaliminen varmistetaan laatimalla kulttuuriympäristöstrategia. Suunnittelu käynnistyy vuonna 2020.

» Kulttuuriympäristöä koskevia tavoitteita toteutetaan esim. Kantakaupungin asemakaavojen ajantasaistamisessa.

» Kulttuuriympäristöjen säilyttäminen otetaan osaksi Arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa

» Adoptoi monumentti -toimintamalli mahdollistaa kaupunkilaisten osallistumisen oman kulttuuriympäristönsä vaalimiseen. Adoptoi monumentti -toiminta on vapaaehtoistoiminnan muoto, jossa esimerkiksi yhdistys, yritys tai julkinen taho kuten koulu voi adoptoida muinaisjäännöskohteen ja tehdä kohteella konkreettisia hoitotoimia museon ohjaamana. Tässä toiminnassa tiivistetään yhteistyötä kaupunkiympäristön toimialan kanssa.

» Helsinki biennaalin vuonna 2020 alkava nykytaiteen näyttely luo alustan nykytaiteelle ja tapahtumille.

» Kaupunkistrategian ”maailman toimivin kulttuurikaupunki” tuo kulttuurin lähelle kaupunkilaisia ja luo kutsuvia paikkoja kaupungin omaehtoiselle toiminnalle.

5. Kaupunki turvaa riittävät rahalliset ja henkilöresurssit viher- ja kulttuuriympäristöjen kehittämiseen, toteutukseen ja hoitoon. Suunnittelua tehdään tiiviissä yhteistyössä asukkaiden kanssa.

6. Vahvistetaan kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa ja alustoja

» Vuorovaikutusta edistetään.

» Kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa kannustetaan ja kehitetään alustoja. (Esim. Rantakesä ja Nattours-hanke)

» Vuorovaikutuksessa jalkautetaan osallistumista kaupungin eri alueille sekä aktivoidaan mukaan enemmän myös sellaisia tahoja, jotka saattaisivat olla kiinnostuneita toimimaan tai järjestämään jotakin toimintaa puiston alueella tai siihen liittyen (esimerkiksi liikunta, yritystoiminta, ympäristökasvatus, opetus jne.).

7. Valmistellaan toimintapa, jolla kehitetään ja seurataan viher- ja virkistysverkoston sekä kulttuuriympäristöjen kokonaisuutta kaupungin vetovoimatekijänä.

B) Edetään kansallisen kaupunkipuiston hakuvaiheeseen

Laaditaan luonnos rajausehdotuksesta. Selvitetään kaavalliset edellytykset ja rajaus tarkemmin ja ennakoidaan maankäytön muutosalueet ja kaavaratkaisut.

» Valmistellaan esiselvityksen vaihtoehtojen pohjalta kansallisen kaupunkipuiston rajausehdotusluonnos ottaen huomioon maankäytön muutosalueet ja liikennehankkeet. Kaupunginhallitus pyytää rajausehdotusluonnoksesta lausunnot ja mielipiteet osallisilta.

» Perustellaan tarkemmin ne erityiset arvot, jotka päätöksellä halutaan turvata. Luontoarvot otetaan erityisesti huomioon.

» Puiston rajaus tarkentuisi asemakaavoituksen edetessä yleiskaavan toteuttamisohjelman mukaisesti useiden vuosien aikana.

» Selvitetään myös nk. ”Helsinkimallia”. Päätösprosessissa on ympäristöministeriön edustajan mukaan mahdollista edetä ripeämmin nk. ”Helsinkimallin” mukaisesti. Olisi mahdollista rajata KKP-alue maankäytöltään muuttuvilla alueilla katkoviivalla ja liittää hakemukseen kaavoitusta ohjaavat valtuuston hyväksymät oikeudellisesti sitovat erillismääräykset. On myös mahdollista jättää kaavoituksen kannalta keskeneräiset hankkeet pois rajauksesta ja liittää ne puistoon myöhemmin.

» Varataan lisää resursseja kansallisen kaupunkipuiston alueiden maankäyttötarkasteluihin, vuorovaikutukseen, perustamisselvitykseen ja hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen. Kansallisen kaupunkipuistoon liittyen on vireillä kymmeniä kaavahankkeita, ja lisäksi kantakaupungin alueella on noin sata hanketta vireillä.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitysraportin ja hakuasiakirjojen laatiminen sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen.

» Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen: Alueen kehittämistavoitteet sovitetaan yhteen kaavallisten tavoitteiden ja ylläpitoa koskevien hoito- ja käyttösuunnitelmien, aluesuunnitelmien ja esim. merellisen strategian toimenpiteiden kanssa. Koko kaupungin alueella tehtävät viher- ja kulttuuriympäristöverkoston toimenpiteet sisällytetään hoito- ja käyttösuunnitelmaan niiltä osin kuin ne koskevat kansallisen kaupunkipuiston aluetta. Myös tämän suunnitelman määräyksineen hyväksyy ympäristöministeriö hakemuksen yhteydessä tai sen jälkeen.

» Tarinatyön loppuun saattaminen

» Varsinaisen hakemuksen ja hoito-ja käyttösuunnitelman laadintaan liittyvän vuorovaikutuksen järjestäminen (kaupunkilaiset ja maanomistajat). Tavoitteena on jalkauttaa osallistumista kaupungin eri alueille sekä aktivoida mukaan enemmän myös sellaisia tahoja jotka saattaisivat olla kiinnostuneita toimimaan tai järjestämään jotakin toimintaa puiston alueella tai siihen liittyen (esimerkiksi liikunta, yritystoiminta, ympäristökasvatus, opetus jne.)

» Konsultoivat neuvottelut ympäristöministeriön kanssa

Kaupunginhallitus ja valtuusto käsittelevät ja päättävät kansallisen kaupunkipuiston statuksen hakemisesta ympäristöministeriöltä.

Ympäristöministeriö vahvistaa hakemuksen sekä hoito- ja käyttösuunnitelman ja konsultoi tarvittaessa jatkossa kansallista kaupunkipuistoa koskevassa suunnittelussa. Ministeriön edustajan mukaan kaupunki itse päättää alueensa kehittämistavoitteista ja yhteistyömuodoista ministeriön suuntaan.

Statuksen hyödyntäminen on riippuvainen kaupungin omasta aktiivisuudesta. Jatkossa tulee kehittää keinoja Kansallisen kaupunkipuiston brändin hyödyntämiseen ja markkinointiin.

Kansallisen kaupunkipuiston tavoitteet tuodaan osaksi toimialojen ja palveluiden työtä. Kansallisen kaupunkipuiston tavoitteena on olla työkalu, joka yhdistää kaupunkiympäristön toimialan, kaupunginmuseon, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan, sosiaali- ja terveystoimialan sekä kaupunginkanslian kaupunkiympäristöön liittyviä kehittämistoimia kansallisen kaupunkipuiston tavoitteisiin pääsemiseksi. Puiston hyötyjen kehittäminen tarvitsee vastuuhenkilön ja vastuuryhmän, jossa ovat mukana kaikki kaupungin toimialat ja kaupunkilaiset. Toisaalta myös kaupunkipuiston ulkopuoliset alueet tulee hoitaa vastaavalla tavalla tasapuolisesti.

Lähdeluettelo

Anttinen, Jukka-Pekka (2017). Helsingin uusi kansallinen kaupunkipuisto. KKP Työpaja III, 23.11.2017. *https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/3-miksi-kaupunkipuisto.pdf*

Flander, Jukka-Pekka (2010). Kansalliset kaupunkipuistot – kaupunkimaisemien aatelia. Teoksessa Lohtander, Liisa & Lassi Saressalo (toim.) Kulttuuriympäristöni, Rakennettu maisema. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:20. Suomen kotiseutuliitto ja Ympäristöministeriö, 47–50

Homan-Helenius, P. & Yli-Viikari, A. (2017). Lasten luontosuhde kehittyy tekemällä ja kokemalla. HAMK Unlimited Professional 13.11.2017. Haettu [22.12.2017] osoitteesta *https://unlimited.hamk.fi/hyvinvointi-ja-sote-ala/lasten-luontosuhde*

Hautamäki, Ranja ym. (2016). Tampereen kansallinen kaupunkipuisto – Tarveselvitys. Tampereen kaupunki / Kaupunkiympäristön kehittäminen Julkaisuja 4/2016.

Helsinkipuisto. Yleissuunnitelma. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2012.

Helsingin kaupunki. Vihreä ja merellinen Helsinki 2050. VISTRA OSA I: Lähtökohdat ja visio. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksiä 2013:4

Helsingin kaupunki. Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma. VISTRA osa II. Kaupunkisuunnitteluvirasto 2016.

Ilmatieteen laitos (2017). Ilmatieteen laitoksen tiedote 10.1.2017 *http://ilmatieteenlaitos.fi/tiedote/296502370*

Karlsson, Eki (2017). Kansallinen kaupunkipuisto virkistyskäytön ja ulkoilun näkökulmasta. KKP Työpaja III, 23.11.2017. *https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/3-virkistys-ja-ulkoilu.pdf*

Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arviointi. 21.4.2020. Ramboll Finland Oy.

Kestävän matkailun periaatteet. Kansallispuistot, luonto- ja historiakohteet sekä maailmanperintökohteet (2016). Metsähallitus, luontopalvelut. Luettu osoitteesta: *https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Esitteet/kestavan-matkailun-periaatteet.pdf*

Lahdensuo, Riikka (2017) Helsingin brändi kertoo kaupungin tarinaa. 23.11.2017. *https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/3-brandikonsepti-kkp.pdf*

Mattelmäki, Katri (2014). Kansallisen kaupunkipuiston perustamisedellytykset Mikkelissä. Opinnäytetyö AMK, Kevät 2014. Lahden ammattikorkeakoulu.

Mäenpää, Pasi & Maija Faenhle ja Harry Schulman (2017). Kaupunkiaktivismi, jakamistalous ja neljäs sektori. Teoksessa Bäcklund, Pia & Jouni Häkli, Harry Schulman (toim.). Kansalaiset kaupunkia kehittämässä.

Nyberg, Elina (2018). Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto? PehmoGIS –kyselyn tulokset -jatkotarkastelu Mapita Oy:n vuonna 2017 tekemästä aineistosta.

Tyrväinen, Liisa (2017). Helsingin viher- ja luontoalueilta terveyttä ja hyvinvointia. KKP Työpaja III, 23.11.2017. *https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/3-terveys-ja-hyvinvointi.pdf*

Tyrväinen, Liisa (2014). Luontoalueilta terveyttä: onko ympäristön laadulla väliä? Teoksessa Jäppinen ym. Luonto lähelle ja terveydeksi. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 35 / 2014.

Visit Finland (2018). Kaikkien aikojen matkailuvuosi – ennätyskasvu teki Suomesta Pohjois-Euroopan kiinnostavimman matkailumaan. 15.12.2018. Luettu osoitteesta: *http://www.visitfinland.fi/news/kaikkien-aikojen-matkailuvuosi-ennatyskasvu-teki-suomesta-pohjois-euroopan-kiinnostavimman-matkailumaan/*

Votsis A. (2017) Planning for green infrastructure: the spatial effects of parks, forests, and fields on Helsinki's apartment prices, Ecological Economics, 132: 279–289.

Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto. Asukaskysely syksyllä 2017. Mapita Oy: https://*www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-ja-ymparisto/luonto/Verkkokyselyn%20yhteenveto.pdf*

http://materialbank.myhelsinki.fi.

Liitteet

Liite 1 Valtuustoaloite

Liite 2 Viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteet. Kaupunkisuunnittelulautakunnan päätös 8.11.2016

Liite 3 Ympäristöministeriö: Jukka-Pekka Flanderin muistio 15.1.2019 MRL 70§:n määräysten soveltamisesta

Liite 4 Ympäristöministeriö: Kansallisia kaupunkipuistoja koskevista määräyksistä ja päätäntävallasta (7.3.2016) Kysymykset: Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! -liike. Vastaukset: ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander ja hallintoneuvos Jyrki Hurmeranta, ympäristöministeriö. Lähde: KKPH! –liike

Liiteraportit

Helsingin kansallisen kaupunkipuiston esiselvitys Liiteraportti 1 Vuorovaikutuspilotti

Helsingin kansallisen kaupunkipuiston esiselvitys Liiteraportti 2 Kaupunkitaloudellisten vaikutusten arviointi

Liite 1

Aloite Kvsto 25. 5. 2016 (asia nro 17)
Kvstoon viimeistään marras kuussa

kaj/SDR
+ Ryj/KM

Valtuustoaloite

KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO

Me allekirjoittaneet kaupunginvaltuutetut esitämme, että kaupunki käynnistää valmistelut vuoden 2016 aikana kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Helsinkiin.

Perustamisselvityksessä kartoitetaan kansalliseksi kaupunkipuistoksi erityisten arvojen perusteella rajattavien kokonaisuuksien toteuttamisedellytykset ottaen huomioon alueiden nykyiset kaavat ja suojelupäätökset sekä kansallisen kaupunkipuiston arviointikriteerit.

Esitämme valmistelutyön tekemistä niin, että periaatepäätös kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta voidaan tehdä joulukuussa 2017, liittäen Helsingin kaupungin valtuuston päätös osaksi Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden ohjelmaa.

Perusteluja

Helsingin kansallisesta kaupunkipuistosta luodaan laaja merellinen ja mantereinen idästä länteen ja etelästä pohjoiseen ulottuva urbaani uuden ajan kaupunkipuisto. Sen ytimen muodostavat ekologisesti merkittävimmät vihersormet sekä valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt.

Puistokokonaisuudessa saariston ja merenrantojen, Vantaanjoen ja kaupunkipurojen, puistojen ja luonnonmetsien sekä keskustakortteleiden ja esikaupunkien kulttuuriympäristöt muodostavat yhtenäisen verkoston.

Kansallisen kaupunkipuiston avulla Helsingille voidaan kehittää vahva kestävän kehityksen brändi ja lähiluontomatkailun yritysklusteri. Asukkaat, oppilaitokset ja päiväkodit, kulttuuritoimijat, liikuntasektori, matkailu ja muu elinkeinoelämä voivat hyödyntää kansallista kaupunkipuistoa monin eri tavoin palveluissaan ja markkinoinnissaan.

Kansallinen kaupunkipuisto on arvokkaiden luonto- ja vesialueiden ja kulttuuriympäristöjen muodostama yhtenäinen kokonaisuus, joka voidaan maankäyttö- ja rakennuslain nojalla perustaa kaupunkialueelle. Kansallista kaupunkipuistoa koskeva päätösvalta on kaupungin käsissä, koska kaikki laissa todetut toimenpiteet kansallisen kaupunkipuiston synnyttämiseksi ja kehittämiseksi ovat kunnan oman päätöksenteon varassa. Helsinki hakijana on avainasemassa alueen säilyttämisvaatimusten toteuttamisessa, valmistelu- ja hakemusprosessissa sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa. 1+53

Suomessa kansallinen kaupunkipuisto on jo kahdeksassa kaupungissa.

Helsingissä 25.5.2016

§ 361
Viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteet

HEL 2016-007857 T 10 03 06

Ksv 1521_5

Päätös

Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti hyväksyä seuraavat viher- ja virkistysverkoston kehittämisen periaatteet noudatettaviksi suunnittelun lähtökohtina viher- ja virkistysverkostoon vaikuttavissa hankkeissa:

Kaupungin tiivistyessä Helsingin viher- ja virkistysverkostoa vihersormineen ja merellisine alueineen tulee vahvistaa siten, että se palvelee virkistystä monipuolisesti ja tasapainoisesti kaupungin eri osissa. Verkoston yhteen kytkeytyneisyyttä ja vetovoimaisuutta tulee entisestään parantaa kaupungin identiteettitekijöinä, lähtökohtina alueiden ominaispiirteet ja arvot. Julkisia ulkotiloja tulee kehittää osana kokonaisuuksien suunnittelua niin uusilla rakennettavilla ja täydennettävillä kuin vanhoilla alueilla. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon maiseman virkistys-, luonto- ja kulttuuriarvot.

Viher- ja virkistysverkoston kehittämisen pääperiaatteina ovat:

- vihersormien jatkuvuus, saavutettavuus ja vetovoimaisuus osana tiivistyvää kaupunkia
- poikittaisten pääviheryhteyksien eli viherlinjojen parantaminen
- merellisen Helsingin suunnittelu osana viher- ja virkistysverkostoa
- alueellisen viher- ja virkistysverkoston parantaminen täydennysrakentamisen yhteydessä ja julkisten ulkotilojen kunnostaminen
- verkoston ekologisen ja maisemallisen laadun parantaminen, kuten metsä-, niitty- ja siniverkoston kehittäminen ja hulevesien käsittely
- kulttuuriympäristöjen kehittäminen osana virkistyspalveluverkostoa
- viherverkoston seudullisen jatkuvuuden turvaaminen.

Samalla lautakunta edellytti, että jatkosuunnittelussa otetaan huomioon viherverkoston vahvistaminen lisäämällä viherrakennetta kaupunkirakenteessa esim. uusissa suunnitelmissa käytettävän viherkertoimen avulla.

Käsittely

Vastaehdotus:
Elina Moisio 1: Samalla lautakunta edellyttää, että jatkosuunnittelussa otetaan huomioon viherverkoston vahvistaminen lisäämällä viherraken-

Liite 3

MUISTIO
Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999)
70 §:n määräysten soveltamisesta: pohdintaa
Helsingin näkökulmasta
15.1.2019

Ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander
YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 70 §:n määräysten soveltamisesta – tähänastinen käytäntö

1) *”Kunnan suostumuksen” tulkinnasta.* Tästä lainkohdan ilmaisusta voisi päätellä, että YM laatisi määräyksen/määräykset, joihin kunta suostuu. Näin ”suoraviivaisesti” lakia ei kuitenkaan ole sovellettu. Käytännössä määräyksen/määräyksien tarpeesta/muodosta on neuvoteltu kaupunki - YM –akselilla. ”Suostumus” on käytännössä toteutunut ”toisin päin” eli siten, että kaupungin virkahenkilövalmistelijat ovat keskustelujemme pohjalta laatineet määräystekstin/-tekstit ja hankkineet YM:stä asiantuntijakommentin/-kommentit niihin.

2) *Määräykset osana valmistelu-/hakemusprosessia.* Virkavalmisteluna syntyneet määräykset otetaan osaksi kaupungin hakemusta, jolloin ne tulevat ”siunatuiksi” sekä kaupunginhallituksessa että –valtuustossa. Ei tietenkään ole mitään estettä käsitellä sitä/niitä erikseenkin – ennen hakemuksen käsittelyä, jos niin katsotaan tarpeelliseksi menetellä.

3) *Määräysten kohdentamisesta.* Tähän mennessä käytäntö on ollut se, että määräyksiä on annettu sellaisille kohteille tai osa-alueille, jotka katsotaan – syystä tai toisesta – kansalliseen kaupunkipuistoon rajattaviksi (erityisarvoja on, kkp:n eheyden takia tarpeellinen jne.), mutta nykyinen kaavallinen tilanne on sälyttämisvaatimuksen näkökulmasta puutteellinen, ristiriitainen tai kaavoitusprosessi on kesken. Esim. Kotkan kansallista kaupunkipuistoa ei voisi ajatellakaan ilman nykyistä 20 ha:n laajuista Meripuistoa. Alueellahan oli kkp:n valmistelun alkaessa öljysatama säiliöineen ja kaava tilanteen toteava. Kaavan muuttamisesta ja tavoitteista annettiin määräys hakemuksen yhteydessä. Alue on toteutettu puistona ja virkistysalueena määräyksen tavoitteiden mukaisesti. Nyt kaava ollaan saattamassa ajan tasalle – muun kaavatyön yhteydessä. On paljon muitakin esimerkkejä.

4) Käytännössä valtaosa määräyksistä annetaan kaupungin laatimalla **hoito- ja käyttösuunnitelmalla**, jonka ympäristöministeriö kaupungin esityksestä hyväksyy. Hoito- ja käyttösuunnitelman käsittely tapahtuu kaupungin poliittisissa elimissä normaaliin tapaan.

Helsingin kansallisen kaupunkipuiston rajausvalmistelusta

Helsingin virkahenkilövalmistelussa on päädytty esittämään ensi sijaisesti ns. **perusalue** on mielestäni sisältönsä/Helsingin kehityskertomuksen kannalta liian suppea. Tosin valmistelijoiden taholta on todettu, että se ei ota kantaa siihen, mitä lisiä siihen mahdollisesti voisi liittää jatkotarkastelussa. Erityisesti kiinnittyy huomio siihen, että Lapinlahden - Hietarannan – Töölön puistojen ja rantojen – Meilahden huvila-alueen – Seurasaarenselän aluekokonaisuus on rajattu pois perusalueesta. Kyseisellä alueella on huomattava määrä sellaisia erityisiä arvoja, että ilman sitä perusalue on kansallisen kaupunkipuiston ydinalueeksi länsisuunnassa ”torso”.

Minulle ei kaupungin valmistelijoiden taholta ole selkeästi perusteltu, miksi näin suppeaan ratkaisuun perusalueen osalta on päädytty. Yksi syy lienee **kaavaprosessien keskeneräisyys**. Perusalueeseen olisi siten sisällytetty sellaiset alueet, joilla täyttyisi MRL 68 §:n vaatimus erityisten arvojen säilyttämisestä voimassa olevin kaavoin tai suojelupäätöksin. Tämän tyyppisiä kaavaratkaisultaan keskeneräisiä alueita lienee rajattu perusalueen ulkopuolelle muuallakin.

Toinen syy varovaisuusperiaatteella tehtyihin rajausvaihtoehtoihin saattaa olla **aikataulu**. Prosessissa olevien kaavojen lainvoimaistumisen, on saatettu katsoa kestävän niin kauan, että nykyisellä valtuustokaudella ne eivät ehdi ”vahvistua” ja siksi kyseisiä alueita ei ehdotettaisi mukaan kansallisen kaupunkipuiston esitykseen.

Miten kansallisen kaupunkipuisto voitaisiin perustaa Helsinkiin perusaluetta laajemmalla rajauksella ja kohtuullisessa aikataulussa?

1. ***Määräykset osa-alueittain*** *(muiden kaupunkien tapaan)*

Yksi ratkaisu on, että aiempien kansallisten kaupunkipuistojen hakemusten/päätösten tapaan, kullekin osa-alueelle annetaan määräys niiden kaavoitusperiaatteista osana kansallista kaupunkipuistoa. Jos alue ei kuulu kokonaan kkp:oon, todetaan annettavassa määräyksessä, mitkä ovat kkp:oon rajatun alueen vastaiset kaavoitusperiaatteet.

2. ***Yksi yhteinen määräys*** *kaikkien muutoksenalaisten tai säilyttämistavoitteiltaan puutteellisten alueiden kaavoitusperiaatteista*

Tämä voisi olla **ns. Helsingin malli**. Sillä tehtäisiin mahdolliseksi kansallisen kaupunkipuiston hakeminen/perustaminen kohtuuajassa perusaluetta laajemmalle/laajalle rajausalueelle, joka kiistatta täyttää MRL:n vaatimukset sekä tekniset kriteerit (I-IV).

Määräyksen/määräysten muotoilua varten tarvitaan perusteelliset tiedot kunkin alueen nykyisestä kaavatilanteesta ja ”avointa keskustelua”sekä yhteistyötä kaupunki-YM-akselilla. Sinällään nykyisin edellytettävä kansallisen kaupunkipuiston hakemusmuoto tarjoaa hyvän ”alustan” Helsingin mallin pohdinnalle.

Nykyisin hakemuksessa on määritettävä ja kohdennettava kansallisen kaupunkipuiston alueella olevat MRL 68 §:ssä mainitut erityiset arvot. Lähtökohta on se, että niitä erityisiä arvoja, joiden olemassa oloon kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ja aluerajaus perustuvat ei vastaisella maankäytöllä heikennetä – enneminkin vahvistetaan. Ja sellainen lisärakentaminenkin on mahdollista, joka edistää jonkin yksittäisen kohteen tai kokonaisuuden sälyttämistä (esim. asuttuna, muutettuna jne.). Tästäkin on jo esimerkkejä aiemmin perustetuissa kansallisissa kaupunkipuistoissa.

Päätökset tehdään alhaalta ylöspäin - periaatteella

Kansallisen kaupunkipuiston hakemuksen sisällöstä ja hakemuksen toimittamisesta ministeriön päätettäväksi päättävät Helsingin kaupunginhallitus ja viimekädessä –valtuusto. Näiden elinten käsittelyn läpäissyt hakemus aluerajauksineen tulee sellaisenaan ympäristöministeriön päätöksen liitteeksi. **Ministeriö ei voi muuttaa millään tavoin kaupungin hakemusta tai aluerajusta taikka määräyksiä.**

Ympäristöministeriön päätökseen määräykset siirtyvät siinä muodossa kuin Helsingin kaupunginhallitus ja viimeisimpänä –valtuusto ovat ne hakemuksen osaksi hyväksyneet. Sen sijaan hakemus on mahdollista – ei kuitenkaan suotavaa - palauttaa, jos ministeriö katsoo, että se ei täytä kansallisen kaupunkipuiston perustamisedellytyksiä. Todettakoon, että tähän mennessä ainoastaan yksi - Seinäjoen hakemus - on palautettu. Syynä oli se, että kunnallispoliittisessa käsittelyssä virkahenkilötyönä tehtyyn hakemukseen päätettiin tehdä niin isoja ja periaatteellisia muutoksia, että perustamisen edellytyksiä ei muutosten jälkeen enää ollut. Muutoksista osa koski rajausta – osa ehdotettuja määräyksiä.

Kansallisia kaupunkipuistoja koskevista määräyksistä ja päätäntävallasta (7.3.2016)

Kysymykset: Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin! -liike. Vastaukset: ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander ja hallintoneuvos Jyrki Hurmeranta, ympäristöministeriö

Mitkä lait ja määräykset koskevat kansallisesta kaupunkipuistoa? Miten ne ovat muuttuneet?

Kansallisten kaupunkipuistojen perustaminen tuli mahdolliseksi maankäyttö- ja rakennuslain tultua voimaan vuonna 2000.

Vuonna 2009, jolloin maankäyttö- ja rakennuslakiin tehtiin edellisen toimivuusarvion perusteella eräitä muutoksia, kansallisia kaupunkipuistoja oli Suomessa neljässä kaupungissa. Tällä hetkellä kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa on alueita kahdeksasta kaupungista. Useat muut kaupungit ovat aloittaneet kansallisen kaupunkipuiston perustamisedellytysten selvittämisen osana kaupungin kestävää maankäytön suunnittelua.

Vuoden 2009 muutosten vaikutukset

Vuoden 2009 maankäyttö- ja rakennuslain muutokset kansallisten kaupunkipuistojen säännösten osalta tehtiin vuoden 2005 toimivuusarvion perusteella. Luonnon monimuotoisuus kirjattiin lakiin yhtenä kansallisessa kaupunkipuistossa säilytettävänä ja hoidettavana erityisenä arvona. Siihen asti luonnon monimuotoisuuden vaatimus oli kirjattu ympäristöministeriön teknisiin kriteereihin.

Luonnon monimuotoisuuden kirjaaminen lakiin on nostanut kiinnostusta kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen sellaisissa kaupungeissa, jotka pitävät laajojen luonto- ja virkistysalueiden olemassa oloa yhdyskuntarakenteensa vahvuutena ja kilpailuvalttina.

Muut merkittävät muutokset olivat kuntaomistuksen asettaminen etusijalle sekä suostumusmenettelyn poistaminen – tietyin edellytyksin – sisällytettäessä yksityisten omistamia maa- tai rakennuskiinteistöjä kansallisen kaupunkipuiston alueeseen. Viime mainittu muutos on helpottanut paljon rakennettua kulttuuriympäristöä sisältävien alueiden sisällyttämistä osaksi haettavan kansallisen kaupunkipuiston kokonaisuutta.

Muutoksen vaikutukset näkyvät konkreettisesti 5.6.2013 perustetussa Turun kansallisen kaupunkipuiston aluekokonaisuudessa. Pääosa Turun kansallisesta kaupunkipuiston alueesta on Turun kaupungin omistuksessa kun taas enemmistö arvorakennuksista on yksityisten tai yhteisöjen omistuksessa.

Alun perin MRL:n säännöksissä säädettiin että ”puisto voidaan perustaan kunnan hakemuksesta tai jos kunta sitä lausunnossaan puoltaa”. Vuoden 2009 muutoksen yhteydessä tämä, enemmänkin teoreettinen lausuntovaihtoehto poistettiin. Voimassa olevien säännösten mukaan kansallinen kaupunkipuiston voidaan perustaa siten vain kunnan hakemuksesta.

Muutos on ollut perusteltu, koska kansallinen kaupunkipuiston valmisteluprosessiin liittyy perusselvitys- ja kaavoitustyötä, joka on integroitu kaupunkien laajempiin kaavaselvityksiin tai

maankäytön strategioihin. Toisin sanoen kaupunki on kansallisen kaupunkipuiston valmistelu- ja hakemusprosessissa pääasiallinen toimija.

Vuoden 2009 muutoksessa poistettiin velvoite laatia hoito- ja käyttösuunnitelma yhteistyössä alueellisen ympäristökeskuksen (nykyisin ELY-keskus) kanssa. Myös tämä muutos korostaa kunnan keskeistä roolia kansallisen kaupunkipuiston toimijana. Tätäkin muutosta on kunnissa pidetty tervetulleena, koska kunnan ja ELY-keskuksen välisestä suhteesta kaavojen valmistelussa on säädetty laissa muualla.

Päätöksen yhteydessä sekä hoito- ja käyttösuunnitelmassa annettavien määräysten toteuttaminen

Maankäyttö- ja rakennuslain 70 §:n mukaan kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätökseen voidaan kunnan suostumuksella ottaa alueen olennaisten arvojen sälyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka kunta laatii ja ympäristöministeriö hyväksyy.

Käytännössä kansallisen kaupunkipuiston päätöksen yhteydessä on annettu – tapauskohtaisesti – määräyksiä, jotka luottamuselimet ovat hyväksyneet osaksi hakemusta. Pääosa määräyksistä on useimmiten annettu hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä.

Joissakin tapauksissa hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta on viivästynyt eikä kansalliselle kaupunkipuistolle ole siten annettu lainkaan määräyksiä. MRL:n 70 §:ssä edellytetään kuitenkin, että kansallisen kaupunkipiston kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon puistoa koskevat määräykset.

Toisin sanoen lainsäätäjän tarkoitus on ollut, että kaupunkipuistolle on annettu tarpeelliset määräykset ennen kuin siihen sisältyvien alueiden maankäyttöä ryhdytään muuttamaan. Tämän vuoksi kaupunkipuistopäätös sekä hoito- ja käyttösuunnitelma olisi syytä kytkeä kiinteämmin toisiinsa. Turun tapauksessa samana päivänä tehtiin päätös kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta ja hyväksyttiin hoito- ja käyttösuunnitelma.

Kansallinen kaupunkipuisto on otettu kestävän kaupunkisuunnittelun välineeksi

Nykyinen kansallisten kaupunkipuistojen verkosto on syntynyt kaupunkien aloitteellisuuden ja maankäytön ohjauksen keinoin ilman valtakunnallista ohjausta tai ohjelmallisuutta. Kyseiset kaupungit ovat päättäneet edistää kestävää kaupunkisuunnittelua ja -rakentamista integroimalla kansallisen kaupunkipuiston tavoitteet muihin kestävän maankäytön tavoitteisiin.

Yhä uudet kaupungit haluavat tehdä kansallisen kaupunkipuiston selvityksen määrittääkseen sen avulla kaupungin identiteetin kannalta keskeisimmän kulttuuri- ja luonnonperintökokonaisuuden, jota halutaan kehittää olemassa olevien arvojen pohjalta samalla kun yhdyskuntarakennetta eheytetään. Tässä mielessä kansallisen kaupunkipuiston selvityksen tekemisen on todettu palvelevan jo sellaisenaan eheyttävää kaupunkisuunnittelua. Kansallisten kaupunkipuistojen tarkoituksenmukaisesta määrästä on kuitenkin perusteltua käydä keskustelua.

Kaikki ne kaupungit, joihin kansallinen kaupunkipuisto on jo perustettu, suunnittelevat tai valmistelevat kaupunkipuiston laajentamista tarkoitukseen kulloinkin sopivien kaavahankkeiden yhteydessä. Tämä on osoitus siitä, että kansallista kaupunkipuistoa ei pidetä staattisena osana

kaupunkirakennetta, vaan sen arvomaailma halutaan integroida kaupungin tai kaupunginosien kehittämiseen aina kun suunnittelualueen sijainti ja erityiset arvot luovat siihen edellytykset. Nykyisessä laissa ei ole säännöstä kansallisen kaupunkipuiston laajentamiselle. Tällaisen säännöksen lisääminen lakiin olisi perusteltua. Maankäyttö- ja rakennuslain kansallispuistoja koskevan 9 a -luvun lainvalmisteluaineistosta myös löytyy lisätietoa aiheesta.

Hallituksen esitys rakennuslainsäädännön uudistamisesta löytyy alla olevasta linkistä.

http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1998/19980101

1.1.2009 voimaan tulleen lain muutoksen hallituksen esitys löytyy täältä:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_102+2008.pdf

MRL 70 §:n 3 mom on ainoa MRL:n kohta, jossa päätäntävaltaa voi teoreettisesti katsoa siirtyvän valtiolle. Siinä todetaan: Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy ympäristöministeriö. Tätäkin lainkohtaa sovelletaan käytännössä niin, että kaupunki eri tahojen yhteistyönä laatii hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka ympäristöministeriö hyväksyy sellaisenaan. Kun ministeriö on ollut informoituna prosessin kuluessa, on hyväksymisprosessi ollut muodollinen. Tämänkään lainkohdan kautta valtiovalta ei voi siirtää päätäntävaltaa kaupungilta. Kun suunnitelma on hyväksytty ministeriössä, kaupunki toteuttaa sitä omana työnään.

Miten ympäristöministeriön ja kaupungin yhteistyö toimii käytännössä?

Ympäristöministeriön – kaupungin hakemuksesta – tekemä päätös esitellään/käsitellään ministeriön virkamiesjohtoryhmässä, jonka puheenjohtajana toimii ministeriön kansliapäällikkö. Kansallisen kaupunkipuiston päätös kuulutetaan virallisessa lehdessä sekä asetetaan tämän jälkeen 30 päiväksi nähtäville sekä viranomaisessa (ministeriö) että myös hakijakaupungissa (Helsingissä). Mahdolliset muistutukset ja lausunnot käsitellään normaaliin tapaan. Ministeriön päätöksestä on mahdollisuus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kaikissa näissä prosesseissa tarvitaan juridista asiantuntemusta.

Kansallisen kaupunkipuiston valmisteluprosessi on pitkä ja monitahoinen. Kaupungin luottamuselimet saavat asian useaan otteeseen käsiteltäväkseen, mm. perustamisselvityksen valmistuttua, jonka jälkeen kaupunki päättää hakeeko se kansallista kaupunkipuistoa vai ei. Jos kaupunginvaltuusto päättää mainitun selvityksen perusteella, että kaupunki hakee kansallisen kaupunkipuiston päätöstä ympäristöministeriöltä, käynnistää se hakemuksen valmisteluprosessin. Hakemuksen lähettämisestä ministeriöön päättää kaupunginvaltuusto – oman kaupunkinsa valmisteluprosessiin ja aiempiin päätöksiin perustuen. Etenemistahdista ja etenemisen suunnasta päättävät viimekädessä – kyseisessä tapauksessa – Helsingin kaupunginhallitus ja -valtuusto.

Miten ympäristöministeriö määrittelee riittävän ekologisen yhteyden sekä rakennetun kulttuuriympäristön eheyden ja laajuuden perustettavassa kansallisessa kaupunkipuistossa?

- Viittaamme Tampereen Eteläpuistoon, joka on ilmeisesti suuri kysymys kaupungin kansallisen kaupunkipuiston toteutumisessa. Miten paljon Eteläpuistoa voidaan rakentaa ilman, että se estää kansallisen kaupunkipuiston perustamisen.

Ympäristöministeriö ei määrittele ennakkoon kyseisiä asioita. Ne määritellään MRL:n mukaisilla kaavoilla, joihin sekä kansallisen kaupunkipuiston hakemus että sen perusteella mahdollisesti tehtävä päätös perustuvat. Helsingillä – kuten myös muilla hakijakandidaateille – on sekä perustamisselvitystä että hakemusta valmistellessaan käytössä ympäristöministeriössä laaditut tekniset kriteerit (1-4).

Kansallista kaupunkipuistoa hakiessaan kaupungin tulee osoittaa, että hakemukseen rajattu alue täyttää kyseiset kriteerit. Kaupungilla on mahdollisuus – niin halutessaan – konsultoida ministeriötä myös näissä teknisluonteisissa kysymyksissä. Näin on Tampereen kaupunki menetellyt kyseisessä Eteläpuiston tapauksessa. Tästä huolimatta Tampereen kaupunki päättää MRL:n mukaisesti lopullisesta kaavaratkaisusta itse – ilman ministeriön ohjausta.

Miten ympäristöministeriön ja kaupungin yhteistyö tapahtuu, kun puiston rajaukseen tai sisältöön halutaan myöhemmin muutoksia?

Helsingin kaupunki valmistelee rajauksen, joka käsitellään asiaan kuuluvalla tavalla kaupungin luottamuselimissä. Rajaus liitetään kaupungin ympäristöministeriölle toimittamaan kansallisen kaupunkipuiston hakemukseen. Ympäristöministeriö liittää rajauksen hakemuksen mukaisena kansallisen kaupunkipuiston päätökseen. Rajaus perustuu kaupungin kaavoihin ja eri suojelupäätöksiin.

Kansallista kaupunkipuistoa voidaan laajentaa maankäyttö- ja rakennuslain 69 §:n mukaisesti kaupungin hakemuksesta tehtävällä ministeriön päätöksellä. Rajaukseen voidaan muuttaa myös MRL 71 §:ssä mainituin perustein - niin ikään kaupungin hakemuksesta ja ministeriön päätöksellä. Porin kansallista kaupunkipuistoa on kertaalleen laajennettu. Laajennushakemuksia valmistellaan ainakin Hämeenlinnassa ja Turussa. Teknisiä tarkistuksia rajukseen valmistellaan Porissa ja Hämeenlinnassa. Näitä muutoksia kaupungit valmistelevat ministeriötä konsultoiden.

Kansallisen kaupunkipuiston rajauksia muutetaan vain erityistapauksissa. Yleensä on kysymys sellaisten alueiden poistamisesta, joilla ei – syystä tai toisesta – ole kansallisen kaupunkipuiston erityisiä arvoja.

Hämeenlinnassa on kyse pienistä rajaustarkistuksista Hämeenlinnan rautatieaseman ympäristössä, jonne – kansallisen kaupunkipuiston kupeeseen – on suunnitteilla uusi asuinalue. Kansallisesta kaupunkipuistosta on mahdollista poistaa asuinalueen liikennejärjestelyjen kannalta tärkeitä alueita, joilla ei ole kansallisen kaupunkipuiston erityisiä arvoja. Hämeenlinna on vastaavasti varautunut – samassa yhteydessä – hakemaan laajennusalueiksi sellaisia alueita, joilla on kansallisen kaupunkipuiston erityisiä arvoja, mm. Aulangon hotellin ja kylpylän ympäristö, jonka liittämiseen ei vuonna 2001 ollut kaavallisia eikä lainsäädännöllisiä edellytyksiä.

Miten suuret kansallisen kaupunkipuiston muutokset ovat mahdollisia?

Uutta asuntotuotantoa ei voi osoittaa kansalliseen kaupunkipuistoon. Sen sijaan mahdollista on sellainen lisä- ja muutosrakentaminen, joka tukee olemassa olevien rakennusten tai rakennettujen alueiden suojelua tahi on tarpeen kansallisen kaupunkipuiston virkistys- tai muun käytön järjestämisen kannalta. Päätös ei niin ikään ole esteenä rakennusten käyttötarkoituksen muutoksille. Kansallisen kaupunkipuiston alueen osa voidaan myös lakkauttaa – eli supistaa rajausta – jos yleinen etu tätä edellyttää.

Helsingin kaupunki /
kaupunkiympäristön toimiala

Kuvailulehti

Tekijä(t)	Esiselvityksen työryhmä
Nimeke	Helsingin kansallisen kaupunkipuiston esiselvitys
Sarjan nimeke	Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön julkaisuja
Sarjanumero	2020:9
Julkaisuaika	2020
Sivuja	69
Liitteitä	4
ISBN	978-952-331-747-5 (verkkoversio)
ISSN	2489-4230 (verkkoversio)
Kieli, koko teos	Suomi

Tiivistelmä:

Helsingin kaupunki on selvittänyt kaupunkistrategian mukaisesti mahdollisuuksia ja edellytyksiä perustaa Helsinkiin kansallinen kaupunkipuisto. Työhön on kuulunut lähes kolme vuotta kestänyt esiselvitys ja vuorovaikutuspilotti, joiden tuloksena syntyneet vaihtoehdot ja vaikutusten arviointi on esitelty tässä esiselvitysraportissa. Esiselvitysraportti on kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvityksen ensimmäinen vaihe. Esiselvitysvaiheessa vuosina 2017-2019 on etsitty vastauksia kysymyksiin: Mitä kansallinen kaupunkipuisto merkitsisi Helsingille, millaista tarinaa haluamme kertoa Helsingistä jälkipolville, mitä vaikutuksia kansallisesta kaupunkipuistosta olisi Helsingille, mitä alueita ja teemoja kansallinen kaupunkipuisto sisältäisi, miten kaupunkipuisto vaikuttaisi maankäytön suunnitteluun ja millainen olisi puiston tarkastelualue kaavatarkastelujen pohjaksi. Työssä on syntynyt kolme laajuudeltaan erilaista kansallisen kaupunkipuiston alustavaa tarkastelualuevaihtoehtoa ja lisäksi vaihtoehto, jossa kaupunki turvaa maisema-ja kulttuuriympäristöarvot sekä virkistys-ja luontoarvot omilla päätöksillään ilman ympäristöministeriön päätöstä kansallisesta kaupunkipuistosta.

Avainsanat Helsingin kansallinen kaupunkipuisto, maankäytön suunnittelu, vuorovaikutus

Helsinki

Kaupunkiympäristön toimiala huolehtii Helsingin kaupunkiympäristön suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta, rakennusvalvonnasta sekä ympäristöön liittyvistä palveluista.